

**V
ZAVETJU
BESEDE**

Zbornik
seniorjev
2014

V ZAVETJU BESEDE

zbornik seniorjev 2014

Zborniku na pot

Pred kratkim sem v enem izmed časopisov zasledila besede igralca, Roberta Prebila, ki pravi, da ima človek do štiridesetega občutek, da prihaja, po štiridesetem pa da odhaja. (Za)Ustavila sem se za hip/trenutek, pokimala in napletala dalje ..., ne samo da odhaja, postaja lepše, toplejše, strpnejše in bolj je Naše.

Ob prebiranju besedil avtorjev tega zbornika, so se mi v mislih risale podobe njih samih. V njihovih obrazih so se zrcalile podobe miline pa toplina jesenskih barv, modrost ter ostrine nevidnih, ne slutnih britev in še božajoči vzdihljaji s pomirjenimi dotiki – zrelo/modro/vdano/prečiščeno ..., kakor želite, enostavno Žlahtno.

Andreja Repar

Uvodnik

LITERATURA NI RADA SAMA!

Zajeten kup, pomislim, ko vzamem v roke besedila vseh izbranih avtorjev. Zmeraj je prisotno vznemirjenje, kaj bom odkril, prebral, s čim me bodo obogatile tuje misli, ki med branjem postajajo bolj ali manj tudi moje.

Prvo branje praviloma prinaša zgolj vtise, prvotne okvire, razpršene občutke, subjektivne poglede, vendar postopoma že odstirajo tudi dva pola: močne, presežne elemente, a na drugi strani tudi šibkosti, vrzel in nedodelanosti.

Pri drugem branju poskušam povsem odklopiti svoj bralski apetit, svoje intimne estetike in norme, da bi lahko skozi čim širšo in kar se da objektivno prizmo zajel posamezne poetike. To je praviloma mukotrpno branje, ker se vračaš, bereš večkrat, včasih iščeš pomene in podpomene, koplješ po psihologiji subjektov in pripovedovalcev ter književnih oseb. Razmišljaš o vseh mogočih komponentah in si počasi grupiraš besedila – v skupino, ki vsebuje preveč pomanjkljivosti, in tisto, v kateri so besedila, ki jim ni veliko očitati, ker so (dokaj) dodelana in prečiščena. Vmes postaviš še tretji kupček s tistimi besedili, kjer si nekako v vmesnem stanju – veliko je kvalitetnega, a so vmes tudi napake. Sledita še tretje in včasih še četrto branje, da ja ne bi komu naredil krivice, da bi skozi sito presejal pravično in najboljše.

In na koncu takega izbiranja je v neizprosni situaciji ostalo osem avtorjev in avtoric z raznolikimi besedili; žanrsko gledano je največ pripovednih besedil, manj lirskih in še manj – le eno – dramskih. Med poezijo in prozo moram tokrat tehtnico nagniti v smer proze. Poezije sicer ni malo, a je povečini nedodelana, zveni preveč tehnično, obrtniško, suhoparno. Čeprav mestoma zasledimo presežke, se na drugi strani zdi, kot da bi določeni avtorji pisali po neki točno določeni šabloni, vzorcu, do katerega so se po več takih literarnih srečanjih dokopali, a v tem procesu so izgubili lastno ustvarjalno identiteto. Iz njih govorijo drugi pesniški glasovi, preveč, in to nikakor v smislu premišljene intertekstualnosti, temveč nadležnega epigonstva in neizvirnega ponavljanja že vidnih vzorcev.

Izbrana pesniška besedila to seveda presegajo na mnogih ravneh. Ob stilno-jezikovni kompleksnosti in izvirnosti je potrebno izpostaviti še dodelanost na področju strukturiranja profila lirskega subjekta, pesemske scene, predmetnih elementov, zvena in zvoka itd.

Proza je bila v povprečju bolj dodelana, a mnogokrat je zaškripalo v kontekstu pripovedovalca, ki je nedodelan, celo recipročen znotraj lastnega jaza. Problem so tudi dialogi, premalo premišljene književne osebe, smisel določenih situacij, premikov in potez, ki morajo imeti v prozi seveda jasen cilj, smisel in namen.

Pa vendar je bilo veliko kvalitetnih proznih besedil, morda ne v celoti, od začetka do konca, a vsaj določeni fragmenti so navdušili. Prozna besedila izbranih avtorjev prednjačijo prav v tem, da izkazujejo pred pisanjem izdelan načrt, visoko stopnjo ustvarjalne kondicije, nekatere izvirne stilne rešitve in (za branje daljših besedil potreben) suspenz. Navsezadnje nobena literatura, če je še tako „visoka“, „nedostopna“ in „elitna“ ni rada sama! Rada je z bralci, s čim več bralci. Še zlasti takimi, ki se oplajajo z magičnimi zaporedji črk in z novimi domišljjskimi koncepti.

Besedila izbranih avtorjev zagotovo niso take sorte, da bi bila obsojena na samoto. Vsem po vrsti lahko pripišemo izrazno spretnost in moč, dovolj aktualnosti, poglobljenosti, a obenem tudi oprijemljive literarne stvarnosti, ki so jo predstavili vsak na svoj neponovljiv način. V nadaljevanju tako izpostavljam tiste elemente, ki dajejo posameznim izbranim besedilom tisto dodano, presežno vrednost ...

Pripoved Marte Pavlovič *Torbičar* spretno meša vsaj dva žanra – sliko in novelo, mestoma pa s svojim nabitim stilom poseže celo na polje lirčnosti, bolj značilne za črtice. Vse to dokazuje spretno pripovedovalčevo krmarjenje skozi pripoved, ki je zastavljena neposredno, sunkovito in v maniri izjemne kondicije. Suspenz in napetost, ki se zatem le še stopnjujeta, sta podana že v prvi povedi (*Za nekaj časa moram izginiti s prizorišča.*), ki ima ob funkciji izhodišča še vrsto podpomenov. Izrazito palimpsestna poved – večplastna in prežeta z nekim enigmatičnim nabojem starega eksistencializma navduši z začetno psihoanalizo. In prav

za to gre: za analizo bitja in nravi človeka, obsojenega na to, da je torbičar. Na tem mestu pozdravljam odločitev pisanja v prvi osebi, saj se le tako upravičijo tudi stilno zaznamovane besede (*nokavtiral, starulje, britof ...*) in mestoma že skoraj v afektu pripovedovani deli kratke, a napete fabule, v kateri se bivanje enega proti koncu uokviri v bridko fotografijo vsakega med nami. Še zlasti v becketovskih povedih z izraženo željo po spremembi (*Nocoj imam tak občutek, kot da nekoga pričakujem, kot da neprestano na nekoga ali nekaj čakam.*). Kot vsi, ki kaj čakamo. Če drugega ne, novi jutri in vse, kar nam bo ta prinesel s seboj.

Dramsko delo Iztoka Alidiča *Jaz sem Janis* odlikuje nekaj slikovitih podob, pretkanih dramskih situacij in scenskih elementov. Tudi didaskalije niso premočrtne in zgolj tehnično-organizacijske narave, pač pa vsebujejo pomemben delež tekstovne poetike. Če se ustavimo samo pri tistih delih didaskalij, ki, hočeš nočeš, prinašajo še druge pomene, vizije in razsežnosti (*Velik moder horizont v ozadju. /.../ Lasje se vsujejo do ramen.*). Zakaj jih avtor ni poenostavil, je že drugo vprašanje, a v atmosferi, ki je nekoliko mračnjaška in prežeta še z zgodovino in sladko-grenko glasbo, so take poteze na mestu. Že primarni zvočni ambient ni zanemarljiv. Janis vzbuja arhetip podivjane ženske, strastne hipijevke z izjemnim vokalom, a tudi džankijevske kraljice, ki je na vrhuncu svoje kariere doživela bridki konec zaradi predoziranja. Morda se prav v tej točki zato poraja še eno vprašanje, zakaj so si vse osebe, vse Janis, po svojem profilu podobne (enake?). To bi lahko razumeli kot avtorjev primarni ustvarjalni spodrseljaj, sam pa to razumem bolj kot odlično kritiko raznim šovom s „talentiranimi“ posamezniki, ki so za ceno enega aplavza pripravljani prodati sami sebe in izgubiti svoje bistvo ter tako dragoceno identiteto.

Senada Smajič je poslala zajeten sklop pesmi, v katerih nedvomno dokazuje poznavanje pesniške obrti. Besede obrača kot za stavo. Pesmi so raznolike, lirski subjekt spretno minimaliziran, a obenem bruha imenitne verze, ki ob vsej lepoti vsebujejo tudi precej pritlehne groze. Nekaj demonsko lepega je v njih, bi si upal poreči (*Demoni s strešnega pročelja / čez noč spremenijo podobe*). Še zlasti besedne soseščine, ki razgibavajo dinamični ritem, učinkujejo na ta način. Tako funkcionirajo zlasti mnoge soglasniške zvočne igre, npr. z besedami na s (*sledila svoji senc*) ali

z vmesnimi artikulacijami samoglasnika o (*Ožigosana kolona*) in še je teh pojavov. Navdušujejo plastične in učinkovite metafore, ki so na določenih mestih vrhunsko izpiljene, sveže in umetniško uresničene (npr. *Skrijva se v orkansko oko, /.../ po čem diši / strela s hrbta neba, / kamen v prsti, zelena kri, ... /.../ Vražji izvir / se v podganinem repu / spreminja v tekočo reko*). Nedvomno najboljši in najmočnejši prispevek tega natečaja, to je že potrebno dodati, ki s svojo dodelanostjo in ambientalnostjo učinkujejo na več ravneh branja.

Miselni prehodi, ki jih je v „ošiljenih“ pesmih uporabila kot osrednjo strategijo Vesna Šare, učinkujejo kot neprekinjen tok; pesniška reka, ki jo je nemogoče zaustaviti. Asociacija, ki jo dobi bralec ob vsakem verzju posebej, je prav podoba šiljenja svinčnika, s katerega nato letijo delčki raznih oblik, dimenzij in teže. Tako nekako je tudi z verzi, ki vsak zase odlebdijo navzdol, a se še vedno dovolj trdno drži osrednje osi, predhodne in naslednje verzne strukture. Celo tako spretno je izpeljana ta tehnika, da se koščki „ošiljene“ pesmi sestavijo v privlačne psihološke projekcije enega z drugim, v bolj ali manj intimne fabule. V ospredju so resda zadrege enega, torej težiščnega lirskega subjekta, a tudi psihologija tistega drugega jaza ni zanemarljiva. Prav iz prostora konfliktov in „trenj“ se rojevajo najprivlačnejši verzi, taki, ki so dovolj zračni, prostrani, ki dihajajo z bralcem (*odkrita do kože / zrahljam prostor*). A taka primarna evforija je obenem iluzija, varljiv občutek varnosti, trdnosti, saj nam subjekt (pesnica) spretno spodnese tla pod nogami, ko neko pesem na primer zaključijo z verzi: „do počasnega kipenja“.

Pripovedi *Veter seje svit* in *Deček z napačnim imenom* Ivanke Konstantino odlikuje stil zgoščenega pripovedovanja. Pripovedovalec zavzema vsevedno, tretjeosebno držo. Suspens fabule je sicer počasi se razvijajoč, a konstantno prisoten in ne popušča. Kot tudi tempo vmesnih, izrazito kratkih povedi, ki delujejo ugodno. Še zlasti, ko preidejo v funkcijo poudarka (*Globalizacija*.) ali pa zagonetnega uvoda (*Šestdesetletnica*.). S tem avtorica dokazuje, da se zaveda, kako pomembna je postopna gradnja, izčiščen pripovedni lok, vzdrževanje fabule od smiselnega začetka do nekoliko pritajenega konca. Pa saj tudi začetni s samostalniškim stavkom (povedjo) „Šestdesetletnica“ ni

kar tako. Beseda se lahko nanaša na osebo, staro šestdeset let, ali pa na obeležje šestdesetih let koga/česa. Taki odprto-zaprte stavke se pojavljajo znotraj pripovedi še na več mestih in dodatno silijo k temu, da branje ne more kar tako popustiti. Pohvalno je tudi, kako v obeh zgodbah zgradi dva različna psihološka profila pripovedovalcev, kar dokazuje, da je pred pisanjem najbrž precej načrtovanja in premisleka. V takem ozračju pa se razvijajo intimne zgodbe, rojstva in smrti, bolečine in samote, ki so na mnogih mestih tako slikovite, da postanejo tudi naše.

Stane Peček izhaja iz srhljive misli, nekakšnega lajtmotiva (*Vojna se nikoli ne konča*.). In če dobro premislimo, se vedno s čim borimo – s sabo, z drugimi, s posamezniki in s posameznicami, skupine s skupinami, nacije z drugimi nacijami. Avtor je uporabil preizkušeno formulo, ki praviloma pritegne bralce – na obsežno scenografijo, na orjaško zgodovinsko kuliso (vojno) je pripel drobne človeške usode, jih začini z dobršno mero zapletov in preobratov, ne umanjka pa tudi prisrčnosti in humorja. Kot na primer slikovit primer približevanja otrok. Nekakšna masovna scena, ki učinkuje skoraj spektakularno, obenem pa naravnost smešno (*Naenkrat otroci obstanejo kot uročeni. Ne naprej, ne nazaj. Kot bi se znašli med dvema ognjema. Pred enim bežijo, drugi jim teče nasproti. Mame sicer predstavijo v nižjo prestavo, vseeno se grozno hitro približujejo in že od daleč z neizprosno zaskrbljenimi očmi iščejo prave odgovore*.). Iz nenehnega preigravanja dveh nasprotujočih si silnic (vprašanje-odgovor) pa se porajajo tudi fragmenti znotraj tridelne fabule, ki se na koncu sestavijo v pretresljivo spoznanje, da je tisti nekoč zdaj še mnogo bolj prisoten, še hujši, še razsežnejši v vsej svoji strašljivosti. Pretresljive podobe, ki jih avtor naniza na koncu triptiha ne delujejo katarzično, pač pa s svojo nadvse odprto naravo silijo k razmisleku.

Kratka pripoved *Otrok in drevo* Dragice Čuk Novak stavi na tehniko odzemanja, zakrivanja in učinkovanja praznih mest. Če jo beremo hitro in površinsko, dobimo občutek izrisane človeške miniaturre, nekakšnega simbola za prehod med otroško in odraslo dobo, metaforo za vzpore in padce, za seganje po višavah, kar drevo nedvomno omogoča, in življenje na trdnih tleh. Povedi so sintaktično zgoščene. Iz močnega pomenskega jedra se ponavadi razraščajo v prazen prostor. Veliko je vmesnega molka, pavz

za premislek, počitek, meditacijo. Drevo, ki je privzdignjeno, postane središče vseh književnih oseb. Pripovedovalke, ki se spominja tistega drevesa, na katerega je nekoč splezala, otroka, ki si to želi, in njegove matere, ki vidi v drevesu nekaj zlovesčega, kar bi utegnilo škodovati njenemu otroku. „*Ne plezaj na drevo, lahko padeš in se polomiš!*“ mu zabiča in s temi besedami pred nas postavi širšo problematiko sodobnih družin, preveč zaščitniške vzgoje, ki iz otrok prej kot suverene ljudi oblikuje duševne pohabljenice, ki v odrasli dobi težka funkcionirajo. Pripovedovalka otroka „razume“, nazadnje v mislih in z očmi na avtobusu išče drevo, na katero bi lahko tisti otrok splezal. Pripoved, ki ima tudi močne vzgojne podtone, navdušuje še z uravnoveženim jezikom, ki se stilno nagiba enkrat na bolj lirično, spet drugič na čisto, jasno, epsko zastavljeno stran.

Zgodba o obljubljeni deželi Ameriki (*Obljubljena dežela*) Metke Lampret deluje kot okrušek iz preteklosti, nekakšen spomin na davne čase, a jo je avtorica spretno aktualizirala. To je dosegla predvsem s perspektivo – skozi otroške oči. V takem kontekstu pa je vse mogoče. Tudi to, da se človek nenadoma odloči, da bo šel v Ameriko, pri tem pa poenostavi pot do tja: „*po cesti in potem po veliki cesti, potem pa z ladjo*“. Fabula teče kot premica, ki se dviguje v grafu. V deklacijah, ki se odpravljata v svojo domišljjsko Ameriko, k cilju, ki mu nista še dorasli, se stopnjuje napetost – že ko sta na njima znani poti, kaj šele ko prideta na povsem neznan teren. Avtorica je ta trenutek spretno uresničila z bojevitim metanjem kamenčkov v vodo, ki nakazujejo željo, upor in akcijo; a v isti sapi Milica izreče, kar sta mislili tisti hip obe, da bi vendarle šli nazaj. Čeprav jo druga deklica (prvoosebna otroška pripovedovalka) zmerja, češ da je „boječka“, je izid jasen. Avtorica se od tu naprej odloči za v romantični maniri izpisano logiko skladnosti med subjektoma in naravo. Takšen zaključek bi lahko celotno strukturo zdrobil, deformiral, potek fabule pa premaknil v patetični vzdihljaj na koncu. A se simbol rdeče pentlje in sončnic še kako prileže, saj kot izvirna sinteza prikaže, kako neogljeni in situaciji nedorasli sta v resnici ti dve mladi bitji.

Sam pa lahko zašpilim to razmišljanje z mislijo, da je pred nami izbor besedil, ki nas vsako na svoj način dražijo, vznemirjajo in vabijo k branju!
David Bedrač

Osrednja Slovenija

Rašica, 10. junij 2014

Strokovno spremljanje: Lela B. Njatin

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Majda Arhnauer Subašič, Jože Brenčič, Maja Čehovin Korsika, Vlado Garantini, Ida Guzijan, Antonija Jereb, Bernarda Kosel Mrak, Danica Krajnc, Murka Kristan, Breda Lovšin, Alenka Mihorič, Metka Osojnik, Marta Pavlovič, Roža Pečnik, Mojka M. Premru, Andrej Režun, Rozka Saje, Marjan Alojz Sever, Dušan Šabič, Ivan Šega, Jože Škulj, Karolina Šmalc, Marija Vesel, Mimi Vresovnik, Milan Žniderič

KNJIGA ALI NE KNJIGA

Menda si vsak pisatelj želi izdati knjigo. Če je med vami kdo, ki tega še ni storil, naj mu zaupam naslednje.

Lastnik knjige je založnik. Avtor prejme zelo malo izvodov, največkrat največ 6. Ima pa veliko več kot le 6 prijateljev. Torej pisatelj za vse tiste ljudi, ki pričakujejo, da jim bo svojo knjigo podaril, od založnika kupuje knjige z določenim popustom.

Knjig torej ne objavljamo, da bomo svoja dela v lepi obliki razdelili med znance, ampak zato, da bi dosegla tiste bralce, ki jih ne poznamo. Danes in še dolgo v prihodnosti. Dobro je, da na to mislimo že takrat, ko ustvarjamo besedila, od prvega hipa dalje, ko smo sedli za mizo, da bi zapisali misel, ki se nam je utrnila.

To pomeni, da ko pišemo, moramo misliti na moč literature. Kaj lahko stori literatura, kar ni v moči storiti ničemur drugemu? To, kar literatura dela, ne naredi le za svojega stvaritelja – pisatelja, pač pa za vse ljudi, ki jo preberejo ali slišijo. In čudež je, da literatura ne naredi za vse enakega, skoraj pa ga ni človeka, ki mu literatura ne bi naredila ničesar.

Pišemo, da bi stregli posebni moči literature. Kot pisatelji nenehno razmišljamo o njej. Ta moč je tako velika, da dostikrat presega knjigo. Marsikatera literatura učinkuje zunaj knjige. Lahko je zidna parola, ki spremeni tok zgodovine. Lahko je pesem na enem samem listu papirja, ki je bil izročena v posebnem trenutku in pridobila srce posebnega človeka. Lahko je pismo, ki je doseglo daljne kraje in rešilo življenja. Lahko pa je tudi računalniško sporočilo, napis na majici, prapor, ki se vije za letalom ...

Pozivam vas, da mislite na značaj tistega, kar ste napisali, in to poskušate posredovati ljudem na način, ki je najbolj skladen z vsebino vašega zapisa. Ljudem na široko, ne le svojim znancem. Domislite se novih načinov za razširjanje literature. In pišite tako, da boste to zlahka prebirali na glas, recitali. Kar ni lastno vašemu osebemu podajanju, je korak proč od vas, nad tem ne morete bdeti v celoti, v tem ne morete scela uživati. Stavite na svoj nastop, ne na knjige.

Ker založništvo je – kakor toliko tega dandanes – v krizi. Potrebno je ohraniti založniški sistem, a poleg njega ustvarjati nove poti razpečevanja literature. Saj ljudje nimajo za kruh in ne kupujejo več knjig.

Kar pa ne pomeni, da jih ne berejo; da nasploh niso željni literature. Zato smo lahko veseli, da še živi mogočen sistem knjižnic, ki hranijo knjige. Ker knjižnice so nenazadnje tisti način, ki literaturo varuje skozi stoletja. In če bi se morebiti zgodilo, da ne bi izšla nobena knjiga več, bi morda prav knjižnice postale tiste, ki bi iskale literaturo, ki živi zunaj knjig, jo sprejemale v svoje arhive in varovale, ter namesto knjižnice postale literarnice.

V vsakem primeru pa: tudi če ne objavljate, ne zadržujte se v javnosti prebirati ali na pamet recitirati svojo literaturo. Tudi to je način, da doseže druge ljudi, pa naj bodo znanci ali neznanci. Literatura je obče dobro, ki ohranja človeško civilizacijo in še posebej komunikacijo med ljudmi.

Ta medčloveški stik pogosto pogrešam, kadar prebiram besedila, prispela na razpis. Črke na papirju naredijo veliko, a ne vsega. Črke na papirju so namreč neke vrste uniforma, v tej tehniki oz. mediju se literatura nekako poenoti. Povsem različna pa je, kadar jo interpretirajo ljudje. Zato je zame zelo dragoceno, ko slišim pisatelje brati ali recitirati njihova dela.

In tako včasih doživim tudi kakšno presenečenje, ko najprej tehtam črke na papirju pod različnimi šiframi, nato pa, ko sem se že odločila, kaj me je prepričalo bolj, kaj pa manj, vidim ljudi, ki so te črke zapisali in slišim, kako jih pripovedujejo. Skozi njihovo interpretacijo črke na papirju dobijo drugačne globine, barve, zvok, ritem ... Ne, literatura ne pomeni enakega za vse, čeprav pomeni za vse.

Na ta način, zgolj skozi črke na papirju, sem tokrat izmed 151 besedil pod različnimi šiframi zaznala največjo moč pri dveh avtorjih. Tisti, ki je bil zaznamovan s šifro *Sled oblakov*, je na razpis poslal odlične pesmi. V njih besede kličejo druge besede, kakor moški kliče žensko in obratno. Imajo zelo poseben ritem, ki nas ulovi v svoj čas. So neke vrste zaklinjanje. In tisti, ki je bil

zaznamovan s šifro *Torbica*, je napisal odlično zgodbo, v kateri je dogajanje ves čas dinamično, nas naravnost grabi in junaku zelo tesno sledimo, a čutimo tudi, kako jo ima avtor v svojih rokah ter pričakuje, da se bomo na zgodbo odzvali natanko tako, kot je želel on.

Ko sem ju slišala brati, kar sem izbrala, sem z veseljem ugotovila, da se je odločitev potrdila. Pravi pisatelj si želi nastopiti pred drugimi, ne glede na to, ali v interpretaciji briljira ali pa se spotika – in bralci so mu hvaležni tudi tako, da nato preberejo njegovo knjigo. Če pa knjige nima, se ne odrečejo obiskati njegov naslednji nastop. Iščejo namreč njegove besede, v besedah njega, šele nato pa predmete, ki ohranijo spomin na to.

Lela B. Njatin

Marta Pavlovič

TORBIČAR

Za nekaj časa moram izginiti s prizorišča. Počakati, da se prah poleže. Dobesedno! Ko je starka zgrmela na pločnik, se je dvignilo za cel oblak prahu. In nekaj temnega je priteklo iz njene kumare. Kljuse staro! Se ji je bilo treba tako krčevito oklepiti tiste preklete taške, kot bi imela v njej vse svoje življenje, ne le par ušivih evrov!

Torbičar sem. Tega naziva si nisem sam prilepil, tako nas imenujejo novinarji. Včasih so bila pokopališča moj glavni rajon. Šel sem na primer na Žale, počasi, ležerno, kot da grem malo na grob svojega ta starega, ki ga je pred leti nokavtiral alkohol. Mati je sedaj v neki hiralnici, nisem je še obiskal. Čemu neki, saj ji nimam česa vzeti! Mi trije bi bili slaba reklama za družino; očeta nisem enkrat samkrat videl treznega, matere ne nasmejane. Sovražim ju, nista me po prstih, ko sem, še ves smrkav, kradel po trgovinah sladkarije in igrače, njuna popotnica mi je že zdavnaj zadrnila vrat, drugi so zanko samo še zategovali ...

Grem torej na britof, potuhnem se za najvišje spomenike ali kosmata debla cipres. Opazujem. Rad imam starke. Prav zares! Bolj ko so stare in betežne, bolj jih ljubim. Če se pri hoji opirajo na palico, če tavajo med nagrobniki kot pingvini v megli, če se komaj premikajo, če vlačijo s seboj vse svoje premoženje, jih ljubim najbolj. Moje drage, senilne, betežne starke! Gledam, kako se roba izkrcava iz avtobusov. Osredotočim se na take, ki se skipajo z veliko muko, s stokanjem in težkim sopihanjem. Te so moj plen, v previdni razdalji ga potrpežljivo zasledujem. Naštudirani sem njihov vzorec obnašanja. Ko se, s šopkom v desnici in torbico v levici, približajo grobu pokojnika, največkrat je to grob dedca, za katerega so v času njegovega življenja komaj čakale, da se stegne, skrušeno vtaknejo nos v žegnano zemljo, populijo kakšno travico, nekaj odžebrajo. Nato skoraj vedno izvlečejo iz torbice svečo in vžigalice pa kakšno odurno cunjico za glancanje marmorja, vtaknejo šavje v vazo, odložijo torbico ob rob groba ... Tedaj nastopim jaz! Vso traso imam naštudirano, vse prehode poznam in vse izhode, noben korak ni nepremišljen, pravi strateg sem.

Neslišno se približam starki, ki pravkar ugotavlja, da bo treba po vodo, zgrabim njeno torbico in mrknem. Ko opazi izginotje in prične vresčati, sem že daleč.

Čemu sem se moral odreči tako donosnemu terenu? Ker so se starulje organizirale, nič več ne nosijo torbic na pokopališča! In če se le da, v skupinah korakajo po pustih potkah. Pa še varnostnike je namestil ljubljanski župan, crkne naj!

Morda jo mahnem na morje. Mi je pa ravno v petek klošar Silvo povedal, da so čuvarji plaž še posebej pozorni na tiste mladce, ki se potikajo okrog ležalnikov in kabin za preoblačenje. Bil sem predlanskim tam, v Portorožu. Dopadle so se mi vse tiste turistke, ki tvorijo milijon stvari s seboj na plažo, mene pa zanima ena sama – denarnica! Osredotočil sem se na eno tako babo, od olja za sončenje se je svetila kot drek v laterni, prekleto sem moral napeti oči, da sem odkril, kam je potem, ko se je približala od kioska s pijačami in sladoledom, vtaknila tošelj. Počakal sem, da se je odmajala proti vodi, mirno stopil do njene krame, se sklonil, kot da si popravljam nekaj na japonkah, mimogrede segel v žep šlafroka na ležalniku ... A me je ena temna Italijanka začopila. Tak bojni krik je spustila, da so vsi skočili pokonci, zdirjala je za menoj, nekoč je morala biti prvakinja na kratkih progah, tik preden me je ujela, sem ji zalučal tisto usnjeno reč v bučo, to jo je zmedlo in ustavilo, meni pa omogočilo pobeg v bližnji park in skozenj med hiše. Ubil bi jo lahko, prasico črno! Priskutila mi je turistke in tisto usrano mlakužo!

Zelo previden moram biti. Policija ima namreč moj dosje. Enkrat samkrat sem na javnem mestu, pred diskoteko Katastrofa, prodajal ekstazi, od nekod so prileteli cajci in me odvlekli v svoj brlog. Tam imajo mojo sliko, v faco in iz profila, v barvah jo imajo, in nekega dne, prav čutim to, me bo ena teh poniglavih bab prepoznala ...

»Ta je bil!« bo zaregljala in s skrivenčenim kazalcem potrkala po mojem čelu. Potem sem pečenka! Nabralo se je namreč kar nekaj tega ...

Lepo je bilo, ko še nisem bil tako zdelan od življenja in drog. Videti sem bil kot vsak mlad, dobrovoljen pezde. Nosil sem starkam fasungo iz trgovin in s tržnice, mimogrede sem pretipal njihove zguljene denarnice. Nikoli nisem vzel vsega. Pustil sem jim polovico ali več, da bi lahko pozneje za primanjkljaj krivile branjevke, prodajalke, največkrat pa kar zmedo v lastni glavi. Kako smešna je bila tista za Bežigradom, uslužno sem ji nesel vrečko pralnega praška in težko cajno vse do dvigala v pritličju bloka!

»H komu greste?« je vprašala.

»K Trlepovim ...,« sem bleknil tja v tri dni.

»Teh pa ni v našem bloku!« je počasi zaključila v svoji puhli betici.

»A da jih ni?!« sem zaigral presenečenje. Potisnil sem starko v dvigalo, pritisnil gumb za najvišje nadstropje, potegnil iz cajne denarnico in poletel ven. Tako na široko je zazijala, da ji je proteza skoraj padla iz gobca, kot zombi je bila, mislim, da je šele na vrhu došla, s kom je imela opravka. Jaz pa sem se smejal vso pot do doma.

Tudi tistih nekaj mesecev z Robijem je bilo kar v redu. Imel je moped, pravi frajer je bil. Vozila sva se po vseh ljubljanskih kvartih, on je imel na skrbi vožnjo, jaz torbice. Neznansko sva uživala. Od zadaj sva se lepo pripeljala ženščinam za hrbet, Robi je upočasnil, jaz pa sem bliskovito zgrabil za jermenje in že sva brzela dalje. A se je, bedak, neke noči zapil do amena in se z mopedom vred fental ob betonskem zidu v predmestju.

Prav Robi me je seznanil s par kerlci, profesionalci. Bili so starejši od naju, sami carji. Tistega novega leta na prelomu tisočletij ne pozabim nikoli. Lučo nas je obvestil, da neka jet – set družba pripravlja silvestrovanje v razkošnem vikendu na Sviščakih. Bajе dovažajo take dobrote, da se ti zrola. Počakali smo na zadnjo noč pred Silvestrom, nato smo udarili. Vikend je imel alarmno napravo, a Stane je bil kos vsaki taki tehnologiji, tudi nobenega sefa ali blagajne se ni ustrašil. V popolni temi smo se splazili v

hišo, razkošja v prostrani dnevni sobi se nismo dotaknili, čeprav je Mareta prijelo, da bi prasnili vžgalico pred napolnjenim kaminom, ki je komaj čakal, da ga nekdo razgreje. Bilo bi prenevarno, v sosednjih vikendih so bili stanovalci. Napotili smo se v shrambo. Česa takega nisem videl ne prej ne pozneje: trije pršuti, dve šunki v testu, več kolačev najboljših sirov, dimljen losos, namazi iz polenovke, morskih rakcev, gosjih jeter in česa vse ne, kakih deset vrst solat, od ajvarja, oliv, artičok in paprike do mariniranih melancanov ..., malo sem že pozabil, nebeška pojedina, vam rečem! Pijače pa toliko, da bi z njo napojili eno celo vas. In kakšne znamke: francoske, hrvaške, italijanske, španske ..., zraven še najboljša slovenska vina. Tiho smo natovorili vreče in zabojčke, vse police smo izpraznili, s posebno krpo smo še prahec pobrisali, čeprav smo vse počeli v rokavicah, shrambo smo lepo zaprli za seboj, tudi na vhodnih vratih nismo pustili nobenih sledov. Stane je bil res špica za take reči!

Cel januar je bil eno samo veselje. Vsakokrat, ko je kdo omenil dolge frise fine družbe, ki se je pripeljala z džipi na Sviščake – samo svež kruh in slaščice sta imela gostitelja v prtlačniku, vse ostalo bi jih moralo čakati v shrambi – smo se krohotali do onemoglosti. Mare, najboljši organizator med nami, je poskrbel, da nismo vsega požrli v dveh, treh dneh, in po njegovi zaslugi se je naše silvestrovanje zavleklo čez ves januar. Ja, to so bili lepi, siti časi! A ta zgodba je za vselej končana. Mare sedi na Dobu, Staneta so prestrelili pri Krvavem Potoku, neke Romune je tihotapil čez mejo, Lučo se je predoziral in škripnil, Lipe je nekje na skrajnem severu, če je sploh živ. Ostal sem sam, še kolesa ne premorem več, prodal sem ga za nekaj fiksov. Totalna beda!

Tele zadnje staruhe ne bi smel tako silovito zavrteti. Prav slišati je bilo, kako so ji zaškripala vratna vretenca, ko sem ji vlekel jermen preko glave. Napake delam, bedaste kikse. Prezrl sem, da nosi torbico kot poštar, poševno preko trupa. Tu je potreben drugačen poteg kot pri tistih, ki si obesijo torbico na eno rame. Zato je tudi pogrnila kakor vreča peska.

Zavleči sem se moral v svojo luknjo na Litostrojski. Stanovanje je fotr uspel pred leti odkupiti po nekem znižanem zakonu ali kaj,

vem, da je govoril o nekem Jazbecu ali Jazbinšku, moral je biti faca, ta jazbec, da so vsi odkupili stanovanja tako poceni! Je pa tole sedaj res prava jazbina! Umazana, temna in mrzla! Izklpili so mi elektriko in gretje, nisem plačeval. Vode mi na srečo ne morejo zapreti, v bloku ni posamičnih števec. Vsa čast tistemu, ki je tole sprojektiral! Jaz bi shajal tudi brez vode, sekret pa ne, sem prepričan. Nekaj časa so mi težili, razbijali po vratih, nek hišni svet se je drl zunaj, briga me! Nikoli nisem ničesar plačeval, tudi sedaj ne bom.

Kmalu po Robijevi smrti sem se preselil pred bankomate. Eh, kako je bilo tu nekaj časa fletno! Na samem začetku sem neke sobote stal za hrbtom slabovidne ženske, ki ji nikakor ni uspelo vtipkati pravih števil na monitor. V tresočih ročici je držala notes z zapisano kodo, z drugo roko pa je šarila po stekleni številčnici. Vidim kot ris in zapomnil sem si številke, da sem ji sunil kartico, pa me tudi ni stalo posebnega truda, saj je bila starka totalno brljava. Počistil sem ji račun.

Ne morem tudi pozabiti, kako sem žvajznil tisto debeluhinjo ob bankomatu v Kosezah! Zapičila je gofljo v izložbeno steklo trgovine v neposredni bližini in sploh ni dojela, kaj se dogaja. Iz rok sem ji izpulil ves pravkar dvignjen denar in jo podurhal za vogal. Ko se je oglasila sirena policijskega avtomobila, sem se mirno pomešal med zijala, ki so pomilovala oškodovanko z rastočo, vse bolj modrikasto buško na čelu. Kakšno veselje so mi naredile prve policistove besede: »Opišite storilca, gospa!«

»Še videla ga nisem, verjemite, od zadaj je planil nadme, v izložbo me je porinil, mi iztrgal denar iz rok in izginil ... Kako naj ga opišem?!«

»Preklete barabe!« sem soglašal s prisotnimi. »Nikjer nismo več varni!«

A je že tako, da me življenje neprestano brca v želodec. Ravno prav mi je zalaufalo pred bankomati, že so pesjani namestili snemalne kamere v njihovo bližino. Spet sem izvisel.

Kradel sem tudi po bifejih in barih, tam bi me lahko klicali kar denarničar. Odnehal sem, ko so me lastniki vzeli na piko. Ne morem pozabiti napihnjenege menedžerja, ki je nekega zimskega jutra tako naglo vstopil v lokal na nabrežju, da so se privzdignili prti na mizah. Glasno je pozdravil lastnika za šankom, otresel sneg z ovratnika, takoj po razločnem »Kavo z ...!« vrgel denarnico na šank in se obrnil do obešalnika, da bi obesil svoj dragoceni plašč iz kameljih las, bi rekel. Medtem ko je lastnik vrtel ročice na aparatu za kavo in se stegoval po neki posebej označeni flaši na polici, sem jaz kot panter stegnil roko po denarnici in jo ucvrl na plano. Preden je nadutež opazil, da je ostal brez denarja in dokumentov, sem bil že na varnem. In za lep čas preskrbljen!

Moral bi imeti kako punco, bilo bi normalno, pravi večina tistih, ki je tudi sami nimajo. A z ženskami nimam opravka. Pa ne zaradi kakega policijskega ukrepa prepovedi približevanja, temveč zaradi sebe samega. Žensk ne maram, ker nisem maral ne svoje matere, ne njene matere, ne nobene tistih mater poprej. Vse so gadja zalega! Ko sem se nekoč, v drugem ali tretjem osnovne, dotaknil prstkov najlepše v razredu, kot barbika je bila, je z gnusom naglo odtegnila roko: »Bejž stran, ti umazanec ...!« Mogoče sem se prav zaradi takih vpisal na industrijsko srednjo šolo, tam ni bilo nobene kikle. Pozneje enkrat je prišla ena sem k meni, ni še dobro vstopila, že je bila zunaj:

»Večje štale v življenju nisem videla!« je bleknila.

Lahko bi jo pribil, da bi si me za vekomaj zapomnila, a tega nisem storil. Žensk se redkokdaj dotikam, mnogo raje vlačim sem ter tja njihove torbice, jih otipavam in šnofam po njih. Tudi tiste mrhe nisem mahnil, ko me je najprej celega potopila v banjo in zribala z neko hudičevo ostro gobo, da se mi je koža razcvetela, šele nato me je pripustila k sebi v posteljo. Bilo je edinkrat, verjetno ji ni zneslo, da bi se ukvarjala z luzerjem, kot sem jaz ... A tega je že dolgo.

Včasih pomislim, da takole ne gre več naprej. Naveličal sem se teh prekletih torbic, v njih je vse manj cvenka. Nek večji met bi moral pogruntati, nekaj novega, bolj donosnega. A kaj? Vse je tako za-

guljeno, tako brezvezno! Pa še sam sem ... Da bi hodil na kakšen šiht, kot je težila mati, da bi po ves dan v zaprti in zadušljivi delavnici štančal neke sponke, matice in druga kovinska jajca, kjer bi mi zagaman šef neprestano zijal pod prste, to mi ne pade na kraj pameti. To ni zame.

Nocoj imam tak občutek, kot da nekoga pričakujem, kot da neprestano na nekoga ali nekaj čakam. Tako usrano se počutim, da bi kar plin odprl, če bi ga seveda imel ... In če bi imel pri roki kakršenkoli drek, bi si ga zarinil pod kožo. Ne spomnim se več, kdaj sem se zadnjič do sitega najedel, kdaj sem imel za zadnji pošten džojnt ... Že dolgo nisem bil z živci tako na koncu. Na kozlanje mi gre ...

Slišim korake na stopnišču. Težke, odmerjene korake. Niso ženski, tudi koraki stark niso, ti še najmanj. Nekdo drug prihaja. Ni sam. Ždim v temi na tleh, skoraj ničesar ni več v tem prekletem stanovanju, na kartonu in starih cunjah ležim, trese me.

Odločna roka pritisne na zvonec. Nič. Zvonec ne dela. Ista ali neka druga roka, saj je vseeno, močno potrka. Tok, tok, tok ..., kot bi mi tolkla po možganih. Zdaj udarja že s celo dlanjo po vratih. Bum, bum, bum ...! Vem, kaj se bo zgodilo, če ne odprem ...

Milan Žniderič

navzgor v šepet ustnic
je zdrsela
iz spodnjega roba prazen
čisto počasi sem srečen
napisal sem pesem obležal na dnu
moja prva pesem

najina

prihital sem
v zgodnjih jutranjih urah
spali sta
bila je ob tebi
majcena
razdelila je najino ljubezen
in jo pomnožila

prva beseda

v začetku je bila
beseda
vendar sem bila premajhna
in se tega ne spomnim
drugi so mi povedali
in to šele takrat
ko me je sama našla
in bila je nova
ista beseda
mama
vse je nastalo
po njej

Celjska in Koroška

Ljubno ob Savinji, 13. junij 2014
Strokovno spremljanje: Liljana Klemenčič

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Ljudmila Conradi, Vida Debelak, Zora Hudales Trauner,
Anica Hvalec, Berta Jelenko, Nada Jelovšek Nadana, Janez
Jurič, Franc Jurkovnik, Olgica Krامل, Matjaž Lesjak,
Jožica Novak, Martina Podričnik, Lidija Polak, Albina
Rajter, Marija Rihter, Mirjana Steblovnik, Justina Strašek,
Majda Sivka, Blaž Šafarič, Jelka Amalija Škrobar, Božena
Tanšek, Rozalija Tkavc, Slavko (Alojz) Toplišek, Ivana
Žvipelj

V ZAVETJU BESEDE

Zavetje je kraj, prostor, zavarovan pred vetrom, pravi SSKJ (1994) na strani 1639, kjer piše še, da je to tudi kraj, kjer je kdo zaščiten, zavarovan pred čim. In še pod 3 slovar pravi, da je to kraj, prostor, kjer lahko kdo varno prebiva. Beseda je jezikovna enota iz glasov za označevanje pojmov, beseda je misel, izražena z besedami, beseda je izražanje misli ... in še več je najti o besedi na strani 41 v ta isti knjigi.

Senior (športno) je tisti, ki je vključen v športno društvo in je navadno star nad 18 let, prvi SSKJ na strani 1209, ker pod 2 piše, da je senior zapostavljeni pristavek k imenu ene izmed dveh oseb z istim imenom v sorodstvenem odnosu *starejši*.

Slovar tujk (2002) pravi, da senior izhaja iz latinščine (senex pomeni star) in pod 1 razlaga rabo besede senior v zgodovini: fevdalni gospod, pod 2, da je senior starejši član kake skupnosti, pod 3, da je to kategorija starejših tekmovalcev v kakem športu, senior je predstojnik seniorata, pod 5 pa, da je to oznaka za starejšo osebo.

Vse naštetu se odlično sklada, ujema in povezuje v zvezi s prozo in poezijo, ki so jo iz svojih literarnih ustvarjalnicah ustvarili udeleženci natečaja in delavnice, ki se je odvijala v Ljubnem ob Savinji.

Po prebranih zgodbah, po mislih, ki so jih v taki ali drugačni literarni obliki zlili na papir, ni moč najti tako povedne besedne zveze – *V zavetju besede*.

Zelo slutljivo je življenjsko pribežališče, ki ga tkejo stih, zgodbe, spomini, ali pa je oblikovana preja besed, da bi bralec izkusil to besedno zavetje in se tudi sam zatekel vanj. Prepisnost, celo močno vetrovnost je najti v besedilih, bridkost in veselje nad nekoč in v danes, od nekoč in za danes, najti je veliko smisla za ujete trenutke in miselne sentimente. In kot je na tem slovenskem koščku zemlje v navadi - malo humorja, pa veliko spominov.

Priznam, da so me mnoge besede bralsko zapeljale, spet druge so se mi zdele nekako znane, kot bi v njih avtor pravkar odložil poezijo Toneta Pavčka, ali morda Neže Maurer, pri tretjih sem zaznala občutek, da avtorja preveč skrbi pravilna, izborna izreka, da si ne upajo, bog ve čemu, dati prosto pot mislim, pa tudi novim, drugačnim, četudi morebiti staromodnim besedam in besednim zvezam. Morda so nekateri avtorji, v izogib morebitne zveze z ljudskostjo, zapisali manj iskrivo, pa sicer zelo povedno besedilo, ki bi ga veljalo »obdelati« v smislu domoznanskega pripovedovanja.

In kar nekaj pesnikov, ki ste na ogled postavili tri in več pesmi, je zanihalo v vrednosti, privlačnosti posamezne enote. Seveda je presojevalec, četudi še tako zavezan objektivnosti (enako kot avtor, bralec, ocenjevalec), vendar subjektiven – malo zaradi narave umetniškega izraza, malo pa zaradi nagnjenj uporabnika (bralca, gledalca, poslušalca) in drugih okoliščin, ki lahko besedilo dvignejo, a tudi spustijo. In tu je izbrana trojica:

Ivana Žvipelj (Mozirje) je z iskreno rimano besedo, ki spominja na domišljene krokije, kot v likovni umetnosti poimenujemo hitre, enostavne skice, ubesedila intimo, enostavno, pa vendar drugačno, tako, s simpatičnimi liričnimi prebliski sredi preprostih slik. Na primer v pesmi *Razkošje v travi: Slap bakrenih las se skriva/ v nedrju zelene preproge./Dlani vročega diha počivajo/ na razgibanem reliefu/žametnega telesa./ Plesna simfonija/ brenččih potepuhov/ poje uspavanko./ Čas stoji./ Koprenasta Jadra na modrini/Zibljejo odklop.*

Lidija Polak (Prevalje) je presenetljivo v vseh poslanih pesmih enakovredno močna pesnica, ki ji očitno besedni nizi, tudi brez ločil, tečejo nenavadno skladno in rišejo bralcu podobe in občutja naravne povezanosti in zanimivega ženskega principa, če je o »ženskosti« sploh mogoče poudarjati. Na primer pesem *Okroglo kot sreča: kvadratne sence/je izbrisalo sonce/ in žarki so tako močni/ da pisava blede/ beseda nima teže/ objem je/ popoln verz.*

Marija Rihter (Šmartno ob Paki) je nanizala pod zaporednimi številkami (ali pa so bile številčene samo pesmi) naslovljene pesmi (*Kdo ima prav, Joče, Takrat, ko .., Niso prave, Verjamem*), ki se berejo kot cikel, čeprav to morda tudi niso. Prav ta možnost - tudi metaforično mikavna - ki je s tem dana bralcu, je odlika. Tako začenja: *Iz počenega lonca curlja med./ Sladkoba se ovija po jezиковem jeziku./ Grizem namazan čas./ Gluha ušesa, slepe oči / slišijo pravljico, vidijo mavrico./ Na gredici obljub so vzcvetele spominčice.// Muhast april, dež in sonce te imenujejo./ Smejem se metaforam,/ ki nadomeščajo tvoje ime.*

Liljana Klemenčič

Lidija Polak

takrat se bo burja razkrila

en dan bom kos črnega kruha
na katerem se bo topilo maslo
in med bo kapljal ob robovih
nekdo me bo lačen vzel v roke
in vame zagrizel zobe
en dan bom vrč poln limonade
kristalčki sladkorja se bodo topili
med vodo z izžeto limono
in rosa na vrču bo sveža nekemu
ki bo topil žejo z menoj
en dan bom kamen na poti
tako širok in mogočen
da ne bo poti mimo njega
le navzgor bodo klini vodili
nekoga ki bo želel vrh osvojiti
en dan bom odprla vrata
in z oken snela zavese

okroglo kot sreča

kvadratne sence
je izbrisalo sonce
in žarki so tako močni
da pisava blede
beseda nima teže
objem je
popoln verz

Risba

s širokim zamahom roke

veslaš skozi zrak

tvoji prsti so čopič

toni smeha pa barve

začneš z vprašljivim

pogledom

predolgega molka

potem se mešaš v barvo

ki drsi navznoter

v droban prvi nasmeh

nato se širiš in

rasteš

preliva te v prekate

cvetiš v srečo

in se zasmiješ naglas

kasneje že zavriskaš

najprej še skrito

a se odgrneš

in mi v zamahu narišeš

najlepše barve na platno srca

lok si ki kot struna zapoje

ko mi prerišeš vase svoj nasmeh

Marija Rihter

1. KDO IMA PRAV

Iz počenega lonca curlja med.

Sladkoba se ovija po jezиковem jeziku.

Grizem namazan čas.

Gluha ušesa, slepe oči

slišijo pravljico, vidijo mavrico.

Na gredici obljub so vzcvetele spominčice.

Muhast april, dež in sonce te imenujejo.

Smejem se metaforam,

ki nadomeščajo tvoje ime.

2. JOČE

Čista in mirna umiva vrbine noge.

Govorica njene molčečnosti

se zajeda v miselnost čutečih.

Snubljenje dreves, rastlinja jo pomirja.

Le bes veselja včasih spreminja njen tok.

V vsej svoji biti nosi kalno svobodo.

Odprta so ji vrata v slan objem.

Vrba pa joče.....

3. TAKRAT, KO.....

Svoja prepričanja zamenjaj,

poslušaj koprnenje srca.

Brez strahu pokaži neobrito lice.

Potem pridi, koraki naj bodo otroški.

Takrat bova. Šele takrat bo neprespana najina poročna noč.

Ivana Žvipelj

UMOR

Mokrota
se je zbirala na dlaneh.

Skozi mesto se je,
nič hudega sluteč,
premikal skozi čas.

Na obrazu
mu je žarela bela modrina
lebdečega vzdih srca.

Njegov nož je bil
globoko zarit
v hrbtenici njene duše.

SLOVO BREZ BESED

vonj obupa
smrad strahu

parfum množice
iskanje samote

zvoki zatohle tišine
hladen šepet bližine

plavajoča školjka globine
tobogan zadnje krivine

kaplje jesenskih stopinj
slovesa krvavenje

trenutek resnice
vpitje neme govorice

POPOTNIK

Praznih misli odsev.
Odprta dlan preteklih življenj.

Meglina koprena doživetega
v izgubljeni ostrini dneva.

Samotna pot iskanja
izhodov modrine,

praznih dlani,
pustih noči
in bolečih dni.

Izgubljenec ostaja sam
v labirintu porušenega sveta.

Gorenjska

Jesenice, 19. junij 2014

Strokovno spremljanje: Barbara Korun

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Tanja Ahačič, Iztok Alidič, Marija Čebulj, Sonja Freljih, Benjamin Gracer, Božena Jan Koblar, Alenka Kohek, Marija Krajnik, Janka Kus, Zlatka Levstek, Drago Makuc, Silva Mizerit, Helena Ogorelec, Ivana Pogačar, Marija Pretnar, Janez Resman, Senada Smajić, Mira Smolej, Mira Marija Stopar, Milena Sušnik Falle, Alenka Trampuš, Tanja Vamberger

V zavetju besede Gorenjska 2014

Letos je na natečaj seniorjev Gorenjske prišlo 23 besedil. Mogoče se pozna, da je bila *Urška* letos omejena na zgornjo mejo 30 let: v zavetje besed sta tako prišli, grobo rečeno, dve vrsti besedil. Prva vrsta besedil je namenjena bolj terapevtski in socialni vlogi, priložnostno jo tukaj imenujem prigodniška. Tu gre za bolj ali manj spretno zrimana posvetila dogodkom, rojstnim dnevom ali obletnicam, prijateljem, mentorjem, tudi citrar in učiteljica telovadbe sta se znašla vmes. Taka poezija ali proza že na daleč kaže, da nima kakih velikih ambicij po slavi in uvrstitvi med nominirance za Nobelovo nagrado, ima pa za avtorja ali avtorico nedvomno velike terapevtske učinke in avtorju oziroma avtorici, kadar se posreči, pridobi tudi večji ugled v skupini podobno mislečih sodelavcev. Taka besedila so večinoma – če že ne prigodniška – spominska, v enem primeru tudi napisana v (Gorenjski precej oddaljenem) narečju, v jeziku otroštva. Tudi ta vrsta poezije ima nedvomno veliko vrednost tako za samega pisca (ali pisko) kot za bližnje in daljnje sorodnike ter prijatelje, morda pa tudi za raziskovalce polminulih običajev, etnologe in antropologe. V zametkih nosi s sabo presunljive in prečudovite zgodbe; ampak do njih bi bilo treba šele priti: po eni strani z luščenjem, odmetavanjem vsega odvečnega, po drugi pa z dodajanjem „hrane“ za vseh pet čutov, s premišljeno rabo (metaforiziranih ali ne) detajlov. Tretja smer te prve vrste so emocionalno obarvana besedila vsakdanjih ali nevsakdanjih dogodkov: ljubezni, osamljenosti, žalosti, lepote.

Druga vrsta besedil pa kaže večjo voljo po (p)osebni oblikovanju ter večjo ambicioznost, v nekaj primerih pa tudi tisto, kar imenujem: talent. Od prve skupine se ne razlikuje le v tem, da gre za obdelavo (tudi izmišljenih) zgodb, za odmik od „faktografskosti“, temveč tudi v tem, kako globoko uspe zajeti „človeško dušo“ oz. tisto, kar je pred mnogo mnogo leti Dane Zajc poimenoval z „golim človekom“. Na vprašanje „Kaj je človek?“ literatura ne odgovarja z definicijami, temveč z zgodbami in s podobami, pri tem pa nikoli ne vztraja pri enoznačnih odgovorih, raje odpira nova in nova vprašanja.

Prvi skupini sem svetovala, da si postavi večje izzive: bodisi v oblikovnem pogledu (z novimi pesemskimi oblikami, ki jih avtorji lahko najdejo npr. v *Oblikah sveta* Borisa A. Novaka) bodisi v vsebinskem pogledu (odpirati vprašanja, odkriti nedoumljivo v vsakdanjosti in nepredvidljivo v rutini). K drugi skupini pa je bilo treba pristopiti bolj podrobno, z detajli; in konkretne nasvete tudi dobro argumentirati, zato jih v tem povzetku ne bom posebej omenjala.

V situ širšega izbora se je tako znašlo pet besedil: ena drama, dve prozni in dve poeziji.

Za prvo mesto v poeziji sta se potegovali šifra DADA in šifra MED NAMI. Poezija *Med nami* (Silva Mizerit) je zrela, premišljena, z drobnimi detajli in skopimi, a ritmično sugestivnimi besedami nam priključa pred duhovne oči tiste, o katerih govori – pa naj bo to revni fantič na avtobusni postaji, ki je moral prehitro odrasti, ali pa prebivalci doma ostarelih, zmeraj se zdi, da uspe izluščiti bistvo in ga nevsiljivo povzeti v zadnjih vrsticah. Pri tem uspe najti tudi žive, prepričljive podobe (npr. okrasne punčke v vitrini), skozi katere spregovori. Vendar se je v končni oceni morala umakniti poeziji *Dade* (Senada Smajić). Te pesmi, ki izdajajo nedvomen pesniški talent, so daleč od pološčenih, obrtniško spretnih, a vsebinsko-duhovno izpraznjenih izdelkov, prav nasprotno, gre za avtentičnost, ki se „na svetlo“ prebija skozi presenetljive, a poetične podobe, včasih grobe in brez dlake na jeziku, včasih humorno-groteskno obarvane, v jeziku, ki se giblje med *Visoko pesmijo* in Al Kadirjevo modrostjo ter pogovorno, žargonsko ali celo vulgarno rabo, vendar s tem ustvarjajo še večjo prepričljivost. To, kar v največji meri pripomore h končnemu učinku, je nedvomno izredno natančno določena „drža“ pesniškega subjekta.

Pri prozi sem imela ša težje delo: tu sta si stali nasproti živ, topel mozaik kratkih (prigodniških) zgodbic z nedvomno imenitnimi psihološkimi portreti in z veliko senzibilnostjo za situacije, skozi katere preseva bolj „univerzalna“ oziroma „abstraktna“ resnica ali poanta, ki je napisan v avtentičnem, bogatem, „žmohtnem“ jeziku;

ter prvoosebna izpoved lika iz neke znanstvenofantastične mogoče prihodnosti, ki pa ima, po drugi strani, zelo jasne poteze naše sodobnosti, npr. motiv, ki spominja na Lampeduso, ali drugi, ki priklicuje v zavest današnja delovna taborišča v Afriki, Aziji, pa tudi v Evropi, npr. v Italiji. Zmagala je druga, predvsem zaradi spretne kompozicije in simbola „svetilnika-stroja“, ki poganja izkoriščevalsko družbo in ki ga prvoosebni pripovedovalec na koncu uspe zrušiti.

Pri dramii podobnih težav nisem imela, prišla je ena sama. Seveda je nisem izbrala zato, da bi „zapolnila“ neko shemo vseh treh temeljnih zvrsti literarne umetnosti, nasprotno, izbrala sem jo, ker kaže zanimivo temo iskanja identitete ter prikrievanja preteklosti sodobnega sveta, pri tem pa polno izkorišča „odrski“ medij; in to ne le z „medigrami oz. medsongi“, temveč tudi s spremembo odrske realnosti oz. z „vzporednostjo“ vsaj dveh takih realnosti (avdicija kot npr. realni svet ter upočasnjeno gibanje ob hkratni spremembi luči, govora in ravni identitete likov kot npr. nadrealni svet). Ob tem bi takoj svetovala, da avtor Iztok Alidič (šifra RAMONA) psihološko poglobi tri protagonistke (Janis 1, 2 in 3), jih med sabo naredi (še) bolj različne, predvsem pa utemelji njihov vzgib, ki jih je pripeljal do avdicije.

Strokovna spremljava ter izbor letošnjega natečaja *V zavetju besede* je bila tako lepa in plodna izkušnja.

Barbara Korun

Iztok Alidič

JAZ SEM JANIS

(Avdicija za show)

Kdo je kdo:

Janis 1, Janis 2, Janis 3, Kamerman, Režiser, glas v offu

Backmusic vložki - Janis Joplin:

Piece of my Heart, Summertime, Me and Bobby Mc'Gee, Move Over, Woman left Lonely, Cry Baby

Scenografija:

Velik moder horizont v ozadju. V ospredju pa trije visoki barski stoli, kasneje se tu postavijo še trije mikrofoni.

V začetku, ko ljudje stopajo v dvorano, je osvetljen samo moder horizont. Trije barski stolčki v ospredju odra. Ansambel vadi posamezne intonacije, a ga ne vidimo, samo slišimo govor, prepir, vaje, uporabili bomo zvočni posnetek. Vse v zvezi z ansamblom je v offu.

Janis 1 v prenošenih kavbojkah in majico z znakom "peace" pride iz ozadja, se spotakne, skorajda pade. V roki ima nakupovalno vrečko, okoli ramen pa precej veliko usnjeno torbo z dolgim pasom.

Potem se pobere in pogleda proti levi v ozadje, kjer mora biti ansambel. Vendar ansambla ne vidimo, samo slišimo. Spet se spotakne in komaj ujame.

JANIS 1: Ojoj, sem mislila, da bom prva tukaj ...

MOŠKI GLAS OD ZADAJ v OFFU: Ni blema ... Punca, a boš en pir?

JANIS 1: Seveda, pravzaprav ne, čaka me avdicija... Pijača in nastop ne gresta skup.

MOŠKI GLASOVI OD ZADAJ: O, gresta, gresta ... OK, dajmo, še enkrat začetek ... *(Smeh, oglasi se tuš bobnov.)*

Janis 1 pride do levega stola, ven vzame robček in počisti sedalo. Iz torbice vzame ogledalo, dahne vanj, potem pa pobriše soparo z dlanjo.

Šminka si ustnice. Spravi rdečilo. Glavnik in se začne česati. Spravi glavnik. obrne se s hrptom proti publiki, stopi pred stol in si sleče T-shirt, potem vzame iz vrečke drugo majico, enobarvno rdečo, ki je bila popularna leta 1973 in si jo nerodno obleče. Potem si natakne še plateno volneno, brezrokavno jopico. To preoblačenje mora biti atraktivno kot le kaj, a vidimo res samo njen hrbet. Obrne se proti nam. Lase, katere je imela spete v čop, razpusti. Lasje se vsujejo do ramen. Natakne si zelo velika okrogla očala. Usede se na stol in potegne iz potovalne torbe usnjene škornje. Te si začne natikati z veliko ihto, ker so zelo tesne, gre to počasi. Vmes si mrmrajoče ponavlja "Summer time".

Iz torbice, ki je tudi predpotopna vzame usnjeno šatuljo za nakit, ki je polna prstanov in verižic ter zapesnic iz koral. Vse to si natika nase. Veliko koral si da na desno roko, na levi pa ima ogromno prstanov. Okoli vratu si natakne tri vrste koral in sicer najmanjši niz, srednji in najdaljši niz. Okoli vratu pa si da tesen usnjen trak na voz.

JANIS 1 (publiki): Dober dan. A v tem prostoru ne zna nihče odzdraviti? Ali pa ste vsi gluhi. Vas mislim, publika! Še enkrat bom poizkusila: Dober dan! Dobro, vesela sem, da obstajate!

Prižge si cigareto, a se zasliši glas v offu.

GLAS: Tu v studiu ni dovoljeno kaditi!

Vrže cigareto besno po tleh in jo pohodi. Potem zbegano gleda naokoli, od kod prihaja glas, ki ji prepoveduje kaditi. Pogleda v strop in se zadere:

JANIS 1: Pa kje ste vi? Ali me sploh vidite?

GLAS ZVOČNIKA: Vse je pod video nadzorom. To je studio, ne pa hlev, od koder verjetno vi prihajate, no, vsaj tako predvidevam.

JANIS 1: Aja? Naravnost iz hleva, po vaše prihajam, a? Tudi vam gotovo noge rastejo iz riti, pa se vseeno delate finega gospoda, v resnici pa sva oba pred zakonom enaka! Jaz in vi! Se mar motim?

GLAS IZ ZVOČNIKA: Frdamana deklina ... *(Glas gre v tišino.)*

Potem začne okroglo sedalo stola vrteti, da bi dosegla večjo višino. Sredi tega opravila zamrzne. Na stage priteče moški

(Kammerman) s škatlo z orodjem. Sprehaja se med tremi stoli in nekoga išče. Gleda v Janis 1, ki stoji zamrznjena. Pomaha ji pred očmi, a Janis 1 ne reagira. Odkimava z glavo. Stopi z odra med občinstvo, oziroma do prve vrste.

KAMERMAN: Ste vi mogoče član žirije? (vpraša gledalca v prvi vrsti) Ne? (pokaže na še enega v drugi vrsti) Pa vi, ste mogoče vi član, ki ocenjuje kandidatke? Ne? Ja? Kaj pa vi tu delate? Ne vi! Mislim na vse, ki sedite v tej dvorani. Saj to je samo avdicija! Pa kdo vas je povabil sem? Pa dobro, če ste že tu, potem pa ostanite. A povem vam, da so avdicije živ dolgčas! Pa ne, da je kdo tudi kupil karto? Je kdo kupil karto za to sranje? Dvignite roke tisti, ki ste kupili karte? Ha ha ha, ha.... Ojoj, tole pa je nekdo zakuhal, da bi se okoristil z vašim denarjem. Samo goljufajo ljudi. Edini poštenjakar v tem prostoru sem jaz! Edini, ki kaj veljam ... v tem prostoru, verjemite mi.

REŽISER (*pride na oder iz ozadja. Oblečen boemsko, kot vsi režiserji. Lasje zadaj speti v čop. Okoli vratu ima ovit ogromen rdeč šal. To je režiser, glavni človek nastajajočega projekta. Ves čas si popravlja lase, skratka, obnaša se zelo nervozno. Ustavi se ob Janis 1, tudi on pomaha z dlanjo pred njenimi očmi, kot malo prej kamerman, potem se sprehodi čisto do konca odra. Ker tu svetijo reflektorji si z dlanjo zasenči roko. Gleda v občinstvo.*) Kdo ste pa vi?

KAMERMAN (*občinstvu*): No, odgovorite temu bedaku, kdo ste. Ker stoji na višjem piedestalu kot sedite vi, vam hoče biti nadrejen. Hahaha!

REŽISER (*kammermanu*): Čakajte! Kdo ste pa vi? Vas mislim ja, individuuma, ki ne ve kam spada!

KAMERMAN: Vem kam spadam ... Free lancer, kajpada! Kamor te pokličejo v "džob" za en dan, se nekateri petelinijo, kot da je svet njihov. Ampak vedno je potem drugače zmenjeno!

REŽISER (*ga prekine*): Vi se ne morete nič zmeniti. A mogoče veste kdo sem jaz?

KAMERMAN: Me trenutno ne zanima ...

REŽISER: Pa vas mora zanimati! Jaz sem vaš režiser, vi ste pa verjetno kamerman, navaden snemalec, črv po domače ... To pomeni tudi to, da sem vaš šef. In moja produkcija vas je očitno najela za ta projekt in ne vi mene. Vidim, da kontaktirate z občinstvom, kar je za tehnično osebje strogo prepovedano. Tu delamo oddajo velikega formata, nek hišnik pa se tu zajebava s publiko!

KAMERMAN: Nisem hišnik. Sem strokovnjak za snemanje in ozvočenja ...

REŽISER: Aha, seveda, vsi se imate za strokovnjake, dokler ne pride do zmešnjav! Postavite tri mikrofone v ospredje k stolom, tjele kjer že stoji ena zamrznjena mumija. Hej, gospodična, a ste vi zmrznili?

JANIS 1 (*nenadoma oživi*): Ja gospod, mislite mene?

REŽISER: Ja, vas, natančno vas!

JANIS 1: Zmrznila sem, saj veste, to je zaradi treme.

REŽISER: Joj, kakšen material so mi spet pripeljali na avdicijo! In potem bodi uspešen režiser, kjer imajo potencialni nastopajoči grozno tremo. Še dve kandidatki čakamo, pa bo zmeda popolna. Pa, saj tu še nikogar ni, kaj je zdaj to? Še dve kandidatki za avdicijo Janis Joplin!

KAMERMAN: Jaz sem tu, če lahko ponižno pripomnim ...

REŽISER: Ja, vem, vi ste tu. Pa kaj sploh tratite čas z neumnimi pripombami? Vidim, da imate ozvočenje že postavljeno, samo mikrofone postavite, pa bo. Kaj pa kamera? Je pripravljena? Škoda živcev, če bi jih tratil za to, da se prepiram z bednim tehnikom. Gospodična!

JANIS 1: Ja?

REŽISER: Usedite se na tale vaš vrtljiv barski stolček in čakajte na naslednjo komando, v redu?

JANIS 1: Komanda? Saj, tu je vse na komando, izgleda ... V redu, samo ...

REŽISER: Ojoj, se je že začelo. Samo ... kaj?

JANIS 1: Moram še na WC. Poln mehur imam, ne vem sicer zakaj, ker danes nisem popila niti kofeta.

REŽISER: Tremo imate. To je povsem normalno. Pojdite tja in opravite tisto, če mislite da bo potem treme manj ...

JANIS 1: Tečem ...!

REŽISER: Gospod kamerman in strokovnjak za ozvočenje, bi bili prosim toliko uvidevni in se lotili posla, za katerega ste plačani, publiko pa prepustite tistim, ki znajo z njo, mar ne? Torej, publika, smo dobro razpoloženi? Ja? Tole je bilo pa medlo. Glasneje, prosim! ... Tako je prav! Odličен folk se je nabral danes na našo avdicijo.

KAMERMAN (*vmes namešča tri mikrofone*): Gospod režiser!

REŽISER: Prosim? Ja? Me kdo kliče?

KAMERMAN: Jaz sem vas vljudno poklical. Bi bili tako dobri in stopili sem k mikrofону, nekaj povedali, jaz pa bi šel v publiko poslušat, če ozvočenje dobro deluje ...

REŽISER: Jaz naj grem za vas govoriti v mikrofón, da se prepričate če zadeva dobro deluje?

KAMERMAN: Seveda. Vi režiserji ste vedno trdili da ste zavoženi igralci, ali pa pevci. Pa dokažite, da ta filozofija drži, jaz pa bom medtem sprobал mikrofone. Stopite k prvemu levemu mikrofónu.

REŽISER: Semle? In zdaj?

KAMERMAN: Poskusite karkoli, to ni moj problem!

REŽISER: Muska, a ste tam zadaj pripravljeni?

GLAS OD ZADAJ: Ja, šef, pripravljeni smo!

REŽISER: Potem pa zašpilajte Adija Smolarja. Ta mi je všeč in mi še nekako gre. Pa nehajte me že kličati šef!

GLAS OD ZADAJ: OK, šefe. Ste slišali? Otroški zborček, ste pripravljeni? Ja? OK! Tri, štiri!

Režiser poje, v ozadju pa karaoke glasba za to pesem, vključno z zborčkom.

KAMERMAN (*ploska*): Tole je pa bil nastop, škoda, ker je šlo samo za preizkušanje mikrofónov. Očitno ima režiser tudi talent, kar je redkost! Kaj bo šele potem, ko bo cela stvar delovala!

GLAS OD ZADAJ: Bravo, šefe! Iščemo pevca, lahko se nam pridružite!

REŽISER (*se zadere v ozadje*): Brez šefa fantje, prav. Ti, snemavec, pripravi vse potrebno in snemaj to dogajanje na odru, vse pa naj se vidi na velikem platnu v ozadju. Ok?

KAMERMAN: Kakor rečete, šefe ... Pa saj imamo šele eno kandidatko.

REŽISER: Nima veze, če je zaenkrat samo ena. Jaz tukaj komandiram, ane? Se mar motim?

KAMERMAN: To pa ne, šefe! Šefi se vendar nikoli ne motijo! (*Kamerman odide v ozadje.*)

REŽISER: Pa prosim brez tega šefa! Tako. Mikrofone smo preizkusili, moj čudoviti glas smo spustili v to dvorano, ga položili na ušesa tele nemirne publike, ki se že dolgočasi ... Halo? Se že malo dolgočasite?

Iz ozadja se vrne Janis 1, očitno iz WC-ja. Očitno si je postavila na obraz tudi make up. Priteče v prostor.

JANIS 1: Gospod! Neverjetno, vi imate posluh! Do skreta se vas je slišalo.

REŽISER: Do skreta, a? Lahko bi rekla "do toaleta", lepše bi se slišalo, ko govorimo o mojem glasu. Posluh pa vem, da imam. Zakaj naj ga pa ne bi imel? Tudi ti verjetno nisi slaba. Kako ti je ime?

JANIS 1: Janis 1

REŽISER: Aja? Janis 1 ? Janis 1 vam je ime? Pa kaj je zdaj to? Kakštos al kaj?

JANIS 1: Ne, ni štos. Ime mi je pač Janis 1.

REŽISER: Ok, razumem ... Kaj pa ostali dve?

JANIS 1: To sta pa Janis 2 in Janis 3.

REŽISER: Ja, ful smešno tole. Pa če še ponižno vprašam, kje trenutno sta dvojka in trojka, je to preveč?

JANIS 1: Ne, ni preveč. Kje sta? Prideta. Vam bom nekaj zaupala: Vse tri Janiske smo cimre v študentskem domu.

REŽISER: Aha ... In ste se odločile, da boste poizkusile srečo? Ampak zakaj ste le tri in to same ženske?

JANIS 1: Ker smo ostale kandidatke in seveda kandidate moškega spola izrinile že v prejšnjih krogih.

REŽISER: Hahaha! A tako. Meni je vseeno. To je moja služba, da organiziram to avdicijo, ki se bo snemala, žirija pa je tako ali tako publika. Publika, imam prav? Ne slišim dobro! Imam prav! Tako je, prav imam! Hvala, publika! Rad vas imam, publika! (*Z roko pošilja poljubčke v občinstvo.*)

KAMERMAN (*pride iz ozadja*): Šefe, vse je gotovo ... Vse deluje ...

REŽISER: Kar je verjetno v teh okoliščinah čudež ... Dobro, dvojka in trojka sta na poti, samo počakati jih je še treba ... pa zakaj se v tem poslu mora vedno čakati?

JANIS 1: Sem rekla da prideta, Sicer pa ju lahko pokličem. (*Vzame mobi in gre sedet čisto v ospredje k publiko in se šepetaje pogovarja, a vendar toliko glasno, da jo slišimo.*) Kje sta, frdamani frajli? Tu je že vse nared, vaju pa ni od nikoder. A se nismo zmenile, da pridemo vse skupaj? Tuširaš se! Kaj pa druga? Aha. Si že suši lase. Ja razumem, a treba je prej vstati. Zakaj pa sem jaz prišla pravočasno? Sicer pa se ti sploh ne tuširaš, ampak se kopaš v svojem lastnem soku v banji, skupaj s plastičnimi račkami, tudi

po dve uri. Misliš da te poznam od včeraj? Kaj? Jaz da sem raca? Ja, hvala, no! Ti si pa goska. Avdicija ni vsak dan. Ja, vem, da veš! Ja, vsi so tle. En butnjen režiser, ki so ga samo usta ... Poje pa lepo. Ja, zapel je eno Smolarjevo, tako za probo. Ja, za probo! Ja vem da imamo me avdicijo, sprobaj je mikrofone in ansambel, če so usklajeni! A kdo je še? Še en kamerman al snemalec, ne spoznam se toliko v te poklice. Tu skrbi, da vse dobro deluje. Kako? Če je luštkan? Čakaj, pogledam, ravno je obrnjen stran, ker nekaj gleda! Moram ga poklicat, da se obrne, pa niti njegovega imena ne poznam! Ej, snemalec! (*Kamerman se obrne, Janis 1 pa mu pomaha, kamerman tudi odzdravi, potem se spet obrne.*) Ja, še kar luštkan je, no, če me glih vprašaš. (*Kamermanu*) Ane, da si? Ej, kamerman!

KAMERMAN: Kaj če sem?

JANIS 1: Priden. Ane da si priden?

KAMERMAN: Oja, to pa sem ...

JANIS 1: Torej, čim prej pridita, tu je že vse pripravljeno, ansambel, kamera, režiser nima posluha za zamudnike, res! Ja, samo me tri smo! Katera od nas treh bo zmagala? Verjetno boš ti ... Zadnji pobirajo nagrade, hahahaha! Adijo!!! (*Zavpije kamermanu.*) Ne vem sicer, kako ti je ime, a potrebovala bi ležalni stol, tak star lesen.

KAMERMAN: Ime mi je, ah, ali je važno, kako mi je ime? Prinesem ti stol za ležati, zdaj ste ve glavne ...

JANIS 1: Jaz sem glavna, ostali dve sta senci ... (*smeh*)

REŽISER (*pride za njen hrbet in se pači za njo, jo oponaša, ona ga seveda ne vidi*): Zakaj si naročila temu zajebantu, naj ti prinese ležalni stol? Oprosti, maloprej sem ujel, kako se zastopita ...

JANIS 1: Ker sem si zamislila, da bom Janis Joplin na plaži nekje v Kaliforniji, naredila bom vtis na občinstvo.

REŽISER: Tako? A se lahko tudi mene kaj vpraša? A si bodo igralke kar same določale ambient scenografije in kostum. Saj to je glasbena avdicija, ne pa kakšna vloga v gledališču!

JANIS 1: Mi je vseeno, kaj je ... Jaz bom vse delala tako, kakor mi najbolj paše, brez vtikanja kakšnega moškega, ki ti narekuje kako naj živim!

KAMERMAN (*prinese stol in ga razstavi*): Evo, stol ... Prinesel sem ti ga zato, ker mi postajaš všeč.

REŽISER (*užaljeno*): Brez privatnosti, kolega ... Tukaj si zato, da posnameš njen nastop, o tem, kdo je komu všeč pa se pomenite zunaj, okej?

KAMERMAN: Prekleti šefi ...! (*Odide.*)

JANIS 1 (*se usede v ležalnik in zavzdihne*): Zdaj sem na kalifornijski plaži. Ah! (*Si postavi na glavo slamnik.*) Vroče je. Kakšen zamurc bi mi moral mahati nad glavo s palminim listom! Zaželela sem si sladoleda. Ej, sladoledar! (*Pokliče navideznega sladoledarja.*) One ice cream, please! (*Vzame navidezni sladolead iz rok navideznega sladoledarja.*) Keep the change!

REŽISER: A si komu kaj rekla?

JANIS 1: Seveda. Naj obdrži drobiž. (*Liže navidezen sladolead.*)

REŽISER: Kdo?

JANIS 1: Ja, sladoledar, ki na plaži prodaja sladolead!

REŽISER: Aha. Od vročine se ti verjetno blede. A tukaj je resnično vroče. Tudi jaz bi lizal ...

JANIS 1: Bi lizal, a? Vem, da bi ... Hello! Iceman! Še enega za tegale, ki pravi da bi lizal! Plačaj! Jaz sem plačala zase, ti zase, ok! Takole naredim s tistimi, ki imajo pregoreče želje! (*Navidezen sladolead mu vtakne v žep suknjiča in si vanj tudi obriše roke. Sede nazaj v ležalnik, si na glavo natakne slamnik kot kakšna movie star iz Hollywooda.*)

REŽISER: O! Hvala. Tole je bilo pa nemarno. Sladolead si mi vtaknila v žep, hej!

JANIS 2: Pa kaj? Vesel bodi, da je samo sladolead, lahko bi ti vtaknila noter še vse kaj drugega ...

REŽISER: Hahahahaha! Kaj na primer?

JANIS 1: Rakovico!

REŽISER: Povej mi kaj o sebi ...

JANIS 1: Kaj naj ti pa povem, saj se tako samo trikrat vidiva: Prvič, zadnjič in nikoli več ... Rad pogleduješ v duše ubogih deklet. Gotovo imaš polne žepe denarja, jaz naj bi ti pa še razkrivala skrivnosti iz mojega življenja? Nič ne bo!

REŽISER: Škoda. Grem za oder pogledat, če sta tvoji cimri že tu.

JANIS 1: Počakaj!

REŽISER: Si se premislila?

JANIS 1: Hotel si kaj vedeti o meni, kajne?

REŽISER: Recimo ...

JANIS 1: Samo delam se veselo, a v resnici sem žalostna. (*Nekaj časa ostrmi, kot da se je spomnila nekaj hudega. Dolga pavza nastane.*) Moj prijatelj je naredil samomor.

REŽISER: Pozabiti moraš na to, življenje gre naprej ...

JANIS 1: Menda tudi tista, katero bom interpretirala na avdiciji, ni več živa.

REŽISER: Janis Joplin? Tudi, če bi bila živa, bi bila zdaj stara malo manj kot sedemdeset let. Umrla je dobrih dvajset let prej, preden si se ti rodila, predvidevam.

JANIS 1: A sem se zaljubila v njene skladbe. Kot bi bila jaz. Njeno življenje je bilo podobno mojemu. Vse sem prebrala o njej. Vse njene skladbe znam peti na pamet.

REŽISER: Kaj pa tvoji cimri? Sta tudi oni taki ljubiteljici Janis Joplin?

JANIS 1: Še hujši kot jaz. V to se boste prepričali. A zamenjavja temo. Zakaj bi vam jaz toliko pripovedovala o sebi? V žep suknjiča sem vam spustila sladolead. Zato je konec z lizanjem.

REŽISER: Jaz bi rajši tebe imel za sladoled.

KAMERMAN (*pride mimo s klablom*): Brez privatnosti, prosim, kolega!

JANIS 1: Jaz nisem sladoled, pa tudi če bi bila sladoled, bi bila takega okusa, ki ga ti ne maraš ... Recimo, limona ...

REŽISER: Res ne maram okusa limone v sladoledu? Kako pa si pa to uganila?

JANIS 1: Ker uganjujem misli in sploh zato, ker sem čarovnica, oziroma me ljudje imajo za čarovnico. Pa tudi lepo pojem, to pa!

REŽISER: Bi zapela en njen komad, četudi se avdicija še ni začela?

JANIS 1: Sicer to ni pošteno do mojih tekmic, vendar pristanem.

REŽISER: Kamerman!

KAMERMAN: Ja, šefe?

REŽISER: Pridi sem s kamero, pa posnemi par kadrov naše prve kandidatke, prav?

KAMERMAN: V redu je, šefe. Jaz sem pripravljen.

REŽISER: Ansambel, poskusimo zaigrati še eno za pokušino. Že zato, da vidim, če sploh še znate špilat!

GLAS OD ZADAJ: Katero pa?

JANIS 1: A Woman left Lonely. Ta mi je všeč.

REŽISER: Glasbeniki, ste slišali?

GLAS OD ZADAJ: Jasno in glasno. Smo zmenjeni? A Woman left Lonely Ok! Tri, štiri!

Ansambel začne uvodne takte, a se očitno zmotijo.

GLAS OD ZADAJ: Pa kaj je zdaj to? Ali ne znate več igrati? Čisto ste zgrešili uvodni rif! Še enkrat! Tri, štiri!

“A Woman Left Lonely”

Zdaj se jim posreči. Janis 1 vstane z ležalnika, stopi k srednjemu mikrofonu, kamerman skoči v parter in veselo snema. Režiser se usede v ležalnik, gleda v občinstvo. A še preden Janis 1 zapoje, prideta od zadaj na oder ostali Janiski (Janis 2 in Janis 3), oblečeni čisto tako kot Janis 1, skorajda bi lahko rekli, da so vsa tri dekleta trojčice. Obe se postavita na levi in desni mikrofon, režiser začudeno vstane z ležalnika, kjer je prej sedel in se prime za glavo. Zdaj zapojejo glasbeni komad. Sicer izmenično, pač po vrstnem redu kitic. Ko se pesem konča, bo verjetno prišel aplavz iz občinstva, zato se vse tri poklonijo. Režiser ob strani tudi ploska. Kamerman obrne kamero v občinstvo. Na velikem panoju v ozadju bi bilo zaželjeno, da je slika v živo, dokler kamerman snema. Aplavz se poleže. Vse tri Janiske so še vedno za mikrofoni. Obe, leva in desna Janis skočita k srednji Janis in objemanju ni ne konca ne kraja. Ploskanje se poleže. Slika v ozadju ugasne. Režiser sede nazaj v ležalnik.

REŽISER: Ali lahko malo tišine, prosim? To velja tudi za vas, publika. Zelo sem vesel, da ste končno vse tri kandidatke skupaj. In prosim brez objemanja ob tako ganljivem snidenju, kot da se ne bi videle že tri leta!

Zdajci se obe Janiski, torej Janis 2 in Janis 3, pomakneta kot prej na skrajni levi in desni mikrofon. Nastane tišina, minuto, kot da bi zamrznili sliko. Vsi igralci so na mestih, kot da bi zmrznili. Naenkrat, kot na znak pa situacija oživi.

REŽISER: Se lahko predstavite?

JANIS 1: Jaz sem Janis 1.

REŽISER: Tebe sem že spoznal ...

JANIS 2: Jaz sem Janis 2.

REŽISER: Aha, torej dvojka.

JANIS 3: Jaz sem Janis 3.

REŽISER: Janis enojka, dvojka, trojka. Kako enostavno za sporazumevanje! Zakaj ste prišle sem, verjetno veste, kajne?

JANIS 2: To bi prej vi morali vedeti, šele potem me, saj je to vaša služba, kajne? Vi ste plačani, da ste tukaj, me tri kot veste ne. In če ste tukaj zaradi nas ...

JANIS 3: ... se tudi dostojno obnašajte!

KAMERMAN: Bravo, punce! Šefe, ne hudujte se. Saj so čisto prijazne.

REŽISER: Predrzne najstnice so, nič drugega.

Vse tri Janiske se začnejo na vse grlo smejati, kasneje se začne tudi kamerman in na koncu tudi režiser – verjetno tudi publika ni imuna na ta smeh.

ZDAJ PA SE BO SITUACIJA ČISTO SPREMENILA.

Svetloba gre skoraj v temo. Pet navpičnih svetlobnih okroglih snopov s stropa in v vsakem kroguje je igralec oziroma igralka. Začne se štiri minutni koreografski vložek na originalni komad Janis Joplin Summertime. Koreografija je na temo odnosov mladih. Koreografijo pa izvaja vseh pet igralcev. Ko je glasbe in s tem koreografije konec, dva kroga, v katerih sta bila moška igralca ugasneta, trije krogi, kjer pa so plesale vse tri Janis pa ostanejo. Režiser in kamerman izgineta iz prizorišča. Krogi so razporejeni v obliki trikotnika, torej eden spredaj ter dva zadaj. Janis 1 je v prednjem krogu, ostali v obeh zadaj. Koreografija je, kot da bi vse tri lebdele, vsaka v svoji maternici. Tudi govor je počasen, sanjski, kot molitev.

JANIS 1: ... Moj prijatelj je storil samomor in žal mi je bilo vsake ...

JANIS 2: ... grde misli, kadar sem ga prizadela, ampak šele potem, ko je umrl in ...

JANIS 3: ... ko smo hodile za njegovo žaro v dolgi vrsti, se mi je posvetilo ...

JANIS 1: ... da to čaka tudi mene in da bo potem kdo drug izgovarjal podobne ...

JANIS 2: ... besede, kot jih jaz zdajle na tem mestu, ne da bi se zavedali, kakšna ...

JANIS 3: ... praznina ob izgubi zaveje med nami, a potem vsi pozabijo na tistega, ki je umrl, le ...

JANIS 1: ... morda včasih, ko se vesela družba zbere na kakšni žurki in ko se ...

JANIS 2: ... pri kakšni pesmi odpoje zadnji refren, nekdo utihne, pa potem ...

JANIS 3: ... vsi za njim in vsi vemo - v tisti tišini, da je imel naš mrtvi prijatelj ...

VSE TRI JANISKE ZAVPLJEJO ISTOČASNO V FOLK: ... tako rad ta komad!!!

Začne se glasba, in sicer "Down on me". Izvaja ga Janis 2 v sprednjem snopu, ostali Janiski pa prideta ob njo in ji pomagata z back vokali. To naj bo seveda tudi koreografski vložek.

"Down On Me"

Konec komada, igralko ostanejo v svojih krogih, nastane tišina. Igralke se sinhrono počasi, morda v slow motionu pomaknejo do treh barskih stolov v ospredju, sinhrono sedejo nanje, zrejo v občinstvo. Janis 1 je na sredini, Janis 2 levo in Janis 3 desno.

REŽISER: Tišina je brez dvoma tudi zgodba, vendar zelo komplicirana ...

JANIS 1 (*zdrdra, kar se da hitro*): V resnici ni kompliciranih zgodb. Čisto vsako zgodbo se da povedati samo z dejstvi – dokler ne začneš nekoga opravičevati in razumevati za vse nazaj in vse naprej. V takem primeru se zgodbe seveda ne da preprosto povedati. Pa ne zato, ker so zgodbe ponavadi preproste, temveč zato, ker so za vas komplicirane razlage še premočan obrambni mehanizem in zato take razlage ponavadi odrivate na obrobje, ali pa glavne značilnosti prikrojite svoji miselnosti. In potem se znajdejo zgodbe nekoga drugega v vaši vreči, vi pa kot režiser manipulirate z njimi, jih maličite in oskrunjate, klestite, dokler tako prikrojene in popravljene ne pridejo do vaših možganov in potem ustrezajo vašim pororcem za dober projekt. Sem se zmotila?

REŽISER: Grobo rečeno po tvoje, obstajajo dve vrsti ljudi, prvi naj bi bili tisti, ki te zgodbe posredujejo in izstreljujejo v kozmos, kot zdajle ti, in drugi, ki te zgodbe lovijo po tem tvojem kozmosu in jih po temeljiti obdelavi naredijo zanimive? Ta definicija mi je zelo všeč. Janis 2!

JANIS 2: Ja?

REŽISER: Je tvoj prijatelj tudi naredil samomor? Kamerman, bi približali svoje orodje na osebo, s katero se pravkar pogovarjam, ali boste sedeli v kotu in vlekli na ušesa?

KAMERMAN: Seveda ... Kakopak ... Ampak četudi bom snemal vašo osebo, bom lahko zraven vlekel na ušesa. Tega mi seveda ne morete prepričati, razen če mi v ušesa nabašete vato in zalijete s pečatnim voskom.

REŽISER: Ste pa duhoviti, res ... Dobro. Janis 2, nekaj sem vas vprašal ...

JANIS 2: Nimam nobenega prijatelja, še najmanj pa suicidnega.

REŽISER: Ne? Kaj pa ti potem otežuje življenje?

JANIS 2: Moja starša ne živita več skupaj.

REŽISER: Res?

JANIS 2: Res. In mislim, da sem za to kriva jaz.

REŽISER: Aha ... Samoobtoževanje, torej ... Posipanje s pepelom ... Kako misliš, da si kriva ločitve staršev?

JANIS 2: Nekoč sem pripeljala v hišo prijateljevo mamo.

REŽISER: Ja? In?

JANIS 2: Zgodilo se je ...

REŽISER: Aha, razumem ... Tvoj oče jo je pobrisal s prijateljevo mamo? Imam prav?

JANIS 2: Ne, ni bilo tako.

REŽISER: Nimam prav? Kaj pa se je zgodilo kot posledica tvojega dejanja.

JANIS 2: Mama je šla ...

REŽISER: ... S prijateljevo mamo? ... Ojoj! Hudo! In kaj zdaj?

JANIS 2: Nič. Z očetom od takrat živiva brez nje ...

REŽISER: Pa si tvoj očka po vsem tem ni poiskal nadomestne ženske?

JANIS 2: Ni ... Preveč ga je prizadelo ...

REŽISER: In zakaj si to storila? No ... povabila mamo svojega prijatelja v vašo hišo?

JANIS 2: Prijatelj mi je že večkrat govoril, da ima njegova mama čudne poglede, take kot moja. Oče se mi je takrat zaradi tega smilil, pa sem se mislila mami tako maščevati, a sem se v bistvu maščevala sebi ... posledično tudi očetu.

REŽISER: Temu se pravi zgrešena tarča ...

JANIS 2: Ob vašem cinizmu sem brez besed ... Ne potrebujem moralitet, lepo prosim! Pa kaj je zdaj to? Niste vi samo režiser te avdicije, obnašate pa se tako, kot bi bili policaj! Prav dolžna sem vam pripovedovati solzavo zgodbico iz svojega življenja. Sicer pa nič ni res! Vse sem si izmislila, samo da bi stvar izgledala bolj dramatična.

REŽISER: Vse ste si ... izmislili? Torej sem poslušal samo beden kliše nevem koga, ki mi ga pripoveduje deklina, ki bi bila rada nekoč slavna? Samo jaz te lahko naredim slavno, Janis 2! Samo jaz in nihče drug!

JANIS 3: Torej začnimo z avdicijo! Zapletli smo se v trapasto besedno igro, ki nima izhoda. Prerezati moramo popkovino in zlesti ven, v prostor. Se mar motim?

REŽISER: Počakaj Janis 3. Nisi še na vrsti. In tisti, ki bo prerezal popkovino in našel izhod iz te zagate, bom izključno jaz in nihče drug!

JANIS 1 (*Janis 2*): Še nikoli mi nisi povedala vzroka ločitve tvojih staršev. Vzroki so vedno banalni, tale pa je skorajda eksotičen.

REŽISER: Pa saj je povedala, da si je vse izmislila. Nič naj ne bi bilo res.

JANIS 1: Dobro jo poznam in po očeh vem, da se ni zlagala. Imam prav?

JANIS 2 (*samo prikima.*)

KAMERMAN: Samo to mi povejte, zakaj sem vse tole snemal? Pa koga zanimajo te usode?

REŽISER: Mene zanimajo! Tako! In vse to si snemal zato, ker sem jaz tako hotel! Kdo je tu zaradi koga? Sem jaz tu zaradi tega snemalca, ali je on zaradi mene? Tega izgleda še nismo razčistili. Si že kdaj slišal za hierhijo?

KAMERMAN: Ne.

REŽISER: Seveda ne, trdonja. To pomeni, da nismo vsi enaki po položaju in po ukazovanju. In jaz sem po hierhični lestvici višje od tebe, torej jaz odločam, kako bomo porabili čas za tole avdicijo. Namigi in nasveti pa samo takrat, kadar bom za to prosil. Prav?

SNEMALEC: Prav. A zelo smo se oddaljili od našega showa. Tale dvorana in občinstvo so najeti samo za danes, jutri se bodo tu prostituirali drugi.

REŽISER: Prostituirali? Je ta dvorana mar javna hiša?

KAMERMAN: Prav daleč od tega pa res ni ...

REŽISER: Hvala, a ta vaša javna hiša je moje življenje. Izpraznili bomo oder, samo toliko še, da se zmenimo, kako bo tale naš spektakel potekal. Imam načrt. (*Režiser potegne iz zadnjega žepa dlančnik, nekaj praska po njemu, potem pa začne razlagati.*) Naš bojni plan je takle: Izpraznili bomo oder, potem bom jaz zavpil tehniku zadaj v kabini, naj ugasne luč in se pripravi na dogovorjeno spremembo. Pognali bomo stekleno kroglo in v soju te krogle bo ansambel udaril tuš, pravzaprav avizo ali kot se temu reče. Vi boste snemali iz dvorane. V redu? Torej, ko udari

tuš, bom pritekel na oder jaz, kot vaš režiser, v tem primeru tudi kot konferansje, povezovalc ali če hočete voditelj. Pozdravil bom publiko, se ji zahvalil, ker so prišli v tako velikem številu, čakaj, kaj tule piše? Poljubčki! Aha, publiko bom pozdravljaj s poljubčki, saj razumete, takole! (*Meče poljubčke v publiko.*)

KAMERMAN: Ojoj, ne zanimajo nas potankosti, kaj boste vi počeli v uvodu! Skrajšajte.

REŽISER: Tiho, kamerman! Brez poštenega dogovora se dela kar tako, na blef. Tega pa jaz ne delam, ker sem perfekcionista! Tako! Kje sem že ostal?

KAMERMAN: Publiko boste pozdravljali s poljubčki. Takole!

REŽISER: Aha, seveda ... Potem bom sedel na srednji barski stolček, kjer stoji tudi srednji mikrofoni ...

KAMERMAN: Hudirja, pa to je jasno že vsakemu otroku.

REŽISER: Punce!

VSE TRI JANISKE V EN GLAS: Tukaj!

REŽISER: Super. Tukaj ste, to je pa super! Torej, ko napovem vaš prihod, se boste vse tri prijele za roke in vstric priletele, kot asociacija na pomlad, ki prihaja v deželo, na *stage*, zraven pa morate tuliti od navdušenja! Zdaj pa izginite z odra in čakajte v ozadju, dokler ne zavpijem: "Akcija!"

JANIS 3: Kako?

REŽISER: Ja, "akcija!" To je znak za vas, da tuleče pritečete na oder.

KAMERMAN: Zakaj pa morajo tuliti? Osmešile se bodo.

REŽISER: Kdo je tu glavni? Prosim, kdo je tu glavni? (*Publiki.*) A lahko, prosim, kdo utiša tega prostaka, ki bi bil rad to, kar sem jaz, pa nikoli ne bo?

KAMERMAN: Tole sem pa zastopil. A še vedno ne vem, zakaj tuljenje?

REŽISER: Zato, ker potem tudi publika začne tuliti od navdušenja ... V tem je *point* večmedijske zabavne prireditve!

KAMERMAN (*publiki*): Boste tulili od navdušenja, ko bodo tele tri punce priletele med huronskim kričanjem na oder? Prav, publika pravi, da bo ona tudi tulila.

REŽISER: No, kaj sem rekel. Vprašajte mene, starega mačka v teh zadevah ... Pa ne pozabite na vsake toliko časa kamero obrniti tudi na publiko, kajti brez publike ni predstave!

KAMERMAN: Ma ja, seveda, tudi jaz ne delam prvič takega šmorna!

JANIS 3: Dobro, po "akciji" se bomo držale za roke in se tuleče pognale na oder, kjer nas bo že pričakovala še bolj tuleča publika. In potem?

REŽISER: No, potem pa boste zasedle prostor, vsaka ob svojem mikrofonu, jasno?

JANIS 2: Jasno že, kaj pa potem?

REŽISER: Potem pa se bo vse razvijalo samo od sebe ...

KAMERMAN: Nikoli se nič ne razvija samo od sebe. Treba je računati tudi na nepredvidene okoliščine ...

REŽISER: To je moja stvar, ne vaša. Jaz odgovarjam za to, da bo vzdušje na višku. Brez pripomb v bodoče, prosim!

JANIS 1, 2, 3 (*od zadaj istočasno*): Ali že mislimo začeti, ali ne?

KAMERMAN: Evo!

REŽISER: Kaj, evo?

KAMERMAN: Punce so nestrpne. Stavim, da publika tudi ...

REŽISER: Saj res, publika! (*Čisto v ospredje in zatuli v folk, kot na velikih koncertih v Ameriki.*) Are you ready?

Morda odziv publike ne bo medel, kakorkoli, naj se začne show.

REŽISER: And action! (*Nič se ne zgodi.*)

KAMERMAN: Tu govorimo slovensko!

REŽISER: Aja? Se pa vidi, da ste se pasli samo doma in nič v tujini! Akcija!

Iz ozadja se oglasi tuš bobnov in nato uvodni intro, čez nekaj sekund priletijo na oder "Janiske", ki se držijo za roke in tulijo kot za stavo. Režiser dvigne desnico in kaže na Janiske, kot na klovne v cirkusu. Snemalec snema zdaj obraze deklet, zdaj publiko in režiserja, kar se vidi tudi na ekranu v ozadju. Režiser se slovesno postavi v ospredje in nagovori publiko.

REŽISER: Spoštovana publika, drage dame in gospodje, delavci, kmetje in gospodinje, dragi otroci in najstniki, spoštovani tisti, ki niste kupili karte, a vseeno sedite v dvorani! Začel se bo veliki show ...

KAMERMAN (*šepetaje*): Kakšen show?

REŽISER (*šepetaje*): Kaj pa?

KAMERMAN (*šepetaje*): Avdicija, vi osel!

REŽISER (*opravičujoče*): Opravičujem se, draga publika, ponižno se opravičujem. Ne gre za show, temveč za avdicijo, kar pa je pa je, po burnih reakcijah publike ob podobnih manifestacijah čisto enako! Torej, naj se predstava začne!!! Akcija!

Zdajci se bo svetloba spremenila, vključila se bo velikanska svetlobna žoga na stropu v stilu diskotek iz osemdesetih let, glasba v ozadju bo izvedla impozanten tuš in dekleta se poženejo tuleče na oder, vsaka k svojemu mikrofonu, kot jim je naročil režiser, a na poti proti odru, se luč spremeni, glasba začne "zategovati", kot bi z roko poskusil ustaviti tape na magnetofonu, vse se začne v slow motionu, kar je podlaga za drugo veliko koreografijo. Janis 1 in Janis 2 gresta v ozadje, kjer imata koreografski vložek, režiser se jima pridruži, kamerman stoji pod odrom in snema, glasba začne igrati glasbo za komad:

Me and Bobby Mc'Gee,

Janis 3 pa stopi k sredinskemu mikrofonu in začne peti ...

Komad Janis 3 normalno odpoje. Luč spremeni svojo barvo. Vse je nekako modro, Vseh pet igralcev leži na tleh v nekakšni "zvezdi" Iz te zvezde pa startamo v koreografijo boksarskega ringa, kjer se fajtajo vse tri Janiske, režiser in kamerman pa sta sodnika. Vse to je seveda stilizirano v koreografijo in v slow motionu, ki se začne s fajtom Janisk med sabo, konča pa s knock outom režiserja in kamermana, ki obležita na tleh obdelana od pesti vseh treh Janisk. Vse tri Janiske dvignejo roke kot zmagovalke, na rokah pa imajo resnične boksarske rokavice.

Nastopi čisto drugačen prostor, drugače osvetljen, prične se intima in izpovedi.

JANIS 1: Jaz sem Janis!

JANIS 2: Ne, jaz sem Janis!

JANIS 3: Ni res! Jaz sem Janis!

JANIS 2 (*zapleše po prostoru*): Mene je fant zelo rad klical Janika ...

JANIS 1: Janika?

JANIS 3: Seveda, klical te je ljubkovalno, samo zato da bi mu čimprej popustila.

JANIS 2: Popustila? V čem?

JANIS 3: Saj veš v čem ... Hahahaha!

JANIS 2: Ni bilo tako.

JANIS 3: A mu pol nisi popustila?

JANIS 2: Ne ...

JANIS 1: Če mu nisi popustila, se ni nič zgodilo in če se ni nič zgodilom si prekinila ...če prav razumem ...

JANIS 2: Ja ...

JANIS 3: In si spoznala drugega ...

JANIS 2: Tako je.

JANIS 3: Ljubiš nekoga, poročiš se z nekom drugim, tisti s katerim se poročiš, postane tvoj mož, tisti, ki ga ljubiš, postane geslo tvoje elektronske pošte! Hahahahaha!

JANIS 1: In tisti prvi ti ni šel iz glave? Je bilo tako?

JANIS 2: Ja, šele potem sem začela premišljati, kaj sem izgubila.

JANIS 3: Kot sem rekla: tistega, ki ga ljubiš, nikoli ne zapusti zaradi drugega. To je bila vedno resnica!

JANIS 1: Vedno moraš poslušati svoje srce.

JANIS 2: A sem ga pridobila nazaj. Iz naročja druge sem ga vzela. Jokala je za njim.

JANIS 3: Ampak to vseeno ni bilo lepo.

JANIS 2: Briga me, kaj po vajino ni lepo!

JANIS 1: Ampak tega nama nisi še nikoli razkrila, čeprav smo se v sobi internata zelo veliko pogovarjale o sebi.

JANIS 2: Mislita, da morata vse vedeti o meni? Janis 3, ali ti nimaš skrivnosti? In ti, Janis 1, si kdaj skrivala kakšne neprijetne izkušnje iz svojega življenja pred najboljšimi prijateljicami? Jaz ne maram vajinih dvoličnih sprenevedanj! Ne maram vajinih dekliskosti in intimnih sranj! Pa kaj sta vidve? Drek!

JANIS 3: Ti pa si, kaj? Sneguljčica?

JANIS 2: Nikoli nisem doživela starševske ljubezni, nikoli pri nas ni bilo nobene iskrenosti. Samo sprenevedanje. Mama ... Nekoč sem jo našla čisto golo na kavču, pijano kot kravo in vzdihovala je neprenehoma "umiram!", pa sem tisti hip pomislila, kaj pa bi bilo tako slabega, če crkne, mater, ki zame ni bila nikoli mama, kaj pa bi bilo potem? Nič. Živeli bi srečno naprej. Življenje bi bilo morda za ščepec znosnejše in lepše, če je ne bi bilo več! Nikoli mi ni kupila tistega, kar sem si zaželela, pa vem zakaj, ha, ker je bila ljubosumna name. Nikoli ni prenašala mojih prijateljev! Očka ni bilo nikoli doma, zato sem se ji maščevala tako, da sem jo spečala z lezbijko. Mama je odkrila svoje občutke šele takrat! Kaj pa jaz? Zaželela sem si ljubezni, povabila sem sošolca k sebi, pa naju je

našla v postelji in potem je bil šele kraval, ko je poklicala policijo, da imamo vlomilca v hiši! Crkni, kuzla stara, sem vpila, ko so ubogega sošolca peljali v policijski avto, seveda, oblast je verjela njej, ne meni, ubogi duši, ki mora biti prikrajšana za vse občutke, kar jih premore svet! Svet je krut! Zakaj moraš bit najprej mlad, da si potem lahko star. Mar ne bi bilo lepo, ko bi bila filozofija staranja postavljena obratno: rodili bi se kot starci, potem pa bi postajali vedno mlajši, starši bi bili vedno bolj mlajši, vedno bolj otročji in razumevajoči, nazadnje pa bi vsi izginili v pizdo materno. Namesto da bi stopili ob smrti v belo vabečo svetlobo, kot govorijo nekateri znanstveniki, bi zlezli kot dojenčki v črne tople luknjo svojih mater in nas potem ravno tako ne bi več bilo.

JANIS 3: Pomiri se. Nisem te hotela prizadeti s Sneguljčico.

JANIS 2: Vem, vendar je to življenje tako prekleto dolgočasno in zajebano!

JANIS 3: Prav imaš! Življenje je zajebano. Prav imaš Janis 2! Pri nas doma ... Srečna družinica ... Vsi doma so hlinili srečen zakon. Debeli očka in debela mamica! Debela jaz, debela sestra ... Vsi smo bili tako srečni! Naši obrazi so se svetili od dobrote in naklonjenosti drug do drugega. Sosedje so bili prav tako srečni, cela vas je bila srečna in zadovoljna! Flaška vinca za očetov rojstni dan, usnjene rokavice za mamin rojstni dan, majhnega kužka za rojstni dan mlajše sestre, nasmeh, lepa družina, topla družina, pozdravljanje sosedov: Dober dan sosed. Lahko noč gospa! Dobro jutro gospod! Pa lepo v cerkev ob nedeljah, gospod s prižnice žuga s prstom, odprem usta da dobim hostjo, potem pa sedenje v gostilni na mizi pa tolsti "viner šnicli"! Gospod natakár, lahko plačamo! Lep avto, lepa hiša, urejena travica okoli domeka, srečna ribica v akvariju! Očka dehti po alkoholu, ko pride iz fitnesa ob enajstih zvečer, super! Mama hodi na vaje pevskega zbora, pa nam govori, da sama ne ve zakaj, jaz pa vem, zakaj: zaradi postavnega zborovodje, ki tudi pri nedeljski maši strelja nasmeha proti moji mami, ona pa mu seveda veselo odgovarja, očka pa se dela, kot da nič ne vidi! Potem pa so me peljali k psihiatru zaradi moje grde razvade in tisti nagnusni doktor spraševal vse mogoče, če sem še nedolžna, če zvečer pred spanjem masturbiram, če imam mokre erotične sanje in kakšne so, če že so, kaj me spolno vznemirja in kaj me ne!

JANIS 2: Zaradi kakšne razvade so te poslali k psihiatru?

JANIS 3: Jaz sem kleptomanka po prepričanju, mar tega še ne veda, hahahahaha!

JANIS 1: Kleptomanka? Meni ni še nič zmanjkalo v sobi, kjer bivamo.

JANIS 3: Tako daleč pa nisem nikoli šla, da bi vama kaj vzela.

JANIS 2: Do zdaj sem imela občutek, da je samo z menoj kaj narobe.

JANIS 1: No, nadaljuj ... Zanima me tvoja zgodba. Rekla si: Nekoč sem ... kaj si?

JANIS 3: Odšla v drogerijo, čisto brez veze. Nisem se imela kam dati, ker sem špricala šolo zaradi testa, ker nisem nič znala, bla, bla, bla ...

JANIS 2: In si se potikala po mestu ...

JANIS 3: Ja.

JANIS 1: In zavila v trgovino s kozmetiko.

JANIS 3: Kam pa naj bi šla? Vedno sem tako rada stikala po policah trgovin, še najraje pa tam, kjer se je bohotila kozmetika. No ... da ne bom zavlačevala ... ukradla sem črtalo za ustnice. Pa ne, da ne bi imela denarja, to sploh ni bil problem, enostavno preplavila me je neka strast, da moram črtalo ukrasti.

JANIS 2: In ti je uspelo, kajne? Mislim, ukrasti črtalo ...

JANIS1: Kakopak. Kleptomani so neopazni. Ni tako malo takih žensk, če se ne motim.

JANIS 3: Ni. A sem se zafrknila. Imeli so kamere ...

JANIS1: So poklicali policijo?

JANIS 3: Ni bilo čisto tako.

JANIS 1: Ne?

JANIS 3: Peljali so me v pisarno k lastniku. Ta mi je zagrozil s policijo ki da jo bo poklical in seveda moje starše ...

JANIS 1: Tako vedno naredijo ...

JANIS 3: Prosila sem ga, lastnika namreč, naj tega ne stori ... Pa mi je rekel, da ne bo, če se me lahko malo dotika ...

JANIS 1: Ohoho, pohoten starec ...

JANIS 3: Grozno ... Kaj je vse počel z menoj, dokler mi ni bilo vsega dosti in sem ga s pepelnikom kresnila po glavi in ušla z njegove pisarne. Ko sem se opotekla iz trgovine, sem bruhala ... Kako nagravžen človek ... Plešast starec, ki je smrdel po lastnem švicu, oči pod debelimi naočniki pa so mu švigale sem in tja, kot velikonočna jajca!

JANIS 2: In potem?

JANIS 3: Ja, nič se potem ni zgodilo. Pač sem mu ušla. Stari se je gotovo ustrašil, da bi komu povedala, pa zdaj za ukradeno šminko in stiskanje na njegovem kavču veva samo midva.

JANIS 1: Nič več ... Zdaj vemo vsi štirje, me tri in tvoj lastnik drogerije. Kaj ti je, Janis 3, čisto si prebledela!

JANIS 3: Tu je! Tu je ta svinja! Čutim ga! V tem prostoru je!

Luč ugasne in koreografija.

Glasba. V vlogi moškega nastopi eden od obeh nastopajočih igralcev. Zgodba koreografije: Starejši moški, ki sprejme punco skozi vrata in je do nje nasilen, seveda je koreografija v metaforiki tega nasilja, konča pa se ko vrata odpre ena od zaposlenih. Trak svetlobe, ko se odpro vrata in senca prodajalke, ki slučajno vstopi.

MOŠKI: Izgini, tatica! Kaj iščeš v moji pisarni?

Prizor izgine, moški tudi, luč se spremeni. Ostanejo spet vse tri Janiske v prostoru.

Sledi song, ki ga izvaja Janis 2: Cry Baby cry

V pevskem vložku in značilni koreografiji nastopajo vse tri Janiske pred mikrofoni.

JANIS 1: Vedela sem, da bo tvoja zgodba taka?

JANIS 3: Vedela si?

JANIS 1: Seveda. Vedno je tako.

JANIS 1: Janis 2, si ti brez greha?

JANIS 2: Nisem. Seveda nisem.

JANIS 1: Se mi je zdelo.

JANIS 2: Tebi se vedno samo zdi! Veš kaj pomeni, če se ti samo zdi? Da nič ne veš! Poslušaj, samo poslušaj mojo štorijo in da te ne bo kap! In ti Janis 1, tudi ti prisluhni, da bosta vedeli s kom imata opravka!

JANIS 1: Odpira se, odpira ...

JANIS 2: Lani sem se pridružila neki skupini prostovoljcev, ki je pomagala starejšim in nemočnim ljudem.

JANIS 3: Vem, saj si nama povedala. To bi tudi jaz rada počela, a nisem imela nikoli poguma. Bala sem se, da me ljudje ne bodo marali.

JANIS 1: Pa zakaj te ne bi marali? Si mar drugačna? Imaš drugo barvo kože. Si z drugega sveta?

JANIS 2: Ali lahko nadaljujem?

JANIS 1: Izvoli ...

JANIS 2: No, začela sem hoditi v neko staro hišo v centru mesta. Tam je bila neka starka, stara okoli 90 let, a še bistra in pri sebi. Pogovarjali sva se o marsičem, vendar o preteklosti pa ni hotela nikoli spregovoriti.

JANIS 1: Pa zakaj se ni hotela pogovarjati o času, ko je bila še mlada? Katerega koli starega človeka sem morala ure in ure poslušati samo o njihovem otroštvu, pa porokah, otrocih ...

JANIS 2: Tudi o vojni ...

JANIS 3: Vojni? Hahaha! Končala se je pred 65 leti!

JANIS 2: Za nekatere se ni končala nikoli.

JANIS 1: Hočeš reči, da se ta starka svoje mladosti ni hotela spominjati prav zaradi vojne?

JANIS 2: Ja, seveda. Sedela je na vozičku, čez noge zavita v odejo. Suha in vzravnanana, pogled pa neizprosen. V njenih kot nebo modrih hladnih očeh nisem videla nič drugega kot prezir in razočaranje.

JANIS 1: Pa otroci? Ni imela nikogar, da bi hodil k njej?

JANIS 2: Očitno nikogar, vsaj v tistem času, ko sem hodila jaz k njej, se ni nihče prikazal, ki bi bil v sorodu z njo. Samo poštar in jaz sva jo poznala.

JANIS 3: Je bila bogata?

JANIS 2: Imela je ogromno zlatega nakita. Ogromno.

JANIS 3: Si brskala po njenih stvareh in odprla njen sef?

JANIS 2: Ne. Vse zlato je imela spravljeno v stari omari, pravzaprav v šatuljah čudne barve.

JANIS 1: Čudne barve. Zakaj čudne barve?

JANIS 2: Saj, v začetku mi ni bilo nič jasno, potem pa vedno bolj ...

JANIS 3: Kaj ti ni bilo jasno?

JANIS 2: Pa nehajta drezati vame, prav? Drugače vama ne razkrijem ničesar več!

JANIS 1: Sva že tiho, kajne, Janis 3? Razpočila se bom od radovednosti!

JANIS 2: Neko noč sem jo že dala spat, ne vem zakaj, a tistikrat sem ji dala tri močne uspavalne tablete. Hotela sem že oditi, a sem se premislila. Vleklo me je k njeni stari omari. Ne morem razložiti zakaj ...

JANIS 1: Kako pa si jo odklenila, saj je morala biti omara zaklenjena, če je stara hranila noter vso svojo zlatnino, če sem te prej prav razumela?

JANIS 2: Kadar sem jo umivala, sem ji ključek, ki je visel na usnjeni vravici snela. No, takrat pa ji ga namerno nisem dala nazaj.

JANIS 1: In tega ni opazila?

JANIS 2: Ne. Takoj je zaspala.

JANIS 3: Dobro, odprla si omaro.

JANIS 2: Tako je. Najprej vonj ... Nikoli ne bom pozabila tistega vonja, ki je zavel iz notranjosti.

JANIS 1: Vonja? Je zadišalo po spomladanskem cvetju, hahahahaha!

JANIS 2: Ne ... To je bil duh po smrti ...

JANIS 1: Po smrti? Mar ima smrt tudi svoj vonj? Čakaj! V omari je skrivala okostje svojega prejšnjega moža, ki ga je ubila! Imam prav?

JANIS 2: Ne, nimaš prav. Našla sem nekaj drugega.

JANIS 1 in JANIS 3 (*hkrati*): Kaj? Povej že!

JANIS 2: Našla sem ... fotografije ...

JANIS 1: Fotografije? Kakšne fotografije?

JANIS 2: Stare. Črno-bele.

JANIS 1: Pa kaj? Vsak hrani svoje stare fotografije z mladosti pri sebi. To ni nič čudnega.

JANIS 2: To je res, a te fotografije so bile drugačne ...

JANIS 3: Drugačne? Kako drugačne?

JANIS 2: Prikazovale so nekaj, kar se mi je še sinoči prikazovalo kot mora.

JANIS 1: Groza! Hočeš reči ...

JANIS 2: Prav to! Ženska je bila v svoji mladosti paznica v koncentracijskem taborišču.

JANIS 3: Res? Nekaj sem že slišala o tem. Pa jih niso takoj po vojni vseh polovili?

JANIS 2: Očitno ne. Tej se je očitno uspelo izogniti roki pravice, do danes.

JANIS 1: In na fotografijah je bilo videti vse?

JANIS 2: Vse. Njo, postavno nasmejana dekletka s kito in uniformi SS, v jahalnih hlačah in škornjih, z bičem v rokah. Okoli nje pa njene vrstnice, prav tako našemljene.

JANIS 1: Neverjetno ...

JANIS 2: In potem fotografije tistih koščenih golih trupel na kupu, ki so čakali na sežig v krematoriji, obešencev, fotografije stoječih, skoraj golih živih okostnjakov pri apelih, okoli pa sneg in mraz.

JANIS 3: Meni bi ob čem takem postalo slabo ...

JANIS 2: Sedela sem ob tisti odprti omari do štirih zjutraj. Potem sem šla v sosednjo sobo, kjer je spala starka. Gledala sem jo v obraz. Bila je tako spokojna in mirna, oči je imela odprte in zrla vame, kot bi vedela, kaj sem počela v sosednji sobi.

JANIS 3: Gledala te je ... v oči?

JANIS 2: Bila je mrtva, razumeš? Mrtva! Očitno so bile uspavalne tablete, ki sem ji jih dala, očitno premočne. Jaz sem jo ubila, to je gotovo!

JANIS 1: In kaj si storila potem?

JANIS 2: Vrnila sem se k njeni stari omari. K tistim škatlam ...

JANIS 1: Prej si omenila škatle, kako čudne barve so bile ... Kakšne barve so bile?

JANIS 2: Bledo rjavkaste. Bile so narejene iz prave človeške kože.

JANIS 1: Iz prave človeške kože? Ne bi se dotaknila teh stvari, pa če se mi roka posuši.

JANIS 3: Si potem šla na policijo?

JANIS 2: Ne. Vse škatle sem potem odnesla v kletne prostore te stare hiše.

JANIS 1: Pa zlato in dragulji?

JANIS 2: Pustila sem jih v omari, vzela sem samo škatle s fotografijami.

JANIS 1: In kaj boš z njimi?

JANIS 2: Sežgala sem jih. V njeni lastni kleti sem jih sežgala, v peči za centralno ogrevanje. Vse tiste škatle.

JANIS 3: Ampak, zdaj ne bo nihče vedel, kaj je ta starka v resnici bila!

JANIS 2: Saj ravno to sem hotela. Naj počiva v miru. Drugi dan dopoldne sem se oglasila ponovno in sporočila na policijo, da je stara gospa zaspala. Nihče ni nič posumil. Zdravnik je rekel, da je umrla naravne smrti. Pravzaprav sem jo s svojim dejanjem rešila grdih podtikanj, po njeni smrti. Ljudje bi jo gotovo obsojali še po smrti.

JANIS 1: Še enkrat te bom vprašala: kaj se je zgodilo z zlatnino?

JANIS 2: Ne vem. Me ne zanima. Gotovo je imela kaj sorodstva, ne vem ...

JANIS 1: In kdaj se je to zgodilo?

JANIS 2: Predvčerajšnjim.

JANIS 1: Predvčerajšnjim?

JANIS 2: No, ja ... Predvčerajšnjim so jo pokopali ...

JANIS 3: Si bila na pogrebu?

JANIS 2: Ne, nisem bila. Bilo je zadosti ...

JANIS 1 in JANIS 3: Prekleta usoda!

Zdaj bo na vrsti koreografija na temo pričujočega dogodka. Najprej tema in nato medla modra luč. Janis 2 bo igrala sebe, Janis 1 ali 3 pa bo igrala starko, ki spokojno, z rokami prekrizanimi na prsih leži mrtva na tleh. V ozadju fotografije uničevalnih nacističnih koncentracijskih taborišč. Huda glasba. Janis 2 zapleše s starko po prostoru, nato jo da spet na tla in poklekne ob njej. Zaduši jo z blazin, ki jo prinese "senca". Luč počasi v temo.

REŽISER (*se dvigne in spregovori*): Čudno zgodbo vam bom povedal, res čudno, zgodila pa se je prejšnji teden pod nad krajem Trebnje na Dolenjskem, blizu neke vasice, kjer imam že nekaj časa moji starši v lasti majhno leseno hiško na obrobju gozda, prav tako tako kot v pravljici Janko in Metka.

VSE TRI JANISKE: Interesantno!!! Hi, hi, hi!!!

KAMERMAN: Zgodilo se je na veliko noč, v tistem času, ko kraljujejo pirhi in demoni obenem.

REŽISER: Neko pozno popoldne sem prikolovratil v to mojo čudno vas na vrhu hriba. Namenjen sem bil napisati nekaj režijskih opomb za tole predstavo "Jaz sem Janis", ki jo zdajle ravno tako zavzeto gledate. Mrak je že jel počasi lesti v koticke hiš in temne drevesne dupline. Vstopim v našo pasjo uto, se pravi mojo hišico, ki so mi jo podarili starši, a ugotovim, da nimam štroma. Zakaj ga nimam? A? Opolzka kletvica se mi je takrat izvila iz stisnjenih ustnic. Kako bom pisal na kompjuter, če nimam štroma? Kako si bom ohladil pivo, hladilnik je vendar na elektriko!

VSE TRI JANISKE: Hudirja!

REŽISER: Ne, besedo "dušmadonca" sem izdaval! Po našel! "Dušmadonca!" Tako! Spodnji vikendaš, na katerega sem bil na črno priklopljen, mi je spet vzel elektriko! Enostavno je spustil dol varovalko! Žlehtnoba? Zavist? Morda. In se odpravim v edini vaški pajzelj, ki se mu je včasih reklo tudi gostilna, iskat soseda, da v njegovi električni omarici, ki je seveda kar naprej zaklenjena, dvigne varovalko, ki kontrolira in obenem oskrbuje z energijo tudi mojo hišico.

KAMERMAN: Vstopil si torej v to čudno vaško gostilno, noter pa seveda polno ljudi. Svetila je samo ena žarnica, pa še ta slabo.

REŽISER: Res je. Dim se je veselo sukljal proti stropu.

VSE TRI JANISKE: Kakšen dim?

KAMERMAN: Tobačni! Ljudje, stari in mladi, tudi otroci in ženske so bile vmes, vsi že kar solidno naphani s poceni vinom, kar je v tistih krajih navada.

REŽISER: Točno tako. Ko vstopim v prostor vse potihne. Seveda, vsi so natanko vedeli, da sem prišel k sosedu z zahtevo, da gre z menoj do njegove hiše, odpre omarico z varovalkami in mi v samo enem zamahu priključi štrom za mojo kočico.

KAMERMAN: V tisti tišini, ki je zavladata v tem pajzlu, se je slišalo samo tvoje pritajeno dihanje. Izkoristil si tišino in zakrakal s hripavim glasom, za katerega nisi verjel, da je tvoj in zakričal v množico.

REŽISER: Gospod sosed, bi mi lahko nazaj priključili varovalko? ... Dolga tišina je nastala. Vse glave se skorajda neslišno obrnejo najprej proti sosedu, ki je bil od vseh ljudi v prostoru se najbolj zaripel od pijače.

KAMERMAN: Opotekel se je proti tebi, ta pijani, z mogočnim kriljenjem svojih rok odrine še grozd ljudi, da bi se pretolkel čim bližje k tebi. Obstane pred teboj, njegov nos se skorajda tišči tvojega, pa zakraka vate, njegova z vinskimi hlapi prepojena sapa pa ti draži grlo.

VSE TRI JANISKE: Kakšna elektrika, sosed?

REŽISER: Potem je rignil in se obrnil proti množici, ki mu je odobravajoče prikima. Kakšna elektrika?

VSE TRI JANISKE: Ali ste danes že malicali, gospod režiser? (*Smeh vseh treh Janisk.*)

REŽISER: Meni je bilo že zadost, saj sem videl, da me tip jebe v glavo, pa sem se obrnil, da bi šel, a mi je množica zapirala vhod, sploh se ni hotela umakniti. Nakar skoči predme mlad

fant, kakšnih devet let je moral šteti. Pogledam zviška navzdol in se zazrem v njegove utrujene oči, kajti sklepal sem, da je tudi njegova deška glavica polna alkoholnih hlapov, kljub mladosti.

KAMERMAN: Mali iztegne predte svojo desnico, v kateri je počival zelen pirh in skorajda zacvili v visokem falzetu, kot kastriran dunajski deček, ki poje v cerkvenem papeškem zboru.

VSE TRI JANISKE: Bomo sekali, stric?

REŽISER: "Sekati?", vprašam prestrašeno. „Kaj bo treba sekati?“

VSE TRI JANISKE: Stričko, tukaj je zeleno jajce, presekati ga morate.

KAMERMAN: Grozno! In kaj je še rekel?

VSE TRI JANISKE: Vsak kiks en euro?

REŽISER: Ja, vsak zgrešeni met je en euro!

REŽISER: Vprašam: En euro? Jaz naj vam za vsak svoj zgrešeni met plačam en euro? Pijani množici naj plačam euro za vsak kiks? Ne gre mi v glavo. Saj še nikoli v življenju nisem sekal pirhov s kovanci!

KAMERMAN: A bilo je prepozno. Množica se je razmaknila, fant je skočil v nek temen kot, počepnil in nastavljal tja nekam na tla svoj zeleni pirh, ki ga zavoljo teme niti slučajno nisem mogel videti. Nek moški pa ti je v roko potisnil star jugoslovanski kovanec za 50 dinarjev.

REŽISER: Pomeril sem in z vso silo vrgel novec, kar na slepo v kot. Čudno je topnilo, sploh ne tako, kot takrat, kadar zgrešiš. Kot bi vrgel kamen v svežo zaseko ...

KAMERMAN: V množiči je završalo, fant je skočil v kot po svoj pirh, nastala je mrtvaška tišina. Potem pa se je v vsej temoti slišal samo fantov glas. Pošteno mu je šlo na jok.

VSE TRI JANISKE: Moj jajček! Na pol ga je presekal!

REŽISER: Šele zdaj sem zagledal pirh v fantovi roki. Moj novec,

ki sem ga dobesedno na slepo zalučal v tisti temen kot, v katerem sem slutil da stoji ta fantov pirh, je bil skoraj do polovice zasajen v jajce. V fantovo zeleno jajce. Nastala je tišina, jaz pa sem to tišino izkoristil tako, da sem butnil na ves glas: Tole z mojo elektriko bomo pa uredili, kajne sosed?

VSE TRI JANISKE: Seveda, sosed! Lomilec jajc!

KAMERMAN: Množica se je razmaknila, ti pa si kot kralj, kot zmagovalec odkorakal skozi vrata na plano. Kot kavboj, ki pihne v cev po uspešnem dvoboju, ko je ostal živ. Nekdo je tekel za teboj s polnim kozarcem rdečega vina in vpil.

VSE TRI JANISKE: Gospod režiser, še nikoli nisem videl človeka, ki bi jajce v prvo čez pol presekal!

REŽISER: Ta glas je ostal za menoj. V moji koči dam stol na sredo sobe in se usedem nanj. Čez deset minut pa je zasvetila žarnica, čez deset minut!.

IN ZDAJ PREPLAVI PROSTOR SPET NORMALNA BELA SVETLOBA. NA VRSTI JE KOREOGRAFSKI VLOŽEK PLESA OKOLI ŽARNICE.

Sledi song "Move over", ali katerikoli od naštudiranih songov.

SPET SE PRIŽGE LUČ IN PRIPRAVIMO SE NA "GREAT FINALE". PREPROSTO BOMO PONOVILO ZADNJI DEL "ŽIVEGA DELA", PREDEN SMO SE PRESELILI V "INTIMO".

Iz ozadja se oglasi tuš bobnov, čez nekaj sekund priletijo na oder "Janiske", ki se držijo za roke in tulijo kot za stavo. Režiser dvigne desnico in kaže na Janiske, kot na klovne v cirkusu. Snemalec snema zdaj obraze deklet, zdaj publiko in režiserja, kar se vidi tudi na ekranu v ozadju. Režiser se slovesno postavi v ospredje in nagovori publiko.

REŽISER: Spoštovana publika, drage dame in gospodje, delavci, kmetje in gospodinje, dragi otroci in najstniki, spoštovani tisti, ki niste kupili karte, a vseeno sedite v dvorani! Začel se je veliki show ...

KAMERMAN (šepetaje): Kakšen show?

REŽISER (*šepetaje*): Kaj pa?

KAMERMAN (*šepetaje*): Avdicija, vi osel!

REŽISER (*opravičujoče*): Opravičujem se, draga publika, ponižno se opravičujem. Ne gre za show, temveč za avdicijo, kar pa je pa je, po burnih reakcijah publike ob podobnih manifestacijah čisto enako! Torej, naj se predstava začne!!! Akcija!

*Zdajci se bo svetloba spremenila, vključila se bo velikanska svetlobna žoga na stropu v stilu diskotek iz osemdesetih let, glasba v ozadju bo izvedla imponanten tuš in dekleta se poženejo tuleče na oder, vsaka k svojemu mikrofону, kot jim je naročil režiser, a na poti proti odru, se luč spremeni, glasba začne "zategovati", kot bi z roko poskusil ustaviti tape na magnetofonu, tudi gib je vedno bolj počasen, iz slowa se ustavi, kot bi ustavili sliko in zvok. **Vse skupaj na odru preprosto zmrzne.***

KONEC IN POKLON

Senada Smajić

ljuba colleen, povedala ti bom pesem o pesmi nikogaršnje ptice

ni marala kletk
niso je mogli zapreti
ni hotela v kletki živeti
ni bila pogosto uvožena ptica
ki z živobarvnimi peresi pometa
semenke z drekci
ko hreščēči ponavlja
kar si domači želijo slišati

doobrrro juutrrro jazknez ... ibrro jebo si materrrr danes ...
drragec rreci drragička ... piička poveej kakko ti je iime ... mojje
ime je faaakmirrr ...

in še

še in še

le da doma bo smeh

res ni marala kletk
resnično se ni pustila zapreti
ni hotela v kletki živeti
ni bila redko uvožena ptica
saj je
z živobarvnimi peresi pometala
usedline fabriškega dima
ko je sledila svoji senci
ki je čez pasje drekce drsela
po pločnikih še spečega mesta
in s selivkami navsezgodaj pela
kar tako in čisto po svoje

ne vem ali je to motilo mestne vrabce
ali peteline na ogradi domačije
toda prišla sta poniglava najstnika
jo zgrabila za levo in desno krilo
in raztrgala na pola

le srce na tleh
je vse
kar je še ostalo

pretiho poje
se ti ne zdi ljuba colleen

P.S. prosim ne oziraj se na napake te pesmi še se učim pisati
pravilno govoriti premalo uporabljam jezik saj veš da se človek
sam s sabo pogovarja brez besed menda zato da sliši kaj drugi
mislijo ali bodo kakšno rekli

Svit

Iris
namočen v mlečni svit.
Ob robu vodnjaka
sanja mir.

Gladina je privid.
Spodaj je izvir,
zev med kamni
prekipeva od vretja.

Na gladini drgeta
odsev.
Sla po svetlobi
zna biti strašanska
slika v spačenosti
eolskega diha.
Svetloba je breztežna
dokler se ne utelesi.

Pridi, če se upaš upodobiti, vsemogočni!

HAIKU PENTLJA

na mrzli klopci
v škrlatnem krilu leži
jesenski zapis

jesenski zapis
prst mesečine zdrzne
v purpurno listje

v purpurno listje
prodira vonj asfalta
legajo sence

legajo sence
v navju mrtvih pesnikov
ščip trga temo

ščip trga temo
oktober riše pesem
v drobovju časa

v drobovju časa
koren vejevja hrani

jesenski zapis

Tanja Vamberger

LUKASOVA KRIVDA

Renatta je ostala na drugi strani žičnate ograje in jutri bo že vsega konec. Ostal sem zaradi nje. Nisem se pridružil bežečim iz naselbine, ki so takoj po eksploziji in povodnji na mnogih mestih preplezali ograjo. Obstala sva v nepredirni temi in ujeta v času ... Reke daleč na zahodu čakajo na naju ...

Vsak dan znova sem si želel teči po valobranu ob zalivu in na drugi strani glavnega pomola, ki je z zasidranimi ladjami objemal obalo, vendar zaradi stražnih stolpov, postavljenih v naselbini, in zaradi vojakov, predvsem zaradi njih, naselja ni bilo mogoče zapustiti. Nizke barake in lope so bile postavljene tik do zidu in betonske ograje. Zveržena žica na vrhu se je kot v strašljiv opomin dotikala mesta in zavarovanega območja svetilnika, vzbujala je strah, ki se je vlekel po kotih naših bivališč in v skladiščih, kjer smo delali. Le na poljih se nismo bali, kot da bi pozabili kje smo, kot da bi bili varni zaradi vseh naših prednikov in nagrobnikov med travo, kamor vojaki v škornjih niso zahajali. Nadzirali in priganjali ste samo žive - mrtvi vam nismo pomenili prav nič. In zato sem tekel v mislih, ponoči, kilometre daleč, na drugi strani zidu; lahko bi tekel do onemoglosti po črnem pesku, ki ga je oblivalo morje in vsakokrat dokončno zabrisalo moje sledi ali naključne odtise korakov izgubljenega vojaka. Vlažna mivka pod nogami me je spominjala na otok in na Renatto. In na črnem nebu je vedno sijala luna. Želeli smo si noči in lune, ki na Farosu ni več svetila. Njen sij je segal le do daljnih rek na zahodu.

Štiri metre visoko nad morjem se je dvigoval valobran, mogočni betonski nasip, do katerega nismo smeli. Z njega je vodila kamnita cesta naprej proti orjaškemu svetilniku, ki je z visoko postavljenimi električnimi zrcali in reflektorji stražil pokrajino in ljudi. Kolos je stal pokončen in visok, izklesan iz belega kamna, kot preteča slutnja je stražil že stoletja in zagotavljal red mesta. Valobran je varoval nasade z rastlinami, obalno mesto, njegove prebivalce in vojake, predvsem je stal tam zaradi svetilnika, njegovih zrcal in leč, ki so dan in noč osvetljevali mesto in plantaže. Ves čas, kar sem hodil na prisilno delo v skladišča

Farosa ali na polja, sem si želel pustiti svoje sledi prav na tem pesku. Zamrzniti sem moral korake in zabrisati sledi časa, obstati na križpotju, iz misli sem moral pregnati neznosno bolečino v hrbtu in razboljenih udih, pozabiti sem moral na morje na drugi strani, na naše prednike, ki so ostali v kamniti in prašni deželi, na dneve in dneve dela na žitnih poljih, ki smo jih obdelovali pod močnim soncem in pod rumeno umetno lučjo svetilnika. Pšenica je rasla prehitro, koruzna polja so bila vedno zelena in vojaki v zloščeni škornjih so z orožjem stražili marmorni svetilnik, valobran, pristanišče, kamnite strme ulice in široke ceste, ki so vodile na polja in do barak. Nemogoče je bilo preplezati ograjo in se ozreti nazaj na nizka dolga poslopja naših bivališč, vedno obdana s krogom zelenih uniform ali v sivo oblečenih čuvajev. Nenehno ste nas nadzorovali. Učinkovito.

Škatle in plastični zaboji, vreče in kartonski zabojniki, papirni zavitki in neoporečni kovinski zaboji, antistatična embalaža, fleksibilna embalaža za nepokvarljivost blaga, kontejnerji in drobne škatlice ... Na vseh so ostale nevidne sledi mojih rok, Renattinih rok, rok otrok, starcev, močnih moških rok, rok deklic, ki so že začele dobivati žensko milino. Prenašali smo tovor, ga zavijali in dvigovali od jutra do jutra, naprej do naslednjega, vmes nekaj spanca, obrok hrane med delom, sočuten pogled na tuje nemočno telo, na lastno opešano telo, stisk dlani, opraskane in otečene, vpitje in suvanje stražarjev, beleženje kilogramov, ponovno tehtanje, kontrola svežine, odstranjevanje nagnitih delov, setev, žetev, dodajanje gnojiva, pršil, zelene barve rastlinam in rdeče barve sadežem, vzpenjanje do najvišjih polic v skladišču in hladilnici, zatem nalaganje na tovornjake, kasneje, ... ko smo že opravili kontrolno tehtanje. Mesto in obala sta nabrekala od pridelane hrane, ki so jo polni tovornjaki, vlaki ter ladje dnevno odvažali. Na sever in proti zahodu, kajti Faros je z visokim kolosom nadomestil sonce. Zastrazen in varovan se je dvigoval nad mestom, že stoletja dolgo. Častili ste svoje kamnito božanstvo, ki je prinašalo obilno letino in blagostanje, nenehno setev in žetev. A mi, prišleki iz čolnov, smo ga opazovali le od daleč, bali smo se njegovih reflektorjev in izbočenih leč, ki so kot velika budna steklena očesa spremljala rast rastlin in našo tlako, tlako tujcev ... Poslušam topotajoče korake škornjev nad

sabo. Delujejo vznemirjeno, nekako iz reda in ritma, slišijo so se tudi glasni klici poveljnika ... Moj čas se izteka, nepovezane misli spletam v izpoved, hitim, da zapišem vse.

Za našimi barakami so se raztezala nepregledna obdelana polja, zelena in vlažna, prekrita s črno kopreno. Iz rodovitne prsti smo pod rumeno svetlobo leč in zrcal svetilnika pridelovali hrano. Energija je bila neizmerna.

Vroč črni pesek na bosih nogah me še zdaj spominja nanjo, na neko drugo Renatto iz drugega časa.

Do sipin in jame je vedno tekla bosa, s sandali v rokah se je stapljala z obzorjem, tekla je do zadnje čeri, ki se je še videla. Za skalami je izginila, tekel sem za njeno komaj še sluteno postavo, zavito v dvigajočo se peščeno meglico. Do prižiga prvih zvezd sva nato ležala v jami, čez prste sva ure in ure pretakala pesek in skozi polzenje časa čakala, da se je naredila noč. Na otoku se je stemnilo iznenada, dan se je vsakokrat prevesil v temo in najini telesi in pesek so tako dolga leta skrivali vse, kar sva imela. Plačilo kapitanu in krmarju je bilo zakopano v peščeni duplini, v skrivališču, daleč od vasi in oči, na črti med morjem in nebom. In v dolgih tednih, ko se ni razen tuljenja vetra med nalivom, padajočim na lepljivo blato razmočene jalove zemlje in na oguljena pritlikava drevesa, slišalo nič veselega, nič človeškega, so bili spočeti otroci. Midva z Renatto jih nisva imela. In dolgo časa je bilo tako, kajti odšla sva šele čez leta; čolni, polni ljudi, družin, sorodnikov, tavajočih in izgubljenih duš, ki so ob nočeh izplule, se nikoli niso vrnili po nas, tesali smo nove in nove. Tako je bilo vse do zadnje noči, ko smo le izpluli. Ob sebi ponovno čutim sedeče in sključene postave na dnu, drug ob drugem smo, čez naše obraze in premražena telesa se plazi smrad po izločkih in znoju, oklene se me, zadene ob vročičnega moškega, ki skuša bruhati čez leseni rob. Želim si jesti, moški se oklepa steklenice z vodo in nagnitega sadeža, to je vse, kar ima. Renatta je objemala gola kolena, kapljajo ji je po stegnih, dež in znoj, mokri lasje so bili posuti z drobci soli, kapitan je pljuval v morje in v čoln, preklinjal je, ko nam je, potem ko je zmanjkalo goriva, razdelil vesla. Najprej samo nam, moškim, potem tudi ženskam - naše dlani so preveč krvavele. Otroci niso veslali. Vsi smo gledali proti zahodu in na trenutke se

nam je zdelo, da ne vidimo več razvlečene pršee sivine, temveč da slišimo veter, ki sramežljivo valovi žito. Zdelo se nam je, da celo vonjamo travo, kar je pomenilo, da so obale blizu. Vsi smo molili. Molil sem za Renatto, molil sem za može, da ne omagajo, za ženske, da ne rodijo kar tam, v mokrem in slanem. Molil sem zase, za trave, za krušne peči in za črni otok, ki je v dežju in noči, prazen in pust, ostajal za nami.

S skritimi prihranki iz peščene dupline sva si plačala vožnjo z otoka čez morje do prvih obal, za katere so govorili, da nabrekajo od zelenih polj in vinogradov, kjer da rastejo pšenica in koruza za kruh in kjer moške zvečer siti ležejo s svojimi ženami.

Na zadnjem zaslišanju ste večkrat poudarili, naj ne pišem o tem, kar je bilo prej. Sodnike da zanimajo samo zadnji uničujoči dogodki na Farosu, niso jim mar naša preteklost in spomini, ki jih ubežniki nismo imeli več, vse od takrat, ko je v noči brez zvezd, skozi dež in valove, samo naš plazeči strah se je čutil, zasijalo največje sonce, kar smo ga kdaj videli. Svetloba je začrtala svojo lažno sled po morju in k sebi vabila čoln s petdesetimi dušami vseh barv kože. Na nek nedoumljiv način se je navzela vonja po kruhu, po zeliščih in dišavah, po mleku in pečenih ribah. Umetno sonce nas je uročilo in morje je izvrglo kratki leseni čoln, čez mesece naslednjega, kasneje jih je bilo še več, nasedlih prepolnih čolnov ... In tudi pokopališče za našimi barakami je imelo vedno več grobov in izklesanih napisov.

Živi in mrtvi smo postali ujetniki Farosa.

Jutri bom ustreljen in ni me več strah.

Sodba po zaslišanju je bila kratka, samo neizbežna dopolnitev vseh minulih dogodkov, nekaj udarcev vrhovnega sodnika s kladivom, mrki obrazi meščanov, ki so sedeli v dvorani, za njimi pogledi dvajsetih vojakov, ki so me stražili. Sedel sem z lisicami na rokah, ko ste predme položili papir in pisalo. Zahtevate moje poročilo o zločinu in pisno priznanje krivde.

Rekli ste, da sem kriv.

Slišim jih, sove in čuke, ki se vračajo nazaj pod okrilje noči, tudi zdaj. Vse do padca svetilnika na Farosu ni bilo nadležnih živali. Zaustavljali so rast. Zdaj jih ponovno slišim v celico, dnevom ponovno sledijo noči, tudi tema je tesno ob meni in spati se mi hoče. To jesen ne bo tretje žetve, samo glad, in potem pride mraz, mogoče celo sneg. Polja ne nabrekajo več in ne silijo več preko ograj. Nihče več ne dela, skladišča so polna ...Tudi hrupa prižganih motorjev tovornjakov ni slišati, samo Renatto slišim, in polzenje črnega peska čez njene dlani. Na čolnu si je želela piti, kasneje, ko nas je vrglo na obalo, je ležala na pesku, med kamenjem in razbitim čolnom, dvignila se je in rekla: Zakaj je tako svetlo, preveč je luči, preveč je svetlobe, pomagaj drugim, meni je dobro, živa sem. In potem ste pritekli, s puškami, da ste vzpostavili red, zaradi utopljenec, vpili ste, da moramo čimprej v hiše in na varno v karanteno, da smo na Farosu, hvala bogu, tu bo vse drugače, vse bo prav. Bila so nas polna vozila, rešenih, živih, in nosila, ki so odpeljala drugam. V modrem in z lučjo obsijanem jutru ste nas popisali in prešteli, trideset novih obrazov, trideset parov rok, trideset parov oči, ušes, nog, trideset duš, črnih, belih, rjavih, rumenih, tavajočih med mnogimi, ki so bile tu že pred nami in so zdaj stale ob strani. Nas, prišleke in tujce, ste pričakali na prvem pomolu, brez nasmeha, s težo v pogledu in kretnjah.

Vse bo drugače, Renatta, na obali smo, lesenega čolna res ni več, a krmar je z nami, za prvo starko iz čolna ne vem, videl sem jo na nosilih, pokrito do čela. Tudi druga iz barake je že umrla, v tretji jesenski žetvi, predlani. Takrat je bila obilna letina. In svetilnik nikoli ni ugasnil.

Seveda smo vedeli, da na Farosu ustrelite vsakogar, ki zapusti naselbino ali poskuša uničiti njegovo lastnino. Da ustrelite vsakogar, ki ga ujamate na begu, vsakogar, ki bi le pomislil na beg. Učinkovita rešitev. In mene ste ujeli na begu, jutro zatem, ko je v številnih zrcalih svetilnika za vedno ugasnila luč. Padel je od moje roke, je zapisano v zapisnikih s sojenja. Nehvaležni brezdomec, ste me imenovali, tujec, prebežnik, ki ste ga potegnili iz potaplajočega se čolna, kot še toliko drugih. In Faros je več kot zgledno poskrbel za nas, za žive utopljenec. Za dolga leta.

(odlomek)

SV Slovenija

Maribor, 5. september 2014

Strokovno spremljanje:

Marica Škorjanec in Marjan Pungartnik

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Zvone Batista, Štefka Bohar, Marjana Cmager, Berta Čobal
Javornik, Valter Čučkovič, Zdenka Detiček Opič, Mojmir
Miro Ferenc, Angelca Fujs, Jana Hartman Krajnc, Ivana
Hauser, Jožica Hladin, Srečko Klemenc, Ivanka Klopčič
Casar, Majda Krajnc, Metka Lampret, Štefka Lang, Rozika
Močnik, Danilo Muršec, Milan Novak, Olga Paušič, Cvetka
Pestiček, Pavlina Pogorevc, Ana-Marija Pušnik, Dominique
Rešič, Mira Ribič-Turičnik, Jožefa Rožman, Majda
Senica Vujanovič, Majda Strnad, Štefan Titan, Amalija
Tropenauer, Franci Turnšek, Bernarda Uršič, Cvetka
Vidmar, Katja Zadravc, Danica Zlatar, Erika Zorko, Štefan
Žibrik

POSVET ZA PISCE-SENIORJE V MARIBORU

Živahen odziv na Mentorjev natečaj za starejše literarne ustvarjalce iz severovzhodne Slovenije narekuje razdelitev na dve skupini. Eno od teh sem spremljala in doživljala na srečanju v Mariboru. Skupino je sestavljalo 21 avtorjev, z devetimi deli v prozi in dvanajstimi cikli pesmi.

V vseh pesniških besedilih se čuti skrb za kultiviranost pesniške govorice brez splošnih klišejev o lepoti narave in obrabljenih čustvenih izlivov. Namesto teh se v prostih verzih odpirajo nove, presenetljive podobe. Narava je še vedno vir navdiha, pomemben je trenutek sprememb: *izpod mesečine preperela trava išče svoj namen ... Česana volna krpa jasnino ... Ko odtečejo vode,/ostane vonj po zemlji/ meglene koprene/ odgrnejo noč. Tvoji svilnati prsti otirajo oči oblakov/ nad nikoli končanim stvarstvom/ igraš se s čudenjem metuljev.../ tkeš varljivo predivo mavric ... sončnih žuželk s toplim južnim vetrom/v drobcenih krilcih (D.R.) Po Zlitje z naravo in s pokrajino omogoča časovni prehod, vživljanje v davno preteklost, prim. V sinagogi, kraj, kjer »prazen rabinov sedež molče nagovarja prazne stole« ali Netopirji v rotundi - zamik v srednji vek - kraj in netopirji spominjajo na roparske viteze-templjarje.*

Popestritev prinašajo satirične protestne družbeno angažirane pesmi, za katere velja kratek rok trajanja, a nekatere se s svojim socialnim sporočilom prebijajo v aktualnost: *Govor, Otroške sanje*. Prva prikazuje elegantnega politika, ki lačni množici govori o varčevanju, druga pa o otrokovih željah, kaj bo postal, ko odraste: pilot, zdravnik direktor, nogometaš, vendar: »stojim za tekočim trakom/ polnim pralni prah v vreče/ in razmišljam/kaj bodo moji otroci ko bodo veliki.« Kritičen odnos do oblasti vsebuje narečna: *Kak sn šou na volitve*.

Vedre burkaške balade z motivi smrti in mitskimi figurami *Mrtvaški ples*, zlasti pa *Vampir* so napisane v lahkotnem ritmu srednjeveške balade - plesne pesmi: »Noč za nočjo ponavlja/ vampirski se ritual, /krvi bo morda zmanjkalo,/ vampirjev pa nikdar.« Cikel *Stopinje v svetlobo* izraža željo po premagovanju malodušja, »da grem pokončno skozi valove meglениh misli in da tudi v sivini vidim mavrico.«

Prozo sestavljajo kratke zgodbe, dva potopisa in poetična pravljica o letnih časih z elementi dramatike.

Obljubljena dežela je prepričljiva, zaokrožena zgodba o kratkem potovanju dveh deklic v daljno Ameriko, z naivnostjo, duhovitimi podrobnostmi in živim dialogom.

Labodje gnezdo - Samo še spomin govori o ljubezni, iskanju doma in o izgubi ljubljene bitja. Labodji par ob reki ne more več splesti varnega gnezda, ponoči jima ga uničijo, labodka pa umre pod avtomobilom. Zgodba je napisana z zornega kota labodje dvojice, pretresljivo prikaže njuno navezanost, strah pred človeškim nasiljem in obup preživelega.

Ob spremljavi Ravelovega *Bolera* se zavajajoče odigrava divji erotični ples, ljubezen v opoju predavanja do vrhunca strasti in končne umirjenosti. Učinkovita kratka zgodba z naslovom *Bolero* je razgibana prvoosebna pripoved; šele konec razkrije, da je ljubica jadrarno letalo.

Potopis *Poplava* doživeto, s smislom za dobro opazovanje, prikazuje potovanje po državah Srednje Amerike in vse nevarnosti v času velike poplave.

Po letih seznanjanja z deli, ki prihajajo z računalnikov starejših avtorjev, zaznavam pri letošnjih pomemben vzpon kvalitete, odmik od obrabljenih vsebin in tradicionalizma k skrbni izbiri tematike, stila in kompozicije, za kar ima zaslugi tudi literarna šola in druženja po regijskih središčih.

Marica Škorjanec

LITERARNO SREČANJE STAREJŠIH AVTORJEV

Srečanje zajema avtorje s širokega območja od Celja do Lendave in Radelj ob Dravi, vsega skupaj se je nanj prijavilo 42 avtorjev. Prišlo jih je 36 in v vsaki skupini, kjer sva se pogovarjala o prispevkih z udeleženci, Marica Škorjanec Kosterca in Marjan Pungartnik, jih je bilo po 18. Srečanje je bilo v Karanteni, ki se je izkazala za dobro prizorišče, od 10. ure do 16.15, in se je končalo z branjem najzanimivejših besedil.

Najprej ugotavljam, da se je pisanje proze premaknilo v pisanje kratke zgodbe in da ni več toliko spominov, kot jih je bilo nekoč. Zdi se mi tudi, da je proza (skupaj z dvema dramskima tekstoma) prevladala. Najpogosteje se pri njih pojavlja vprašanje žanrske opredelitve (segajo v različne žanre) in spoštovanje pravil žanra. Drugo vprašanje je, da so šibko obdelane osebe – ponavadi antagonist sploh ni, zaradi česar trpi konflikt, in še, da se preveč pripoveduje in premalo prikazuje. Avtorji se nekako bojijo tudi dialoga. Preširoke so zastavitve (dispozicija), tako da se zgodba začne šele v drugi polovici besedila. Verjetno bi vsem najbolj prav prišla delavnica, ki bi obravnavala zaplet, kar pa je posledica, da avtor ne opravi nujnih pripravljalnih faz, pa tudi popravljajo zelo redki. Sploh pa je, zgleda, najtežje črtati in dopisovati. Ali postaviti na stran in napisati ponovno. In vendar sodim, da gre pri veliki večini avtorjev za bistveni napredek. Pri pesmih ugotavljam, da se nekateri bojijo kritike. Kritika mora vsaj malo boleti, da je učinkovita, posebej če je upravičena. Avtorje večkrat teži ali gostobesednost in preobloženost, kar je mogoče izčistiti prav s pogovori. Tudi nejasne teme, sporočila se zjasnijo. Poezija je namreč govor drugemu (tudi drugemu v sebi) in ne gre podcenjevati govora drugega. A nekatere rešitve so prav zanimive (kombinacija haiku in pesem). Po predlanski državljanski vojni zaradi klišejev sem še vedno na bojnih linijah zaradi njih: selijo se. Zdaj je kliše nejasna téma. Ali je nekaj, kar ni jasno vam, lahko jasno tudi bralcu? Dvomim. Še vedno me bolj prepričajo pesmi, ki imajo razlog, so emotivno nabite, tudi če so nepopolne manj leporečne in bi jih bilo potrebno dodelati. Pri skeču, ki je tudi komično dvojezičen, je potrebno reči, da gre preveč na prvo žogo. Pri otroškem dramskem besedilu pa je potrebno izčistiti dogajanje, ker je to vabljivo za otroke, manj pa se ukvarjati z dekorom.

Marjan Pungartnik

Zvone Batista

BOLERO

Leživa v travi, ti na trebuhu, jaz na boku. Molčiš, greješ svoje vitko telo na soncu. Uživaš v toploti poletnega popoldneva.

Ves poten iščem vsaj malo sence, da ohladim vročo glavo in naženem lenobo iz nje. Pomislim. Pod tvojim krilom je vem, dovolj sence. Mika me, da bi zlezal tja spod. Rad te imam, rada me imaš, vem, da se ne boš upirala. Nič ne rečem nič ne vprašam, dvignem ti krilo in zlezem podenj. Stisnem se k tvojemu hladnemu, gladkemu telesu. Kako te ljubim, a ne zaradi sence pod krilom, kjer sedaj uživam, temveč zaradi obljubljenega plesa s teboj. Kadar zapleševa sva v devetih nebesih. Še malo bova počakala parček, ki naju bo pospremil. Skupaj bomo uživali. Ko le ne bi bilo tako vroče.

Končno zaslišim glasove, ki se približujejo. Pogledam izpod krila in opazim prijatelja, ki vodi svojo ljubico naravnost k nama. Glasna sta, posebno ona. Ustavita se in naju nagovarjata, da bi skupaj zaplesali.

"Z veseljem", zakličem. Moja deklica molči, brez besed se vda v usodo. Zlezem k svoji ljubici in se tesno privijem k njej. Globoko vdahnem, vseč mi je vonj njenega telesa. Lepo mi je v njej. Poženeva se za prijateljema. Sprva rahlo poskakujeva, kmalu odlepiva od tal. Ugrabil sem te, kot je povodni mož ugrabil Urško in sedaj vihrava, pleševa in se objemava, zlijeva se med seboj. Postala sva ena sama vrteča se ljubezen. Lepa, strastna, neponovljiva. Nagnem te na bok, voljno zdrsneva v jasnino med oblaki, da si odahneva. A ne za dolgo. Kmalu se spet zavrtiva in letiva, letiva k oblaku, ki naju pričakuje. Še bi zaplesala, a brez glasbe ni pravega plesa. Zvoke prelestnih melodij si lahko tukaj le domišljava. Kaj bi ti izbrala? Kaj slišiva? Sedaj samo šelestenje tvojega krila in piš vetra okoli ušes. Molčiš. Vem, da bi spet izbrala Ravela. Njegov Bolero se najbolj ujema z dogajanjem okoli naju. Sprva je nežen, tih, skrivnosten, nato raste, raste kot oblak nad nama. Raste iz variacije v variacijo, stopnjuje jakost zvoka in dodaja vedno nove

instrumente. Veličastna skladba zasluži veličastno sceno in ta je tukaj pred nama. Pogledava gor k oblakom, ki se podijo nad nama in naju vabijo k sebi. Dobri so in nevarni. Nevidna sila naju vleče proti njim. Ko se odločiva za obisk enega od njih, je še majhen, lep kot kupček smetane, kot kosem vate, ves nedolžen in nebojčen. Vem, preden naju bo privlekel k sebi, bo narasel v velik oblak, ne bo lonček smetane, ne kosem vate. Zdaj je nedolžen, ko prideš do njega, se ga težko rešiš. Pa vendar zasanjano zreva v njegovo rast in napihovanje. Samo do vznožja te, sedaj že orjaške gore smeva. tam v njem se šele začinja ples, kot da plešeš „nikjer“, ker ničesar ni, samo bela megla. Čez nekaj minut že ne veš več, kaj je zgoraj in kaj spodaj. Ples v njem je prepovedana ljubezen. Pa vendar je kot taka še posebej mikavna.

Sva že tik pod njim, tu in tam naju oplazi meglica. Kaj praviš? Smukneva samo malo v tega orjaka, da vidiva, kaj se v njem dogaja?

Skušnjava je velika, ne moreva se ji upreti. je že prepozno. Potegnilo naju je v vrtinec. Dviguje ti krilo. Nevidna sila je vse močnejša. Oblak naju požira. Samo malo se bova še prepustila, nato hitro smukneva iz tega orjaškega dimnika. Sneži. Je to mogoče? Spodaj julijska vročina, tukaj debele snežinke. Ljubica dovolj je bilo. Odplešiva iz zime nazaj v vroče poletje, to je trenutno edini pravi letni čas.

Nagnila sva se na bok, se še trdneje objela in zdrvela skozi debele puhaste kopice. Z veliko hitrostjo se prebija skozi oblak in nad glavo opaziva cerkev. Vidiš, ljuba moja, ljubezen je res lepa in slepa. Vse ti obrne na glavo.

Obrneva se in spustiva cerkev tja, kamor sodi. Še tesneje se stisneva, počasi drsiva proti zemlji.

Nenadoma se zasveti in že počí. Blisk in grom. Oblak, v katerem sva plesala, je počil za žarečim bičem. Bolero je pri kraju.

Kaj je s teboj ljubica, si jokala? Tvoje krilo je mokro.

Od nekod se pojavi velik ptič. Ne da bi enkrat samkrat zamahnil s krili, se v krogu vrtil okoli naju. Moja ljubica se mu približa in ga radovedno ogleduje. Strmita drug v drugega. Postala je nemirna. Ljubosumje se me loteva. Ne boš me prevarala, jaz imam dirigentsko palico, sam določam obrate pri plesu.

Sonce se je že skrilo, za slovo še pozlatilo okoliško hribovje in za seboj potegnilo nevidno silo, ki naju je vodila po nebu in naju spustila na domači travnik. Spet leživa v travi. Ples je končan, Bolero je utihnil.

"Ljubica, verjameš, da sva kar pet ur plesala? Molčiš, dobro veš, da so zaljubljenec vse ure prekratke. Lepo nama je bilo, kajne? Pridna si bila. Najraje bi te potrepljal po ritki. Lahko noč."

Saj res, kje sploh ima ritko jadrarno letalo?

Ivana Hauser

SAMO ŠE SPOMIN

»Si prepričana, da je bilo ravno na tem delu obrežja?« Počasi je stopal za njo, občudoval njeno gladko, belo telo, ki se je ob vsakem koraku zamajalo zdaj na eno zdaj na drugo stran. Nič mu ni odgovorila. Pa saj tudi ni bilo potrebno. Dobro je vedel, da njeni slutnji in odločitvi nima kaj ugovarjati. Z molkom je to tudi potrdila.

Hodila sta po sredi ceste, niso ju motile kolone avtomobilov, njihovo potrpežljivo čakanje. Tudi ne hupanje, kriljenje z rokami in vpitje:

»Pšššc! Spravita se stran, ali pa vaju povozim!«

Počasi sta zavila na stranpot, se povzpela nekoliko v breg in se pred razkopanim zemljiščem ustavila. Brnelo je in ropotalo, da so se tresla tla. Ljudje, pokriti s čeladami, so z lopatami mahali okoli sebe in metali zemljo.

Ob robu delovišča, na ostanku nekdanjega travnika, sta se ustavila. Previdno, da ne bi oskrunila svoje beline, je počenila v travo. Tudi on je sedel. Brezupno iskanje ga je že dolgočasilo in utrujalo. Tesno drug ob drugem sta opazovala to nerazumno človekovo početje. Čutil je njeno toploto, njeno dihanje. Nikoli prej se mu ni zdela tako lepa kot prav v teh dneh in že ga je obšla bojazen, da se ji kaj hudega pripeti.

Globoko je vzdihnila, vstala, si otresla peruti, jih spet poravnala in dvignila svoj vitki vrat, da ji je pogled segel čez celo gradbišče.

»Poglej, tam, kjer stoji tisti stroj z dolgo roko in ogromnim krempljem na koncu in ga vedno znova zasaja v zemljo, jo grabi in meče v korito kamiona. Tam je stala lesena uta z visokimi koprivami ob strani. Prav za tisto uto sva prejšnja leta imela gnezdo. Travnik se je razprostiral čisto od zgornjega roba pa sem do naju. Vmes je bil vrt s češnjo, ki je ob tem času cvetela. Še

veš, kako so čebele brenčale? Ljudje so prihajali na vrt, otroci so se igrali in tekali, zvečer so se tu sprehajali. Nihče od njih se ni zmenil za najino gnezdo, nikomur nisva bila v napoto.

Se spominjaš, kako je bilo, ko si najine prve tri izvaljene mladiče vodil k reki? Kako si hitel za njimi. Zavore so cvilile, ko ste šli čez cesto in dalje na obrežje reke. Komaj so se izvalili, so že bežali proti reki. Niso še vedeli za cesto, ne za druge nevarnosti. Samo k vodi so hiteli. Jaz pa sem se še ves dan ukvarjala s četrtilim jajcem, ker mali ni in ni mogel iz lupine.

Se spominjaš, kako sva bdela nad njimi, jih učila? Bila včasih do onemoglosti utrujena. Do jeseni, potem so šli vsak po svoje. Prav je, da so odšli. Zdaj imava dovolj drugih skrbi.«

Vstala sta in se odpravila po isti poti nazaj.

»Ne morem več dalje. Kar ob tej hiši bom izlegla svoj jajček.« Z vso resnostjo je začel iskati suhe bilke, vejice, listje in si puliti perje. Tudi ona je tu in tam kaj pobrala in si pulila puhasta peresca.

Na vogalu hiše, nekoliko odmaknjeno od ljudi, ki so posedali ob skodelicah in kozarcih, sta napravila gnezdo. Še tisti večer je izlegla svoje prvo jajce. Dolgo sta si ga ogledovala. Poln radosti je poletel k reki, tekkel po vodni gladini, se potapljal in oznanjal njun veličastni dogodek. Ona pa je sedla v gnezdo in jajce spravila med svoje toplo perje. Kmalu se je vrnil s šopom trave v kljunu in ji ga ljubeznivo odstopil.

Bližina ljudi je bila nekoliko moteča, a posebne nevarnosti nista čutila. Možakar, ki je ves dan z miz pobiral skodelice in kozarce, je naslednji dan celo pred njiju odložil otep slame. Tokrat sta oba hkrati dvignila svoje glave, ga z višine srepo pogledala in z razprtimi kljuni zasikala proti njemu. Vsekakor ju je vdor v njuno bližino le nekoliko vznemiril. Iz kupa slame pa je kmalu nastalo udobno gnezdo. Čez čas se je možakar vrnil in postavil še zaščitno pregrado. Kljub temu pa sta še vedno bila vaba za poglede množice mimoidočih. Strmeli so v njiju in vsak pogled jima je sporočal nekaj svojstvenega. Največ je bilo radovednih

pogledov. Ti so samo poizvedovali: zakaj to, kako ono, kdaj ... in brez zadoščenja šli dalje. Razumevajoči pogledi so s hvaležnostjo odobravalni sočutno ravnanje človeka. Hihitavi pogledi so bili sladkobno vsiljivi. Iskreni otroški pogledi so božali. Hladni, potuhnjeni pogledi so zbujali

SAMO ŠE SPOMIN - Tinko

strah in negotovost. Brezbrižni so sporočali: saj je vseeno, eden več ali manj. Z okoljem, kakršno je pač bilo, sta se sprijaznila, grela zdaj že tri jajca, se menjavala na gnezdu in jih skrbno varovala.

Sonce je vsak dan vzhajalo in zahajalo, reka je tekla zdaj leno pa spet bolj deroče. Dan, ko se bodo izvalili njuni sivi puhasti mladiči, je bil vse bliže.

»Strah me je. Hudobni pogledi so me danes oblegali,« mu je rekla, ko se je ravno odpravljala na kratek nočni polet in potapljanje, da si nabere hrane.

»Ne boj se! Kmalu se vrnem! Potem pa še ti malo poletiš,« ji je odvrnil in že ga ni bilo več.

Noč je bila mirna. Jutro kristalno čisto. V sončnem vzhodu se je utapljala jutranja svežina. Vse je kazalo, da bo tudi dan minil mirno.

Popoldansko sonce ju je obsijalo in njuna belina je presejala vse beline. Nekoliko odmaknjeno od gnezda je v gruči stalo nekaj ljudi. Gledali so ju in se pogovarjali. Nekdo jima je vrgel šop solate. Nenadoma je spet začutila tisti mrzli pogled od prejšnjega dne. Senca zlobe je legla nanjo. Tudi njega je spreletel srh. Zdrznil se je, iztegnil svoj dolgi vrat proti skupini in glasno zavreščal. Ljudje so se hitro razšli. Le ona, tista s hudobnim pogledom, sta še nekaj časa ostala.

Tema je prekrila pokrajino, vse se je umirilo. Redki avtomobili so še vozili mimo in le kot blisk osvetlil njuno zavetje. Zla slutnja ju je begala, da nista upala stran. Že od zgodnjega popoldneva

je neprekinjeno sedela na gnezdu, on pa je kot stražar hodil sem ter tja in oprezal za vsakim šumom. Vznemirilo ga je nenadno valovanje zraka. Široko je razprl krila, se pripravil za napad in se v hipu znašel v soju žarometov. Ves oslepljen se je sunkovito odrinil od tal. Svoje močne plavalne noge je usmeril proti žareči svetlobi. Nekaj mehkega se je prevrnilo. Ob trku kljuna v pločevino je kovinsko zazvenelo. Noga se mu je ujela v past. Še prej, preden ga je prijem stisnil, jo je iztrgal. Dvignil se je in prestrašeno zaklical:

»Zleti, ljubezen moja! Pusti gnezdo, samo leti!«

»Leti, leti, ljubi! Proč, samo proč,« jo je še slišal. Poletel je na drugo stran reke, zaokrožil in se vrnil. Luči so se skupaj z brnenjem avtomobila oddaljevale in izginile za ovinkom. Gnezdo je bilo spet v temi. Spustil se je na tla in ostrmel. Divje plahutanje kril je začelo dvigovati prah in smeti. S kljunom je grabil slamo. Razmetaval cele šope. Prekopaval gnezdo. Brezglavo tekal naokoli. Vreščal. Nje ni bilo več nikjer. V gnezdu nobenega jajca. Nedaleč stran je našel njeno izpuljeno letalno pero. Njeno najlepše pero, ki ga je še s posebno vnemo negovala in ga je on tako rad ljubkoval. Gledal ga je. Začutil toploto. Od tam je prihajala. Ga umirila. Zaslišal njen dih. Takrat se je iztrgal iz omame, pobral pero, ga je s kljunom, kolikor je zmožal visoko, dvignil proti nebu in kriknil v gluho noč:

»Ne zapuščaj me, ljubezen moja!«

»Samo še spomin, samo še spomin, samo še spomin ... « je podrhtaval krvav madež na letalnem peresu.

Metka Lampret

OBLJUBLJENA DEŽELA

Sploh se nama nič ne da. Fantje so tečni. Pa še dovolj nas ni za med dvema ognjema. Milica ima danes nove nogavice in se ne more igrat, mimogrede dobiš zelena kolena od trave. Ni za riskirat. Greva rajši k nam na kozolec, nobeden ne ve kje sva in daleč vidiva od tu gori.

Milica pravi, da so dobili paket od tete iz Amerike. Milica ima polno tet, jaz pa nobene. V Ameriki ima dve teti, ampak ta druga nikoli nič ne pošlje. Čudne stvari so bile v paketu. Ene bluze, take, da vidiš skoznje, in punčka, ki je imela žive oči in prave lase.

Jaz rečem, da vem, kako je v Ameriki. Je atov brat tudi v Ameriki, ampak v eni drugi. Tam, kjer so kače in je eno enkrat videl in se tako ustrašil, da je takoj dobil sive lase. In od ata očim, je bil v Ameriki in je prišel domov s tremi kovčki in notri je bilo polno zlata, pa je bil žejen in je šel pit, vmes pa kovčki adijo. Kar ukradli so jih.

»Mogoče bo tvoj stric tudi kaj poslal,« reče Milica.

»Mogoče, za Miklavža,« rečem jaz in mislim na punčko, ki gleda in če mogoče zares vidi.

»Ampak ti jo mora hitro poslat, ker ko bova šli v šolo, si že prevelika in se ne smeš več igrat.«

Če si že velika, moraš pazit na male in kar naprej nekaj delat, pometat in kure z mize spodit in jajca pobirat in si siten. Odrasli so vedno slabe volje, ker so veliki in se ne morejo igrat.

»Saj lahko greva sami, v Ameriko«

»Pa veš kako se pride?«

»Ja, kar po cesti in potem po veliki cesti, potem pa z ladjo.«

To z ladjo me malo skrbi, pa bo že.

»Dinarje bova rabili.«

»Dolarje,« reče Milica, »teta Pepca pošilja dolarje.«

»No, dolarje,« rečem in sem malo jezna, ker se je to spomnila Milica in ne jaz, ki sem bolj pametna.

»Šli bova h gospe Kac, ona ima vedno denar. Papirnati. Gospa Kac me včasih pošlje v trgovino, ker ji otekajo noge.«

»Tvoje so še mlade,« pravi in ji vedno točno prinesem projo in divko in včasih reče, da naj si kupim liziko, ker sem pridna in ne izgubim nobenega kovanca.

»Jutri,« reče Milica, »nocoj moram še po mleko.«

Zavzdihneva. Takoj moram domov. Sigurno so me že klicali in bom spet kregana.

Odkar imamo ta malo sestro, me ne marajo več. Ona dobi sladkor v mleko, polno žlico in mama je samo njej sešila punčko. Za obraz ima belo fliko od strgane rjuhe in volnene lase in jaz se je ne smem dotaknit, ker smrklja kriči in mama priteče in reče, da naj ji pustim, ker je še mala in naj bom jaz pametna, ko sem že velika.

Pa me niso pogrešali. Doma so že podojili krave in ljudje prihajajo po mleko in mama jim naliva, pa vedno malo več kot liter.

»Za otroke,« reče, »nam se ne bo poznalo.«

Vidim, da se ji lepo zdi, danes tako pravi, ker ni ata. On jo vedno uči.

»Ti bi vse dala,« se krega ata »če ne bi bilo mene, bi bila še vedno v kočuri in z eno kozo.«

Mama je kar tiho, če bi kaj rekla, bi se ujezil in en teden ne govoril z nami. Za kazen.

»Noge umit in spat.« reče mama.

Pa ne grem. Ljudje vzamejo kanglice in posedijo in govorijo in jaz poslušam. En razbojnik se klati po polju, v časopisu je bilo. Ponoči sanjam, da me hoče ubiti, kričim in ata reče, kaj naj s tem pamžem, še ponoči ni miru in bom spala v štali, kot on, ko je bil pastir, če se ne znam obnašati. Nujno moram v Ameriko.

Gospa Kac je sama v kuhinji. V kredenci so beli lončki z napisi in jaz vem, da piše kaj je v njih in v enem hrani denar, pa to ne piše. Rečem, da greva v Ameriko in če bi nama posodili,

Ko bova tam, pa pošljeva dolarje. Vse in še malo več.

Gospa Kac pravi, da bi nama dala, rade volje, ker sva tako pridni in škoda, da nisva prišli prej.

Včeraj je še imela, danes pa nima.

Malo nama je žal, pa ne preveč. Mogoče sploh ne potrebujeva denarja, ko ga je v Ameriki zadosti. Samo do tja morava prit. Bova kar šli.

Milica je obula nizke čevlje, ki se svetijo. Te ima za k maši in jih je tudi dobila od tete. Mogoče od tiste iz Amerike. Si mislim, da bi jih najrajši ukradla, pa vem, da je greh in prideš v pekel. Mene moji žulijo, ker jih imam od lani in jih letos nisem dobila, ker še na lanske nisem dovolj pazila. Trdi so in ena vezalka se je razcefrala.

Greva po cesti, ob strani so kupi gramoza in Milica se ustavi in zbira kamenčke, same bele in okrogle in jo moram spomnit, da je še daleč in naj jih pusti. Na obeh straneh ceste so hiše in vse poznavajo, kdo je v njih. Za ovinkom hiše zmanjkajo, samo potok je in akacije in temno, malo naju zebe in čudno šumi. Ustaviva se in nekaj kamnov zalučava v vodo, ki je globoka in hitro teče in Milica pravi, da bi šli nazaj.

»Boječka, boječka,« ji kričim v uho in sem jezna nanjo in si mislim, pa kaj če ima rolico na glavi in rdečo pentljo, jaz pa samo kite, ko pa se boji in sitnari. Potem se mi malo zasmili in ji dam roko in rečem, da jaz točno vem kako bo v Ameriki.

Vsak dan bo imela drugo obleko in mogoče še bicikl in žogo. Vidim, da se cmeri, gre pa.

Tudi meni je že malo žal in si mislim, kaj ko bi šli rajši jutri, danes je slabo vreme. Veter piha.

Mogoče bo celo dež. Samo mi je nerodno, ne morem zdaj jaz začeti. Na drugi strani ceste rastejo sončnice. Tako velikih še nisem videla. Glave imajo velikanske in upognjene in veter jih maje. Ali pa se razbojnik Rihtarič skriva med njimi. Milici odnese rdečo pentljo na najvišjo sončnico. Nobena ne upa ponjo. Rdeča mašljica se ziba v vetru kot na gugalnici in nama kaže osle. Na glas zajočeva.

Brez nje vendar ne moreva v Ameriko.

Rozika Močnik

Oj, ravnice, prekmurske ravnice ...

Jata škorcev

Česana volna krpa jasnino.
Tišino zmoti šelest v krošnjah jagnedov.
Sapa vetra prebudi klopotec,
da zareglja, še leno udari in utihne.

Prestrašena jata škorcev poleti v nebo.
Zakroži visoko pod prosojno kopreno.
Spusti se med trse pod Miškovo zidanico.

Dih tišine in blede sonce mehko
božata hrbet goric.

Plesalka

Kot stepski veter svobodno,
pleše mladost, zaupanje vase
razcvetele divje rože.
Bosa stopala mehko tipajo tla.
Roke in prsti valovijo v plamenih,
v očeh vročica tlečega oglja.

Griva črnih svedrov na golih ramenih
in jadro pisanega krila
drhtita v čutnih dotikih.

Gosli narekujejo čardaš.
V njenih žilah odmeva čarda.

Olga Paušič**GRENKI ČASI** (dnevniški zapisi)

Osmi marec 2013

Bil je 8. marec, deževen in siv dan, a za vse zbrane izjemno svečan, poln zadovoljstva ter ponosa. Pa ne zato, ker bi proslavljali mednarodni dan žensk, ampak zato, ker je mlajši sin Andi ob 13. uri na Biotehniški fakulteti v Ljubljani zagovarjal svojo doktorsko disertacijo s področja biologije. Jako zapleten naslov, nekajkrat sem ga prebrala, a tudi že pozabila. Po končanem zagovoru, ki ga je po mojem odlično izpeljal, je sledila seveda pogostitev udeležencev, ki se kar niso hoteli odlepiti od kozarcev in krožnikov. Z Andijevo prijateljico Ivo sva vneto stregli razpoloženim prisotnim, se trudili okoli Andijevih mentorjev, ki so pripomogli k sinovemu uspehu, poslušali njihove puhlice o tem, kako je pred mladim akademikom sijajna kariera, kako sposoben da je, priden, kreativen, delaven in še in še. Gostom se ni mudilo domov, prekmurska gibanica, obilo mesa iz tünke in dobro domače vino so bili tako vabljivi, da se je družčina držala naložene mize, kot bi šlo za kakšno tekmovanje, kdo zmore več. Najbolj pa me je vrglo iz tira, ko so nekateri brez sleherne zadrege stopili k meni z vprašanjem, ali lahko kos gibanice ali sendvič s tünko vzamejo s sabo domov. Kaj takega! Nam – gostiteljem pa se je hudo mudilo, radi bi šli, vračajoč se domov v Lendavo, pogledat novorojenega vnuka v mariborsko porodnišnico. Bila sem na trnih, starejši sin Jan, drugič očka, še bolj in moj mož tudi. A kaj, ne moreš pospraviti hrane in pijače in izhlapeti! Ne spodobi se. Okrog štirih se je zadeva končno le zaključila, hitro smo strpali krožnike in ostanke pogostitve v kartonske škatle in se poslovili od novopečenega doktorja znanosti, ki živi v Ljubljani - pa sedli v avto in odbrzeli iz prestolnice.

V mariborsko bolnišnico smo pridrveli pol ure prepozno! Čas za obiske je bil mimo. Pa se je moj mož Dušan res trudil in vozil od Ljubljane do Maribora z vsaj 130 kilometrov na uro. V mestu se je zataknilo zaradi rdečih luči na semaforjih. Srčno sem si

želela videti vnuka, ki je prikukal na svet prejšnji dan, 7. marca, natančneje pred 27 urami.

»Poskusimo ... morda nam uspe neopazno smukniti v Danino sobo!« je sklenil sin. Rumena stavba je bila potopljena v tišino, dolgi beli hodniki, ozaljšani s fotografijami lepo umitih, počesanih in povitih dojenčkov, so samevali. Hodili smo po prstih, da nas ne bi kdo slišal. Vame so se neslišno, kot so bili neslišni naši koraki, prikradli Pavčkovi verzi:

Na srečo z angeli naselil

je stvarnik zemljico – z otroki,

da slehernik bi se veselil

in srečico imel pri roki.

Ko je napeto, mi vselej pridejo v misel kakšni odrešilni verzi, ki zmanjšajo ostrino trenutkov. Nihče nas ni ustavil in v nekaj minutah smo bili v sobi, kjer so tri novopečene mamice klepetale, malčki v posteljicah pa spokojno dremali. Najprej so me pozdravile njene velike rjave oči, polne iskric sreče, zadovoljstva, ponosa in ljubezni. Tako lepa se mi je zdela tisti hip kot nikoli poprej. Moja snaha Dana. Objeli sva se in poljubili, šele potem sem se posvetila malčku, ki je bil že na prvi pogled dvojnik svojega očeta. Droban rdeč obrazek, okrogla, a odločna bradica, navihan nosek, nagubano čelo in veliko temnih las vrh speče glavice. Res, izrezan oče! Ali izrezana sestra Nina, ki se je rodila pred dvema letoma in je zdaj že prava gospodičnica. Dekletce je povsem spremenilo mojega sina. Postal je resen mlad mož, odgovoren in premišljen, predvsem pa zelo skrben. Zaljubljen je bil v svojo navihanko, ki je rasla kot kopriva in nas osrečevala s svojim zvonkim smehom, žlobudranjem in igrivostjo. Edino cigaretam in priložnostim, da polni kozarec, se ni in ni hotel ali mogel odreči, čeprav mu je Dana pogosto prigovarjala, naj vendar opusti zoprne razvadi.

»Lahko ga mirne duše pestuješ, ne bo se zbudil,« me je spodbudila Dana in seveda sem vzela malčka, ga stisnila k sebi in občudovala.

Običajno pravimo, da so novorojenčki več ali manj podobni drug drugemu, in najbrž je nekaj na tem, a komaj en dan star drobižek v mojem naročju se mi je zdel tisti hip nad vsemi drugimi. Najlepši, najpopolnejši dojenček na svetu. Kako nenavadno – vnukov se razveseliš čisto drugače, kot si se svojih otrok, vzhičen si, celo evforičen, ljubezen do njih je drugačna, manj obremenjujoča, nekako bolj igriva. Ne boš skrbel zanje ti, ampak njihovi starši. Videl jih boš, ko boš sam hotel, pomagal po potrebi, se družil z njimi, ko se jih boš zaželel ...

»Kako je bilo? Povej mi,« me je zanimalo. Res me je, kajti spomin na rojstvo mojih dvojčkov je bil tako bled, da bi o njem težko kaj dosti povedala. Nekatero žensko se še po mnogih letih zelo natančno spominjajo doživetij in občutij v urah, ko so rojevale, jaz pa moram priznati, da mi je spomin na »veliki dogodek« čisto zbledel. Težko bi opisala, kako je vse skupaj potekalo. Edino to mi je ostalo, da se nisem pretirano naprezala in nisem rjavela v porodnišnici kot nekatere. Tega se res spomnim, kakšnih posebnih bolečin in pretiranih naporov pa ne. Takrat se mi je zdelo, da sta dvojčka preprosto »padla« iz mene in bilo je veliko olajšanje. A nič dramatičnega, o čemer bi lahko ure in ure napletala zgodbo. No, pri Dani je bilo vse še zelo sveže.

Tako nenadejano je prišlo vse skupaj, Danin rok je bil šele 10. marca, rodila je pa sedmega. Gotovo ga ni lepšega darila za dan žena! Njena pripoved je bila, kljub še zelo svežim spominom, kratka in jedrnata, enostavna: »Včeraj sem bila na vsakodnevni kontroli in ginekologinja je spet ugotovila nepravilno bitje malčkovega srca, pa še to, da se mu teža manjša. S 3000 in nekaj gramov je v nekaj dneh padel na 2710. Rekla je, da bi bilo najbolje zanj, če se rodi. Tako sem prišla včeraj zjutraj v porodnišnico, dobila ob 11. uri umetne popadke in ob 13. uri se je Samo rodil, čil in zdrav kot dren – pravijo. Res je drobižek – saj sem tudi sama bolj drobna oseba - a bo hitro pridobil težo, boš videla.« Topel pogled, s katerim je objela malčka v mojem naročju, je povedal več kot tisoč besed. Dana se je zdela res zelo v redu, kot da bi rodila tako – mimogrede. In kar pokala je od dobre volje.

Seveda smo že zdavnaj prej vedeli, da bo deček, a starša nista hotela izdati njegovega imena, torej smo ga »krstili« za Frančka. Ves čas Danine nosečnosti smo se pogovarjali o Frančku, kot da je že med nami. Uredila sta mu prostor v sicer majhnem stanovanju, Dana je od kolegic in znank dobila gomile oblačil za malčka in tako je bilo pravi čas vse nared. Voziček in lupinica sta ostala od hčerke Nine, prav tako previjalna miza in množica »zgodnjih« igrač. Zelo skrbna, racionalna oseba je ta moja snaha. Zadnji dnevi, ko smo čakali, da prikuka Samo na svet, so bili pošteno napeti. Ginekologi so namreč ugotovili, da malčkovo srce zelo nepravilno bije, poleg tega pa je kar nehal pridobivati težo. Oba znaka sta zbudila skrb. Bodoča mamica je hodila vsak dan na kontrolo v bolnišnico, moj sin, otročkov oče, pa je bil iz dneva v dan bolj vznemirjen: »Toliko pregledov, bog ve, če je to sploh dobro za mater in otroka!« Mirila sem ga, rekoč, da je danes medicina že tako vsemogočna, da gotovo ne bo šlo nič narobe. Komu boš zaupal, če ne zdravnikom. Ne preostane ti drugega. Še dobro, da Dana ni paničarka. Tudi pri prvem otroku je bila vse do zadnjega optimistka, nosečniških težav ni imela, zdelo se mi je le, da pretirano pazi na vrsto in količino zaužite hrane. Današnje mlade mamice bi bile rade že dan po porodu spet vitke, postavne, kot so bile, preden so zanosile. Takšen je pač trend. Moram priznati, da sem občudovala Danino discipliniranost, med nosečnostjo je počela vse kot prej - super nosečnica, bi lahko rekla ... čeprav ji z Janom ni bilo lahko ... Če se spomnim dogodka izpred dveh let, me vsakokrat znova zmrazi ...

(odlomek)

Cvetka Pestiček

CIGANI TE BODO ODNESLI

Moj mir je zmotil Tonin glas, ko je s praga hiše zaklicala: „Greš z nama na pašo v Zadel“? Za njo pa se je slišalo veselo hihitanje Brite. Brita je bila njena mlajša sestra. Vedno me je vzpodbujala h kaki vragoliji, da je potem lahko rekla, „ti si pa žleht!“ Za vsako tako pa se mi je potem odkupila s tem, da mi je kaj narisala, pri tem je bila prava mojstrica. Predvsem je bila odlična pri risanju modelov. Videla sem jo kot modno oblikovalko. Obe sta bili moji sestrični po materini strani. Tonja je vselej pretehtala vsako besedo, preden jo je izgovorila, nikoli ni nikogar užalila. Živel so na materini dommačiji.

Nisem imela izbire. Skoraj sem se že naveličala mojih akrobacij, zato sem sprejela njuno povabilo. Stekla sem v hišo. Teta Tonja ki se je mudila v kuhinji mi je zaklicala: „Zinka, ti pa da si ne boš pozabila obleči dolgih hlač za na pašo! Da te ne bodo popikali komarji. Pazi tudi, da ne boš padla v kakšne koprive, tako kot zadnjič, ko si Evonecjanu kazala stojo.“ Pogledala sem Brito, ki se je veselo muzala. Zdelo se je, kot da mi privošči, da sem padla v koprive. Tonja naju je priganjala: „Gremo, gremo, da ne bo prej mrak!“

Šle smo proti hlevu, jaz sem stekla naprej, za mano pa slišim Tonin glas:

„Pazi!“ V tistem trenutku pa sem že ležala v gnojnici ob hlevu. „To bo dobra paša obadam,“ je rekla Brita in se zopet hihitala. „A je hudo! Se je oglasila Tonja. „Ni sile, malo sem umazana, nadišavljena pa še bolj, temu se reče kravji parfum. Skobacala sem se z gnoja. „Počakajta, da se umijem!“ Stekla sem k studentu, prijela čeber in ga pričela odvijati in spuščati v studenec. Ni se hotel potopiti. Malo potresem vrv in čeber se je potopil, začela sem vleči. Ni bilo tako lahko kot je izgledalo. Ko sem povlekla čeber do vrha, sem ga potegnila k sebi in in se polila z vodo, tako, da sem s sebe sprala svinjarijo in stekla nazaj. Ko sem prišla do hleva sta Tonja in Brita že pripeljali Lisko in Črnko. Liska je bila bela, Črnka pa je imela temne lise po životu.

Vsaka je držala svojo kravo na verigi, jaz pa sem veselo skakljala za njima. Črnka je tako mahala s svojim repom kot da lovi obade, z gobca pa so se ji cedile bele lepljive sline. Šle smo po beli cesti, ki je vila mimo Evonecjanove domačije. Ta je bila na levi strani ceste pred gozdom. Ko smo bile blizu hiše, je Brita zaklicala: „Glej, za nami gredo cigani.“ Obrnila sem se, pa nisem videla nikogar. „Ti imaš najbrž privide,“ sem dejala.

„Vidiš tam zadaj, tisti voz!“

„Ničesar ne vidim, pokaži mi s prstom, kje?“

„Vidiš sedaj?“

„Pa res!“ V daljavi se je videl voz, ki se je počasi približeval. „Gremo hitreje, da te ne bodo vzeli cigani“, je rekla Brita in pospešila korak. „Res, lahko te vzamejo,“ je ponovila.

Za razliko od moje mame sem se jaz ciganov bala. Morda zato, ker so o njih pripovedovali čudne reči. Cigane, ki so potovali, sem videla pogosto, največkrat, ko so hodili po domovih prosjačit.

V mojem domačem kraju, je živela družina, ki je imela vrtiljak. Z njim so se selili s kraja v kraj, govorilo se je, da so cigani. Gospod je bil blondinec, nič kaj ciganski se mi ni zdel, bil je urejen prijazen možak. Vedno mi je dovolil, da sem se smela peljati na njegovem vrtiljaku brez plačila, pa ne samo meni tudi drugim otrokom. Gospa je bila zelo lepa, imela je vranje črne skodrane lase, vedno je sedela za blagajno kot kakšna primadona.

„Sta slišali“ je rekla Tonja, „včeraj so cigani zažgali kozolec pri Dolenčevih. Cigani so jih prosili, če smejo prenočiti pod njihovim kozolcem. Saj veš, Dolenčevi še muhi ne bi škodili, pa so jim dovolili. Sedaj pa poglej! V zahvalo, da so se lahko njihovi konji napasli Dolenčevega ovsca pod kozolcem, so jim ga zakurili, bili so ob ves oves! Druge škode pa k sreči ni bilo veliko.“

„Vesta, tudi moji učiteljici so cigani izpred trgovine ukradli spečega dojenčka iz vozička,“ sem modrovala.

Ob misli, da bi me res cigani ugrabili, sem se kot strela pognala v vinograd ob desni strani ceste. Tekla sem, kolikor so me noge nesle, čez vinograd in travnik pod njim. Pred kratkim pokošena trava, ki je bila od sončne pripeke ostra, kot strnišče me je bodla v bose noge. Pa kaj, samo da sem s se lahko skrila. Pristala sem v naši koruzi v Zadelu. Bila je že visoka, pravi gozd v malem. Še sreča, da sem ušla. Bog ve, kaj bi se zgodilo, če bi nas bili dohiteli. Srce mi je bilo hitro in od strahu sem zadrževala dih, da me nihče ne bi slišal. Spomnila sem se mame, očeta, bratov. Nikoli več me ne bi videli, če bi prišla v kremplje ciganov. Ti bi me gotovo odpeljali kam v Italijo. Tam so prosjačili z ukradenimi otroki, pa ne samo to! Pripovedovali so, da so jih pohabili, jim iztaknili oči, polomili ude in jih razkazovali na trgu ter z njimi služili denar. Minute so postajale ure, jaz pa se nisem smela ganiti. Tiho sem čepela sredi koruze čakala in čakala. Tišino je pretrgal gromozanski pok, kot da se svet podira. Niti dihati nisem mogla več. Pa še en pok. „Saj res v bližini je kamnolom, najbrž minirajo kamen.“ „Ja, ja, to bo.“ in že sem si malo oddahnila.

„Oh, ko vsaj ne bi šla z njima na pašo!“ Kozolce, prevale, stoje na rokah in na glavi, vse te vragolije bi še naprej počela, če bi ostala doma. Tudi domači mucu bi bila lahko pobarvala smrček na rdečo, z rdečo barvico, kot ponavadi. Bela muca je bila videti z rdečim smrčkom kot mala princesa. Kako prijetno bi mi bilo v mojem malem rajju pred hišo. Tam je stalo mogočno skurševo drevo, takih v teh krajih ni bilo pogosto videti. Pravzaprav je tako raslo samo na materini domačiji. Trava pod drevesom je bila mehka kot bržun, kot nalašč za počitek po težkem delu. Ja. Ja, to je res bil moj mali raj, kadar sem bila na počitnicah pri stari mami. Od tam je bil dober razgled na cesto, ki se je vila do vaške cerkve in do sosednjih vasi.

Tudi moja mama mi je pripovedovala, da je kot otrok veliko časa prebila pod skuršem in opazovala dogajanje na cesti. Poleg konjskih in kravjih vpreg z lojtrskim vozom, je bilo tod mimo videti kdaj tudi ciganske vprege. Mama se ciganov ni bala. Najraje, bi bila šla kar z njimi, kadar so šli tam mimo z vrtiljakom. Mislila je, da bi jo lahko pripeljali do cirkusa. Tako rada bi bila postala akrobatka.

Po nogah so mi lezle mravlje in drobceni pajki, teh sem se bala, še bolj pa pajkovih mrež. Če sem se vanjo zapletla, se mi je zdelo, da me ovija vse bolj ovija. Pa tudi ostri listi koruze so me kdaj pa kdaj oplazili, kadar sem se premaknila.

Tišino je pretrgal tudi vreščeci glas Vecklovega Slavca. Oh, posebno čustvo se mi je vzbudilo, kadar sem slišala tega fanta, ali pa slišala koga, ko je o njem kaj pripovedoval. Nikoli ga nisem videla, čeprav sem si to močno želela. Rada sem slišala tudi o Novobodjovem fantu, ki je bil podobne sorte. Oba sta bila posebneža.

Zaman sem čakala, da me bosta prišli iskat sestrični. Pa saj jima nisem povedala, kam tečem, bilo mi je tesno pri srcu. Sonce je bilo že precej v zatonu, postajalo je vse tišje in tišje. Počasi sem se prikradla iz koruze in glej ga zlomka, sestrični sta veselo kurili ogenj, kot da se ni nič zgodilo. To je pomenilo, da me nista niti pogrešali. Počasi se mi je začelo svitati. Veselo sta držali vsaka svojo palico, na kateri je bilo jabolko in ga držali nad ognjem. Ta zgodnja jabolka ali jabolka ki še niso povsem zrela, niso kaj prida za peči na ognju. So pa boljša kot kamen v hrbet. Očitajoče sem se jima približala. „Na jabolko“ je rekla Brita. Z njim se mi je hotela odkupiti. Užaljeno sem prisedla in pridno pasla mulo. Kaj hitro sem pozabila na cigane in že sem bila spet v svetu mojih vragolij in naših iger s prevali in stojami.

Najstarejša sestrična, ki je bila učiteljica, nam je prinesla knjigo, v kateri so bile vse te igre, ki smo jih počele s sestričnimi, opisane in prikazane s slikami. Za žegenj mi je Brita predlagala, da zlezem na Črnko. „Ta je krotka kot jagnje“ je rekla. „Jaz jo večkrat jaham“. Ni mi bilo treba dvakrat reči, ko sem že lezla na Črnkin hrbet. Brita je sklenila dlani in mi postavila cigansko lestev. Ko sem stopila v njeni dlani se je tresla, jaz pa še bolj, ker ni mogla pri miru držati rok pod mojo težo. Počasi sem le zlezla na Črnko. Ko sem bila na kravi, se nisem imela kje prijeti. Prijela sem jo za vrat, to pa ji verjetno ni ugajalo. Par korakov je še naredila počasi, potem pa se je zapodila v dir. Zamahovala je sem in tja, da bi se otresla bremena. Meni so šli lasje po koncu „Čuf“ in že sem ležala na

tleh. Kar zaiskrilo se mi je pred očmi. „Joj, joj, joj“, sem stokala, sestrični pa še bolj. „Kaj pa zdaj, če se je polomila“ je kričala Brita. Tega ne bi smeli, je glasno rekla Tonja.

„Upam, da ni nič hudega“ je še dodala.

„Res sva nespametni, to s Črnko pa je bilo res malo preveč.“

Vsa omotična sem se pobrala in žugala s prstom: „Tak, da vesta! „Zatožila vaju bom mami! Hočem domov, prav domov. Sedaj pa res!“ Sedaj se mi je čisto zares posvetilo, da sta vedve tisti ciganki.“

Mira Ribič-Turičnik

*Svoboda je le druga beseda za to,
da nimaš kaj izgubiti.*

Janis Joplin

MERI Z IPSILONOM

S krpo sem divje poskušala popivnati omako z bluze. Ni je bilo veliko, samo za žlico, a je pred minuto še vreła. Gotovo se mi je naredil mehur.

»Jebenti, Meri, a ne znaš pozvoniti?«

»Zakaj bi, saj podnevi nikoli ne zaklepaš ... ali?«

»Pa kaj! Ne moreš se pojaviti kar od nikoder in me takole prestrašiti!«

»Za božjo voljo, za en pošten bavbav bi me pač moralo biti več skupaj.«

»Tudi pajki so majhni pa se jih na smrt bojim.«

Bolščali sva druga v drugo in že vnaprej sem vedela, da bom kot vedno potegnila kratko. Odkrito se mi je rogala in jaz sem pričakovano izgubljala živce. To je bila že nekakšna igra med nama. Od nekdaj. Sem se že večkrat spraševala, zakaj ji vselej popuščam. Verjetno je bil kriv njen videz potepuške mačke, kajti nobene boljše primerjave nisem našla. Mršava, žilava, premetena, neodvisna. Samo potepuške mačke se takole plazijo okrog voglov, vedno na preži, vedno nekje blizu, kot bi iskale tvojo bližino, vendar bežijo, če se jih želiš dotakniti. Meri je bila natanko takšna.

»Preobleči se moram,« sem rekla.

»Imaš morda kaj, v čemer ne boš videti kot stara devica?«

»Meri ... saj sem stara devica!« Besno sem odvihrala v spalnico. Spet je dobila rundo.

Kar nekaj časa sem stala pred odprto omaro. Nazadnje sem seveda snela prvo cunjo, saj velike izbire tako ali tako ni bilo.

»Sem vedela,« se je režala, ko sem se vrnila.

»Seveda si. Nimam kavbojk na trapez, niti pisanih srajc in ne traku za v lase. Niso več sedemdeseta, veš.«

»Hej, ne gre za sedemdeseta, gre za barve. Kaj je narobe z barvami?«

»Z barvami ni nič narobe. Narobe je samo to, da nisem zaklenila vrat.«

Se mi je zdelo, ali ji je res trznil levi kotiček ust? Morala bi biti vesela, saj je bila ta runda moja. Kdaj si bom končno priznala, da me po malem izkorišča, povrh vsega pa je še prepričana, da ima do tega vso pravico. Vraga jo ima. Z izmuzljivo, kot je, mi bo težko najti pravi trenutek za resen pogovor. Potrpežljiva moram biti. Ampak ne danes.

»Sobota je. A se ob sobotah ne dobivaš s svojimi prijateljicami?«

»Se ... ja. Ampak ... nekaj je prišlo vmes.«

Ni prva sobota z »nekaj vmes«, če kaj vem, saj se mi Meri že kar prepogosto mota pod nogami.

»Pa ti? Zdaj bi morala biti pred ogledalom in se urejati za zmenek zvečer. S kakšnim dobrim dedcem, ki bi te peljal na romantično večerjo.«

Sem zaznala rahel posmeh v njenem glasu? Morala bi vedeti. Mačka vedno pristane na tacah.

Še dobro, da ne ve, da mi je en tak dedec tri ure nazaj odpovedal zmenek. Tudi zato sem bila še vedno jezna. Pa ne toliko zaradi odpovedi. Zaradi izgovora zanjo: zaradi bolezni v družini. Lahko bi rekel tudi zaradi bolezni v ansamblu, ne bilo bi velike razlike. Če štejem še Merine prijateljice, imajo bolezni zadnje čase že kar epidemiološke razsežnosti. But show must go on!

Bo pač večerja z Meri. Z njo, kakorkoli gledam, nikoli ni bilo dolčas.

Vedno je bilo hrane tudi za nepovabljene. Matkina šola.

»Na matko sem pomislila,« sem rekla.

»Trda skorja in mehka sredica,« sva rekli hkrati.

»Pogrešaš jo, ne da?« Meri je prepletla svoje vitke prste in me izza njih pazljivo gledala.

»Ja.« Žal mi je bilo, da sem sploh omenila matko. Nisem se hotela pogovarjati o njej. Še posebej ne z Meri.

»Vidi se, kdo te je naučil dobro kuhati ... jaz nisem bila dovolj dolgo doma,« je rekla Meri.

S pogledom sem jo hotela opozoriti, da je na nevarnem terenu. Vseeno je nadaljevala.

»No, ja. Ti raje tičiš doma. Jaz pač ne. Ničesar ni bilo, kar bi me zadrževalo tam ...«

Tako sunkovito sem vstala od mize, da me je Meri začudeno pogledala.

»Kaj sem pa takega rekla?«

»Saj. Ali sploh kdaj pomisliš, preden kaj rečeš, ali storiš? Ničesar, praviš, te ni zadrževalo. Kar otresla si se vsega, kar te je oviralo, ne da? V tvojem življenju je bila samo ena pomembna oseba ... Ti! Vseskozi si skrbela samo za svojo rit!«

Zdaj je vstala tudi Meri. Čeprav vsaj za dve glavi nižja od mene, se je zdelo, da si stojiva iz oči v oči.

»Tako pa s svojo materjo ne boš govorila!«

S svojo materjo, je rekla. Kot bi se znašla v črni luknji, ki je v trenutku posesala vso mojo energijo, sem se sesedla nazaj na stol. Meri je stala. Levi kotiček ust ji je divje trzal.

Res sem se že dolgo pripravljala na ta trenutek, toda nisem pričakovala, da me bo zatekel tako nepripravljeno.

»Kar naprej obtožuješ, se pritožuješ, namiguješ, zbadaš. Dovolj

mi je! Da sem tvoja mati, že dolgo veš. Kaj, hudiča, bi pa še rada vedela?«

Ustnica ji ni več trzala, jaz pa bi se najraje zvila, dala palec v usta, zaprla oči in želela, da mine. Kakor v otroštvu.

Meri je imela prav, skrivnosti pravzaprav sploh ni bilo več. Do desetega leta sem mislila, da je matka moja mama, Meri pa starejša sestra, dokler nisem slišala njunega prepira.

»Morala ji boš povedati, preden ji bo kdo drug. To si dolžna otroku in meni.« Matka je zvenela jezno.

»Kako pa naj to storim? Saj ne morem kar stopiti pred njo in reči – hej, Dragana, jaz sem tvoja mati ... ampak ... z menoj ne moreš živeti, ker ...«

Takrat sta me zagledali. Tišina je lahko zelo gostobesedna.

»Seveda, že dolgo vem, da si moja mati,« sem rekla naposled. »Pa se zavedaš, da si mi to prvič sama povedala?«

Ni odgovorila.

»V mojih dokumentih pa v vseh teh letih še vedno ni vseh podatkov. In o tem je treba kaj povedati, se ti ne zdi?«

Čutila sem, kako se v meni spet nabira gnev.

»Saj me niste našli na cerkvenih stopnicah, ali? Torej ... če nisi brezmadežno spočela, bi nekje moral biti tudi oče?«

Preklete vseeno mi je bilo, da je imela Meri oči velike kot krožnike in da je bila kot mačka, ki jo lovi trop pitbulov. Zdaj ne bom odnehala! Še ene priložnosti ne bo.

»Si slišala za mladinske delovne brigade?« Prikimala sem, presenečena, da je končno spregovorila.

»Nisem še imela sedemnajst let in hotela sem od doma. Kakor večina sedemnajstletnikov. Pretesni okvirji ... tam zunaj pa obljuba svobode. Verjetno se spomniš sebe v tistih letih ...«

»Ne govoriva o meni in ne skušaj me ukaniti,« sem rekla.

»Ubežala sem lahko tako, da sem se udeležila akcije pri gradnji avtoceste v Makedoniji, čeprav sva se z matko zaradi tega na smrt skregali. Avtocesta bratstva in enotnosti je bila ...«

»Meri, s temi zgodbami zamujaš vsaj za dvajset let. Torej se ti je najprej zgodilo bratstvo, potem pa še enotnost.« Nisem si mogla kaj.

»Preklete, Dragana! Kaj misliš, da mi je lahko kopati po preteklosti?«

»Ni ti treba kopati tako globoko. Že slutim. Moj oče je torej eden od brigadirjev, ali?«

»Ja. Črnogorec.«

Sicer ne vem, kaj sem pričakovala, ampak ... Črnogorec?

»Ime? Kako mu je bilo ime?«

»Nemanja ... ne, Nebojša ...«

»Kristus, Meri, sploh veš?« V mojem glasu je bilo toliko zgroženosti, kot bi mi pravkar povedala, da v omari skriva truplo.

Meri je sedla, naslonila glavo na roke in zajokala. Še nikoli je nisem videla jokati. Sploh nikogar do zdaj nisem videla jokati tako krčevito in obupano.

»Oprosti, oprosti! Prosim, ne joči!« Sedla sem k njej in ji ovila roke okrog mršavih ramen. Zibala sem jo kot otroka in tudi meni je šlo na jok. Kaj počnem, kaj, za vruga, vendar počnem? Več kot dvajset let sem imela čas, da izvem, kar me zanima, zdaj pa hočem vse izvedeti v desetih minutah. Kaj mi je? Čeprav sem Meri prekinila, ko je govorila o najstniških letih, sem jih tudi jaz doživljala natančno tako. Počutila sem se utesnjeno, nerazumljeno, svet mi je bil vendar dolžan toliko odgovorov pa me je nesramno spregledal. Kako ne vem, kdo je moj oče. To je pač treba vedeti, mar ne? Zakaj je Meri skrivala, da je moja mati, zakaj me je pustila pri matki? Ali bo konec sveta, če tega po dvajsetih letih ne bom vedela?

Še dobro, da se matka s tem ni pretirano ukvarjala. Krompirjevi

obkladki ob vročini pa čaji z domačega travnika, ki so zdravili vse, razen neumnosti, drugo se je zacelilo samo od sebe.

Zdaj veliko govorijo o travmah iz otroštva. Zdi se, da je travma že, če ti v otroštvu zvečer niso brali pravljic in še nisi slišal za zobno miško. Nujno je treba na psihoterapijo. Nekoč je bilo tako: če je Satlarjevo Slavico »trgalo«, je ata Satlar potegnil pas iz hlač in opravil eno ali dve terapiji na njeni riti. Potem je bil nekaj časa mir.

Čutila sem, da se Meri umirja. Nežno sem se izvila.

»Si za kozarec rdečega?« Meri se je skozi solze nasmehnila in prikimala.

V tišini sva srkali vsaka svoje vino in se gledali čez kozarca.

»Torej ... ime mu je bilo Nebojša ...« Spogledali sva se in se začeli smejeti. Meri se je zaletelo, meni so od smeha tekale solze.

»Ja, Nebojša ... in ... he, he, he, bio je visok i ljep ... podobna si mu.«

»Dobro je vedeti ... ha, ha ha, ampak pomembno pa ni. Sploh ne.«

Mislila sem resno. Kljub popitemu vinu.

Meri je vstala, stopila k meni in me stisnila k sebi, kot sem jo prej jaz. Tako dobro je delo.

»Hotela sem se posloviti. Z Mašo naslednji teden odpotujeva na Nizozemsko.«

»Res? Za kako dolgo?«

»Tako dolgo, kot nama bo zneslo,« je rekla Meri.

»Tam si že bila, ne? Se spomnim. Poslala si kartico. Takrat si se prvič podpisala z Meri ... z ipsilonom na koncu. Zdelo se mi je imenitno.«

»Ja, imenitnejše kot Marica iz Hrastja, ali ne? Zdaj vem, kako otročje je to bilo. Pa vendar sem hotela, da veš, kako mislim nate in si ne glede na vse pomembna v mojem življenju.«

Nasmehnila se je, odšla k vratom in jih rahlo zaprla za seboj.

Bernarda Uršič

NADALJEVANJE ŽIVLJENJA -2

Prehitro je legla tema.

V temi so voluharji nemoteno,

pobegnili,

prikrili trepetanja za svoja

nečedna dejanja.

Če bi živeli po vzoru praživali,

poskrbeli za drevesa,

ko še dihajo,

preden,

polomljena,

ležeča po tleh,

napade črv,

bi pragozdovi preživeli,

zdravi in srečni.

Odveč je stok,

odveč rokovanja rok umitih.

Vse je končano,

brez obžalovanja.

Dolenjska, Bela krajina in Posavje

Mokronog, 18. september 2014

Strokovno spremljanje: Ana Porenta

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Alenka Bezlaj, Malči Božič, Marija Jauševc, Marjan Hren,
Jožica Kapele, Ivan Korponai, Marinka Marija Miklič,
Marija Pečaver Potočnik, Stane Peček, Rezka Povše, Ana
Schweiger, Maks Starc, Ana Zidar

V ZAVETJU BESEDE

Na regijsko srečanje literator seiniorjev, ki se je za Dolenjsko, Posavje in Belo krajino odvijalo letos v Mokronogu, je poslalo prispevke 13 avtoric in avtorjev. Nekateri so se predstavili z več besedili in celo z različnimi zvrstmi pisanja. Navdušila me je pestrost vsebin pri proznih besedilih, ki se razprostira od spominskih zgodb preteklosti (ki postajajo znova aktualne), odnosov med bližnjimi ljudmi, psihološkij in družbenih izvorov različnih ravnanj, esejistične obravnave pomena knjig do pravljice. Pri poeziji sledimo predvsem prvoosebneemu lirskemu subjektu v pesmih ljubezni, bolečine, narave. Pesnica ali pesnik občutita krivice, izgube, povezanost, a tudi veselje, šegavost in nagajivost – v njih opisujeta dušo, odnose, pokrajino, včasih pesmi nadomeščajo pogovor z ljubljeno osebo, tudi ko te ni več med nami. Vsak od prisotnih avtorjev nas je na svoj način nagovoril, nam odkril delčke svojega sveta, da smo z njim pokukali vanj in ga z njeno ali njegovo pomočjo prebudili znotraj, v sebi.

Naj nekaj besed namenim nominiranim besedilom. *Rondo triptih* uokvirja pretekle spomine v aktualni časopisni članek. Avtor pred nami spretno in občutljivo razgrinja čas po drugi svetovni vojni, v katerem so odraščali otroci, obkroženi z ostanki orožij, bomb in vojne vsepovsod. Pripoved je sestavljena iz treh zgodb, prikazuje občutljive trenutke, ki so pogosto zamajali svet otrok in še bolj odraslih. O njih spregovori s humorjem, empatijo in toplino. Zgodbe se zaradi spretne pred in po zgodbe o branju članka prelevijo v sedanost, saj omenjajo sodobne otroke, poškodovane iz istih razlogov, katerim so pred mnogimi leti ubežali njihovi dedki ... Kljub humornem jeziku po branju ostaja boleč priokus ob ponavljanju nesmiselnih vojn tudi v tem tisočletju.

Pesmi iz cikla *Štirje letni časi* prinašajo lirično poezijo občutljive duše. V pesmih avtorica uporablja posebitve, primere, definicije in metafore. Jezik je izščiščen, premišljen. Pesmi so krhke, kratke, zgoščene. Govorijo o ljubezni, odsotnosti, praznini, naravnih pojavih, ki ustvarjajo poseben milje razpoloženjem prvoosebnega

pesniškega subjekta. V okvir letnih časov je vpleteno celotno življenje posameznika in njegovih občutij o sebi, svojih najbližjih in tudi o pisanju samem.

Esejistično obarvana prvoosebna pripoved *Knjige za domačo rabo* na duhovit, radoživ, komunikativen in iskren način predstavlja bralsko odisejado in zgodovino branja skozi celotno življenje. Uokvirja jih knjiga *Gričarji*, ki simbolično pokaže vez med zgodnjim branjem in branjem za vse življenje. Besedno bogat in natančen zapis postreže tudi z različnimi idejami, kako se lahko lotimo branja in osmišljanja bralnih vsebin sami ali z bližnjimi, v sodobnem času. Zapis je zanimiv še za tiste, ki iščejo snov, karakterje ali stil svojega pisanja, še posebej, če bi radi pisali s spoštovanjem do bralca.

Ana Porenta

Marinka Marija Miklič

KNJIGE ZA DOMAČO RABO

Doma smo imeli v mrtvem podboju vrat kredenco, stala je na okroglih nogicah, na stekleni vitrini sta bila izbrušena dva golobčka. V tej omari so bile knjige, mogoče je bilo vsega le kakšnih sto knjig, ampak meni se je zdelo, da jih je strašno veliko. Bile so to v glavnem slovenske večernice kot *Gostač Matevž*, *Bajtarska kri* in med njimi tudi *Poezije*. Knjige so bile na policah zložene po velikosti, večji formati spodaj, na vrhu pa manjše knjige. Tam je bila tudi ena s popolnoma drugačnimi črkami, ki jih ni bilo mogoče prebrati. »To je še star druk«, je rekla mati, »se bo že našel kdo, ki bo znal to prebrati.« Mnogo kasneje sem ugotovila, da je ta knjiga pravzaprav napisana še v gotici in je še iz pred prejšnjega stoletja.

Že od samega začetka smo bili naročeni na *Dolenjski list* in pozimi leta 1956 je bil v njem članek o pisateljici Ilki Vašte, ki je takrat izdala svojo knjigo *Gričarji*. »To je zelo pametna ženska,« je govorila mati in nekega dne je vsa žareča prinesla knjigo domov, sploh ne vem, kje je skrpalala denar zanjo. Kot svetinjo smo jo glasno brali ob večerih in se potem o vsebini pogovarjali. Največkrat sem brala jaz. »Kar na glas beri,« je rekla mati, »da se boš naučila.« Knjige in časopise smo potem, ko smo jih sami prebrali, posojali po vasi. To je bila moja naloga, nosila sem jih po hišah in sosede opominjala, če jih niso pravočasno vrnile. To sem rada počela, saj sem se smela z domačimi otroci igrati špano, medtem pa so mi v »necko« natresli zrele hruške in pozimi suhe krljke.

Šele v osnovni šoli so me naučili, kaj pomeni beseda literatura, zame so bili to moji šolski spisi. V njih sem pisala v srce segajoče zgodbe o kurirčkih, ki so nosili pošto in nogavice partizanom in navadno sem na vsakem natečaju prejela za nagrado knjigo, kot je *Iz krvi rdeče*. Takrat sem na veliko brala poezijo. Na pamet sem znala vseh petdeset vrstic *Krvave bajke*, v zanosu sem deklamirala *Samo milijon nas je*, čeprav so rekli, da nas je pravzaprav dva. *En češnjev cvet*, dehteč in bel je privabljal solze v oči; tisto, ko so v *Obkrški hosti* mir zmotili čudni gosti, pa je naredilo predvsem

deklicam cmok v grlu. Fantje tega niso razumeli, me pa njihovega *Vinetouja* ne.

V uporniških in trmoglavih letih sem zaljubljena v *Zeleno, ki te hočem zeleno*, jokala ob *Gimnazijki* in *Doktorju Živagu*. Če me je bilo česa strah, sem kot mantro ponavljala *Zbežite sence, vzidi čisti dan!*

Potem je življenje postalo resno in preden sem se prav zavedla, so desetletja skrbi za družino in standard zresnila tudi mene. Kljub temu sem kupovala knjige in jih zlagala v omaro v dnevno sobo. Najprej smo z otroki gledali slikice, nato smo brali pravljice in nekako stisnjeni in pocrklni z njimi zaspali. Kasneje je prišlo obdobje, ko sta mi otroka vsak dan postavila stotnije vprašanj zakaj in kako. Takrat sem na veliko nabavljala enciklopedije, take za otroke in take za odrasle, kar nekaj metrov teh knjig še vedno imam. Vsak dan smo listali po njih, se iz njih učili, bile so resnično vsak dan v domači rabi. Še vedno je tam v knjižni obliki precej obrabljen SSKJ in *Slovenski pravopis*. A le kdo bi danes še peš listal, če lahko v sekundi vse najdem v računalniku?

Otroka sta pustila žoge in kolesa v garaži; v začetku sem zelo pogrešala odpiranje hladilnika, zasedeno kopalnico, razmetane knjige in prazne vrečke čipsa. V tem času so se mi nabrale gube, hoja je postala zibajoča, gibi počasnejši in namesto v Sindikatu delavcev, sem zdaj v Društvu upokojencev. In kar naenkrat imam ogromno časa samo zase.

Sem redna obiskovalka knjižnice, vanjo vstopam s spoštovanjem, kot vernik k nedeljski maši. Prepričana sem, da imamo v našem mestu najlepšo knjižnico. Sprehod po naravi, šoping ali ženski klepet ne more nadomestiti sprehoda med knjižnimi policami. Tam vonjam knjige, že po ovitku vem, katera ima dobro energijo, tu bi se lahko zadržala ves dopoldan. A tudi naša knjižnica ima svoje nevšečnosti. Za nas, ki smo v revmatičnih letih, in takih nas je dopoldan v knjižnici kar precej, so knjige iz spodnjih polic nedosegljive. Človek škripajočih kolen se pač ne more pripogniti, s svoje višine tudi z očali ne vidi naslovov. Enkrat sem želela eno knjigo od tam spodaj, počepnila sem, a glej ga vraga, noga je

klecnila in jaz sem kar naenkrat klečala na tleh. Gotovo ni nihče videl, sem se tolažila, potem pa se ozrem, o groooza! Dva koraka za mano stoji ženščina, ki mi je v mladosti speljala fanta! Jaz pa na tleh. Najraje bi se vdrla v laminat! Od takrat nikoli več ne stikam za tistimi knjigami in jih zato ne morem uvrstiti med literaturo za domačo rabo. A nič zato, zame je knjižnica kljub temu hram za mojo dušo, iz nje grem z blagoslovom, ki se mu reče knjiga. Doma se udobno namestim in berem in berem in mnogokrat se mi utrne, da sem v prebrani knjigi prejela novo verovanje, da me je knjiga v resnici na poseben način blagoslovila.

A tudi doma imam svoj oltar. Po vzoru tiste domače preproste vaške knjižnice sem si uredila svojo in v njej se drenjajo knjige najrazličnejših vsebin. Na policah je dediščina iz pred prejšnjega stoletja, knjige iz prejšnjega stoletja, največ pa je knjig novejšega datuma. Poseben prostor imajo knjige pisateljev in pesnikov, ki so mi napisali posvetilo vanje. To je moj domači sveti prostor, namesto bohka v kotu. In ker ima starost in upokojensko življenje tudi svoje prednosti, se včasih zasedim v tej sobi za skoraj ves dan. Knjigo, ki mi pade v oči, vzamem v roke, listam po njej, jo odpiram in zapiram, lahko buljim vanjo in se delam, da ne slišim godrnjavega moža. O boh, kolikokrat v življenju sem se že zatekla v knjigo!

Vse, kar je doma v moji knjižnici, ni za domačo rabo, no, pravzaprav je, le da ima drugačno uporabno vrednost. Čisto spodaj imam iz časov, ko še nismo poznali strica Googla, nekaj suhih, še več pa debelih enciklopedij, ki jih polagam najmlajšemu vnučku na stol, da doseže krožnik na mizi. Spodaj je tudi priročnik *Naš otročiček*, po katerem se je vzgojnih metod učila moja mati in jih preizkušala na meni. Napisan je s toliko ljubezni in topline, da se vsekakor lahko kosa z vsako sodobno filozofijo o vzgoji otrok. A tudi te knjige več ne prebiram. Saj veste, vnuke vzgajajo njihovi starši, babice in dedki jih razvajamo.

Poezijo rada berem, pred epiko dajem rahlo prednost liriki. Sicer sem bolj pristaš klasike in rim, a ker se poezija in literatura nasploh obnavlja le z novimi in mladimi avtorji, skušam slediti, kaj ustvarja naša mladež; enkrat sem jo šla poslušat celo na Urško.

Prosti verzi, veliko čustev, veliko znanja in malo manj potrpljenja, bi rekla. Sicer pa - po ne vem kakšni logiki - razporejам poezijo v dva predala: v zgornjem, svetlejšem, je tista, ki si jo želim še kdaj prebrati in v spodnjem pristane tista druga, temna poezija. Čeprav sem tudi sama enkrat napisala sto strani razmišljanj o smrti, zdaj ne maram *Eros Tanatosa* in pesmi v smislu *Prijazna smrt*, predolgo se ne mudi, sploh pa takih pesmi ne bi imela na nočni omarici. Tam imam *Malo sanjavko* in Nežino nežno poezijo, v kateri *Na tvojo kožo* piše svoje verze. Lepa, čustveno iskrena pesem me napolni z energijo, z zaprtimi očmi o taki pesmi še dolgo razmišljam, včasih bi kar vstala in zaplesala.

Zelo rada berem otroško poezijo, *Maček Muri* je zakon zame in za vnuke, otroški poeziji sproti dodajam novejše, saj ima vsaka generacija nekaj svojih hitov. Le *Butalcem* se je smejala že moja mati, pravzaprav se jim smejimo že štiri generacije, saj je prav zanimivo, kako so se v teh letih namnožili in razselili po vsej deželi.

Predvsem imam rada leposlovje, saj že beseda pove, da je to lepo slovstvo. Proza mi je nekako zlezla pod kožo, vse zvrsti proze so mi blizu. Vsako leto se zapodim v branje kresnikovih nominirancev, saj še vedno mislim, da je roman vrhunec literarne umetnosti. A nekako bolj kot *Severni sij* me je pri Luciji V *četrtek ob šestih* potegnilo Stankino *Igranje* in Cvetkino *Potovci*. Toda med nomiranci je vsako leto tako malo žensk, zdi se, kot da je roman še vedno moška domena. Na moje mnenje o tem, kdo bo zmagal na kresniku, zagotovo ni treba računati, ker vedno ustrelim mimo, saj se me je recimo strašno dotaknila Rudijeva *Postaja* in Petrov *Skok čez kožo*. Čeprav zase mislim, da sem poprečno bralno pismena, kot se zdaj izražajo, pa bi romane res težko razdelila na tiste za domače branje in na one druge. A gotovo je preveč bogokletno povedano, če rečem, da tudi medalje nikoli ne pripnejo na prsi ljudskega junaka.

Vedno znova se zvesto in z užitkom vračam h kratkozgodbarjem. Pred spanjem si privoščim po eno short story, nato knjigo odložim in naslednji večer preberem naslednjo. Uživam v resnih in humornih zgodbah, včasih se hahljam anekdotam ali pa se ob

satiri le kislomasmehnem. Kratka zgodba sploh ni preprosta in po kvaliteti lahko merljiva. Tiste, ki imajo med vrsticami še prostor zame, da kaj dodam in imajo v zadnjem stavku odprte konce, mi zaposlijo večerne misli, dokler trdno ne zaspim. Pravijo, da lahko kratko zgodbo preberemo v eni uri in si jo zapomnimo za vse življenje. Ja, za vse življenje sem si zapomnila *Zatajeno mater*, a rada preskočim sto let in zrem v stavke, kjer *Vevecam nič ne uide* ali pa *Pri mojstru na čaju* slastno hrustljam njegov *Sendvič*.

Čez vso mero so se razbohotili priročniki, knjigarne kar tekmujejo, katera jih bo največ postavila v izložbo. In seveda, samo prebrati jih je treba in že bomo strokovnjaki za ne vem kaj vse. Nikoli nisem marala priročnikov o pletenju puloverjev za počlovečene hišne ljubljence, kaj takega ni zasmetilo mojih knjižnih polic. Ob majhnih otrocih pa je le bilo treba včasih pogledati v *Zdravstveni leksikon* in ugotoviti, ali imamo v hiši rdečke ali ošpice. Bil je čas, ko smo z družino potovali in takrat sem na veliko kupovala turistične vodnike. Tu pa tam še pogledam kam me *Lep dan kliče* ali pa zavijem v kakšno *Prestolnico*, vendar je zdaj tudi zame že skoraj lažje poklicati na pomoč Google in tisti njegov ulični pogled. Obstajajo zelo dobri trajni priročniki: navodila za *Čiščenje zamašenega lijaka* s Sartrom in *Lepljenje tapet* s Hemingwayem je doživetje, h kateremu bi se človek vračal znova in znova.

Preizkušala me je grda bolezen, takrat sem iskala pot iz tunela po *Celestini*, v Paulovih *Enajst minutah* in v tistih *Smrekah iz Sibirije*. Večkrat sem sedela ob reki in jokala, pomagal ni niti *Križ na prsih*, pa tudi *Bhagavad-gita* ne. Nekaj mesecev so bile to moje knjige za vsakdanjo rabo, potem sem prišla do spoznanja, da res *Ne gre samo za kolo* in spet zaživela po starem optimističnem receptu. Zato me zdaj *Eros* in *Psi* ter *Zlate misli* ne pritegnejo več, lastna intimna spoznanja me bodo vodila, ko me bo na koncu tunela vabila luč, da prestopim na drugo stran.

Danes je v knjižnicah in knjigarnah poplava prevodne literature, ki me potegne v branje. Že zdavnaj sem ugotovila, da je največja slast brati avtorja v njegovem izvornem jeziku. Sama zmorem to le v hrvaščini, zato mi moj prijatelj, istrski pisatelj, redno nosi knjige iz puljske knjižnice. Preberite recimo *Bolji život* v hrvaščini

z vsemi italijansko-hrvaško-slovensko-istrskimi besedami, ali pa *Jebo sad hiljadu dinara*. Sočen jezik, težko si to zamislim v prevodu! Andriča sem sicer brala v slovenščini, pa tudi skoraj vse Nobelovce, ki jih brez naših pridnih prevajalcev ne bi mogla. Dobre prevajalce zelo spoštujem, na samem vrhu vidim še vedno pronicljivo Jolko. Zaradi potrpežljivega dela naših prevajalcev lahko tudi jaz uživam v *Seznamih* in *Roži*, čeprav me pri Ecu skoraj toliko kot njegovo pisanje fascinira to, da ima tip doma petdeset tisoč knjig. Če bi bilo po moje, bi tudi jaz imela v eni sobani deset tisoč knjig, ne pa vinsko klet in sode v njej, a mogoče zato enkrat o tem celo napišem *Petdeset odtenkov vinograda*.

Knjigo, če mi ni všeč, le preletim, ali pa jo preberem do konca in pozabim, ker se me sploh ni dotaknila. Nimam rada literature, ki me sili, da hitim z branjem. Motijo me preveč zapleteni stavki, raztegnjeni v več deset vrstic, še najbolj pa me moti ponavljanje že povedanega. Rada imam stavke, ki tečejo kot olje, da z lahkoto pridem do vsebine. Včasih v zgodbo prihajajo novi protagonisti, s katerimi ne vem, kaj bi, nimajo preteklosti in mi nekako kot strgane polivinil vrečke obvisijo po obalnih drevesih. V protagonista se vživim z vsem bitjem, se vlečem z njim iz težav, se z njim veselim, ga občudujem ali pomilujem. Branje je raziskovanje, začnem na ničli, potem se z vsakim prebranim stavkom bližam nečemu novemu, gradim zgodbo in bogatim sebe. Branje je potovanje, zato se želim z vsakim stavkom premakniti naprej. Ko sem na cilju in se spet vrnem v svoj svet, imam nove izkušnje in zato sem po vsaki prebrani knjigi malo drugačna.

Nalepili so mi besedo perfekcionista, pravzaprav so mi že v šoli spremenili ime v Marljivka, ker sem tako vestno zapisovala vse, kar je rekla učiteljica. Zdaj na stara leta to še bolj drži, ker resnično preberem vse, kar je v knjigi. No, čisto vsega pa ne! Recimo, moti me spremna beseda avtorja. Vedno pomislim, saj si imel na voljo vso knjigo, kaj mi boš zdaj še pojasnjeval! Ob branju se pogostokrat zalotim, kako se kregam z avtorjem, če napiše, da je mati pekla dober kruh, potem pa na naslednji strani to še enkrat pove. Kot da si nisem že prej zapomnila! Pa da bi naslednjič vsaj napisal, da je mati pekla kruh, ki je lepo dišal ali je imel hrustljivo skorjico! Saj menda že sama vem, da je to dober kruh! Vidite, za

take reči se kregam z avtorjem. Če bi imela njegov telefon, bi mu jih v takšnem trenutku gotovo napela. Vsako knjigo vzamem v roke s spoštovanjem, zato nekako pričakujem, da se je tudi avtor zame trudil po svojih močeh. Navadno to ugotovim že po prvih stavkih. Gotovo se tudi vi spomnite tistega znamenitega stavka Bil je lep pomladni dan, svetel in zvoneč, kakor iz čistega srebra ulit, v katerem kar čutiš neko intonacijo v zgodbo, ni čudno, da ga je dosledni in šarmantni Ciril pilil več mesecev. Vidite, to je zame spoštovanje bralca.

Zdaj se je moderno pogovarjati o tem, kdo s kom bere. Moje upokojenke se kar naprej hvalijo, da Berejo z Manco. Jaz ne berem z njo, bi me pa zelo zanimalo, med katere bralce bi me gospa uvrstila. Nekako slutim, da je moje gospodinjsko starocentrično literarno razmišljanje še najbližje bralni kulturi za vsakdanjo rabo, saj je tisti spor med Jernejem in Francetom o tem, kaj je množična in kaj elitna kultura, gotovo še vedno aktualen. Moja prijateljica je napisala knjigo, ki jo je izdala elitna založba. Najprej je bila predstavitev v mestu, na elitni lokaciji, toda dogodka se je udeležilo le šestnajst ljubiteljev knjig. Naslednji mesec je bila predstavitev iste knjige na deželi, v njeni rojstni vasi. Kulturni dom s sto petdeset sedeži je bil popolnoma poln, na koncu ploskanje in ploskanje in samo ta večer prodanih preko šestdeset knjig, ki so našle svoj dom v podeželskih dnevnikih sobah. Kje naj zdaj iščemo množično kulturo? V mestih zagotovo ne. A iskreno povedano, jaz spadam med vsakdanje bralce, elitno kulturo pa si ogledujem le nekajkrat letno in še to z nelagodjem, ker ne vem ali je cesar oblečen po zadnji modi ali je še vedno nag.

Poletja preživljam ob obali, udobno se namestim v senco, klobuk, očala in seveda knjiga so moji obvezni rekviziti. Priznajte mi, da je prav lahkotno plažno branje največji užitek dopusta. Zato že zdavnaj prebranih klasikov ne jemljem s sabo, spremlja me recimo *Starec, ki je zlezel skozi okno in izginil* ali pa preko tristo strani debel nasvet *Jej, moli, ljubi!* V tistem kovčku, v katerem z vnuki vlačimo na dopust knjige, se najdejo tudi *Punce za znoret*, *Geniji v kratkih hlačah*, *Prigode gospoda Gnilca* in seveda zadnje čase spet stripi.

Rada se sprehajam po plaži, gledam v tla in pazim, da ne podiram z lopatko prav po inženirsko sestavljenih gradov. Tako se mi oči večkrat ustavijo na brisači puščeni knjigi in seveda vedno prebiram naslove. Enkrat sem se tega lotila prav statistično, največ je bilo angleških knjig, precej italijanskih avtorjev, našel se je tudi Pavol s tistim, kar se je *Zgodilo prvega septembra* (ali pa kdaj drugič), a z veseljem vam povem, da smo Slovenci na hrvaški obali najštevilčnejši plažni bralci. Zadnja leta taka statistika ni več mogoča. Zdaj na plaži namesto v knjige »virijo« v vsemogoče Kindle in BeBooke, kako naj potem ugotovim, kaj berejo? Moji so zato sklenili, da mi za rojstni dan nabavijo tako škatlico, da bom tudi jaz namesto tistega kovčka na morje nesla le eno lahko tablico in v njej bo menda celo dvesto knjig. Si morete misliti, da me potem vse poletje sploh ne bo izpod borovcev?

Branje zahteva veliko domišljije, saj si moram iz črk sama ustvariti barve, obraze, cele pokrajine, ugotoviti moram značaje in občutke, iz črk sestavljene besede mi podarjajo misel in zgodbo. Včasih pa se knjig za vsakdanjo rabo lotim z matematiko. Knjigo, o kateri nimam pojma, poddržim odprto na prvi strani in s priprtimi očmi skušam ugotoviti, kateri samoglasniki prednjačijo. Če ne gre, jih preštejem in na osnovi tega si zamislim, kakšna zgodba me čaka. Če je največ trdno na tleh stoječih A-jev, bo zagotovo hvala in nirvana. Če prevladujejo E-ji, pričakujem smeh in greh, pri I-jih je vedno veliko hihitanja in prilizovanja, pri O-jih pa krohot in topot. U-ji me spominjajo na tisti auu, zato me čakajo udarci in uganke. Tole sem enkrat povedala vnukom, smejali so se, da to že ne bo držalo. V slučajno izbranih knjigah smo šteli samoglasnike na prvih straneh in potem družno ugotovili, da mogoče to vendarle drži.

Iz naslovov knjig je možno sestavljati resne in smešne stavke in cele zgodbe. A za to je treba imeti določene pogoje: vnuke na počitnicah, deževen dan in približno petsto knjig, da jih lahko po mili volji prelagamo. Potem nastane stavek, ko *Zvezdica zaspanka z Mravljiničkom Ferdinandom* reši *Rdečo kapico*, *Muca Copatarica* prinese copate in potem gredo vsi z *Juri Murijem v Afriko*. Tisti, že malo bolj odrasli, naredimo zgodbo s *Piko Nogavičko* in *Petrom Klepcem*, ki sta skupaj tako močna, da lahko premakneta tudi

ceste in pločnike; *Zmote dijaka Tjaža* pa v *Tajnem društvu PGC* razrešuje *Pet prijateljev*. Tisti najbolj odrasli pa združimo *Ženo francoskega poročnika s Starcem in morjem*. Seveda se ob tem tudi pačimo, ko posnemamo naše junake, se smejemo drug drugemu, da se popoldan prevesi v večer, ko je treba knjige spet zložiti v omare.

Po domači knjižnici je zanimivo iskati knjige, ki so se rodile v našem rojstnem letu. Tako zdaj že vsi vemo, da se je s Tomom rodil *Morski pes Anton*, z Damjano *Pekarna Mišmaš*, z Nikom zavijemo *Pri hrastu levo*, stric Borut se je rodil z *Drejčkom in tremi marsovci*, dediju pa kar tako na pamet določimo dobrega vojaka Švejka. Tisti France, ki je napisal našo himno, pa je točno dvesto let starejši od Žana. Seveda najdemo rojstnodnevne knjige tudi vsem tetam in stricem ter vsem bratrancem in sestričnam; če imamo take knjige, ali če jih najdemo v kakšni bukvarni, jih tudi podarjamo, ko smo povabljeni na rojstnodnevno torto. Ko proti večeru moji vnuki žalostno ugotovijo, da babi nima svoje rojstnodnevne knjige, jih hitro potolažim, da so to Otonovi *Mehurčki*. Poiščemo jih, preberemo in spet mine en megljen in mrzel dan.

Potem pa pridejo dnevi, ko imajo mladi starši delovne, vnuki šolske in vrtičkarske ter mož vinogradniške obveznosti. V takih dneh se zasedim v tistem počivalniku iz Ikee v knjižni sobi, kot moji knjižnici rečejo vnuki, zaprem oči in skušam ugotoviti, katera knjiga gleda vame. Podržim jo v rokah, obrišem prah z nje in jo mogoče že petič preberem ali vsaj posamezne odlomke v njej. Potem jo vrnem na polico, vzamem v roke mamine *Gričarje* in razmišljam, kje bodo čez petdeset, sto let.

So stvari, ki se jih zapomnimo za vse življenje. Sredi prejšnjega stoletja sem nosila knjige in časopise po vasi, sredi tega stoletja pa bodo moji vnuki svojim vnukom razlagali, kaj vse so doživeli s knjigami in svojo babi. Vsaj upam, da bo tako. Razložili bodo, kako so nekoč dišale knjige, kako težke so bile, kako lepe slikice so bile v njih in kaj vse so počeli z njimi. Njihovi vnuki jih bodo začudeni poslušali in tako kot jaz takrat ob knjigi v »starem druku«, najbrž sploh ne bodo vedeli, za kaj gre.

Stane Peček

RONDO TRIPTIH

Odebeljene črke časopisnega naslova *VOJNA SE NIKOLI NE KONČA*, se samodejno raztegnejo v globino in v nekakšni linearni perspektivi dosežejo cilj. Brez truda prepoznam šolski hodnik: zlizana kamnita tla, v eni steni oštevilčena vrata štirih učilnic, na nasprotni samo dvojica, zato pa presledek za stopnišče, zraven pisarna šolskega upravitelja in na drugem koncu sanitarije, od koder nenehno grize kiselkast smrad po urinu in lizolu. Hodnik je mračen. Okna na obeh koncih le ob sončnih dneh ujameta dovolj svetlobe za ornament iz kamnitih ploščic sredi hodnika. In za otroški smeh, norčavosti in porednosti, ponižnosti in nevednosti, upanja in ljubezni.

Tudi joka.

I. HRUŠKE

Srečanje je nepričakovano za oba, saj niti učenec, niti razredničarka po nobenem urniku ne bi smela biti tam. Razredničarka še pravočasno zadrži korak in prepreči trčenje. Oči se ji zožijo v merek, usta v cev brzostrelke.

»Stane, spet si zamudil!«

»Tovarišica, budilka se je pokvarila.«

»To si rekel že včeraj. Izmisli kaj boljšega.«

Medtemko trinajstletnikobupno napenjamožgane, razredničarka nameri pogled na njegova žepa, nabrekla od vsebine. Zdi se, da bi hlače že zdavnaj nespodobno potegnili na gležnje, če koščeno telo ne bi imelo namesto bokov šprikel. Učiteljski firbec, ki je vedno na preži, tega seveda ne more prezreti in razredničarki zelo zaskrbljeno, skoraj materinsko zavrti jezik:

»Kaj pa imaš v žepih, saj ti jih bo raztrgalo?«

Učenec otrpne kot miška pred kačo. Začne se klovnovski ozirati, če je morda vprašanje vseeno namenjeno komu drugemu. Potem začne s prsti frcati po nabreklih, kot bi bile milni mehurčki, ki bodo ob dotiku izdihnili ali vsaj kam odplavali.

»Tovarišica, hruške sem nabral na vrtu. Za malico!«

»Kakšne hruške, Stane! Marca so na vrtu samo gola drevesa.«

Takoj, ko je zinil, je vedel, da je ustrelil mimo. Tisoč stvari je, ki bi jih lahko prenašal v žepih, on pa butne najbolj neumno od neumnega – hruške! Kdo ve, kaj bo sedaj izpljunila. Samo, da ne reče ... in ravno to je rekla:

»Izprazni žepel!«

Ukaz ga postavi na rob prepada, ki mu ne vidi dna. Ve pa, da so tam same nevšečnosti, od čudnih besed in kričanja, do klofut. Če bi vsaj znal leteti! Ali pa če bi se lahko naredil nevidnega. Izginil bi in se pojavil sredi ure, kot da že ves čas čepi v razredu. Učiteljica bi mislila, da ima privide. Morda bi se celo prekrižala in on bi jo lahko zatožil, saj se v šoli ne sme križati. Potem bi morala v pisarno, he, he, in upravitelj bi tulil nanjo kot na kakšnega mulca. Ampak nič od tega. Razredničarka se ne premakne s preže in s hipnotizerskim pogledom blokira ubogi miški še tisti napor možganov, ki se je samodejno vpregel v iskanje izhoda.

»Tovarišica ...«

»Izprazni žepel!«

Roki mehanično ubogata ukaz. Vendar ga ne izpolnita do konca. Grobo sta zaustavljeni s histeričnim plazom ponavljajočih se stavkov:

»Ne premakni se! Ne premakni se!«

In se ne. Obstane kot dresiran kuža, ki ga je gospodar zalotil pri čisto običajnih pasjih radostih. Uročen je in prepuščen na milost in nemilost nadaljnjih ukazov.

Se pa začne premikati okoli njega, kajti pretresljivo vreščeci toni razredničarke kar po vrsti odpirajo vrata učilnic, da je hodnik kmalu kot razstava vremenskih hišic. Na slabo vreme kaže, saj so med vrati same ženske. Ne dolgo. Vreščeci alarm potegne v hodnik tudi šolskega upravitelja, ki napoved še poslabša.

»O, porka madona!« pade iz njegovih ust, že trenutek kasneje pa grmenje iz njegove pisarne pretresa vso stavbo.

»Halo! Halo! Nujno!«

Potem tišina. Naporna, soparna, dušeca. Zgošča se kot elektrika pred nevihto. Zdaj, zdaj bo treščilo.

Odrešitev naznanijo škripajoče zavore mopeda. Nato hitri koraki po stopnicah in "Tristo hudičev!", ko se ustavijo na zadnji stopnici. Takoj za hudiči pa glas nadangela: »Ja, poba, v katerem vrtu si pa te hruške pobral?«

»Ob reki,« oživijo usta uročenega kužka, vesela, ker jih vendar

želi nekdo poslušati.

»Pa si vse pobral, ali si še kakšno pustil?«

»Ne vem. Nisem mogel do konca razbiti.«

»Kaj si pa razbijal?«

»Tak zabo. Zelen. Bolj temno zelen.«

»In kako si razbijal?«

»S kamnom, takim ostrim.« Že hoče z rokami ponazoriti, pa ne upa. Kdo ve, če lahko nadangel izniči urok razredničarke? Njegov glas je preveč prijazen. Zato samo razloži, da bi šlo lažje s sekiro.

»O, porka madona!« spet pade iz upraviteljevih ust.

Glas modrega nadangela medtem pristopica do učenca.

»Saj dovoliš, da si hruške bolj od blizu ogledam.«

Učenec mu izroči obe in še drugi dve, ki sta potuhnjeno ždeli v njegovi šolski torbi. Vse štiri se previdno preselijo v usnjeno torbo. Nadangel si nato z rokavom obriše znojno čelo, prime učenca za ramena, ga obrne in sproži nogo. Koščeno telo presenečeno pristane na vseh štirih. Vseeno opazi miličnikovo kapo, ki ga prehit. Miličnikova kapa nima vseh štirih.

»Mulc frdamani! Bombe prinese v šolo!«

II. O, MARIJA

Ravbarji in žandarji je igra, ki so si jo kdo ve kdaj izmislili, morda še prej kot so pravi žandarji začeli loviti prave ravbarje. Prenaša se iz roda v rod. Eden pobere kamenček, ga skrrije v pest in obe pesti ponudi v izbiro: polna je žandar, prazna ravbar. Slednji imajo nekaj trenutkov časa, da se razbežijo, potem jih žandarji začnejo loviti. Ko so vsi ujeti, je igre konec.

Mi smo igro spremenili v Nemce in partizane. Ko so bili vsi Nemci ujeti ali postreljeni, se je igra končala. Seveda smo jo malo tudi posodobili s pravim orožjem, saj ga je vojna pustila za vsakim grmom. Pobirali smo ga in skrivali pred odraslimi. Bolj ali manj uspešno, tudi otročje naivno. Kajti ko je kje počilo, so starši najprej zavpili imena svojih otrok in ker vseh nikoli ni bilo, se je takoj začela hajka v smeri, od koder je prinorel izdajalski pok. Če je počila bomba, je potem nagrada padala po riti, če je počila puška ali brzostrelka, je nagradi sledila še zaplemba orožja. Vendar nič preveč pretresljivega. Zadnjice so bile utrjene, grmov veliko, mi pa iznajdljivi.

Tisto popoldne je počilo, da se je stresla vsa dolina.

"Sulci so šli v to smer," je Metka pokazala proti Miklavževi cerkvici, ki je stala na gričku malo izven vasi. Vsa natlačena jeza, ker je Sulci niso hoteli vzeti s seboj, se je sprostita kot zrak iz predrte žoge.

"Kdo?"

"Sivc, Urn, Links, Cik in Ivč. Pa še drugi."

"Marjan?"

"Tudi."

"Pa naš?"

"Se ne spomnim."

O, Marija! so vzdihnile mame in stekle v pokazano smer. Čez kakšnih deset minut, ko se je rahla vzpetina pod nogami prekucnila navzdol, so zagledale otroke, ki so jim tekli naproti. Pravi filmski prizor! Otroci se vračajo iz izgnanstva in pravkar bo prišlo do prisrčnega snidenja z mamami.

Naenkrat otroci obstanejo kot uročeni. Ne naprej, ne nazaj. Kot bi se znašli med dvema ognjema. Pred enim bežijo, drugi jim teče nasproti. Mame sicer prestavijo v nižjo prestavo, vseeno se grozno hitro približujejo in že od daleč z neizprosno zaskrbljenimi očmi iščejo prave odgovore. Pravi odgovori pa so včasih zelo zapleteni. Največkrat jih sploh ni.

"Kaj boš povedal, Leon?" vpraša Leonova mama, še preden je prišla do njega.

Leon zaškili, zamenca in ne ve kam bi z rokami. Le zakaj se je morala prav ona oglasiti! Kaj ni mogla počakati do doma? In kaj naj reče, da bo ona zadovoljna in da prijatelji ne bodo jezni? To dvoje v enem največkrat sploh ni možno!

"No, Leon?"

Tudi sam je bil presenečen, ko je zaslišal lasten glas, ki je prisrčno vprašal: "Mama, ali imate kakšen AFŽ* kros?"

Mama je to prisrčnost čisto narobe razumela. Spremenila se je v črn oblak in Links je komaj uspel zaščititi glavo pred nenadnimi padavinami. Pa to ni bilo najhuje. Druge mame so jo posnemale in toča se je usula po vsem tropu. Meketali so kot ovce in nastavljali hrbte in zadnjice. Še sreča, da je bila nevihta kratka. Kajti, ko so oblaki slišali, da je eksplodirala letalska bomba, so zvodeneli, kot bi jih zadela protitočna raketa. Dlani so omahnile, v oči pa naselila ena sama hvaležnost. Tudi zgodba se je sestavila.

"Na travniku je gledala ven."

"Z ritjo."

Nobena mama ga ni opomnila, da se tako ne govori. Potem da so vlekli in vlekli, pa ni šla ven, kot v tisti pravljici o debeli repi. Ivča so poslali po kramp. Še s krampom so jo komaj. Velika je bila, skoraj toliko kot Joško. Debela tudi. Prava prasica! Avionska! Te se ne da kar tako razdreti kot italijansko paradajzarico. Saj veste, tista rdeča, ki bolj počí, kot naredi. Ali pa tista minometna. Njo razdreš en, dva, tri. Samo pravi ključ moraš imeti. Če jo daš v šraufštuk**, je pa sploh mala maša. Zakurili so ogenj in prasico položili gor. Pa ni bilo nič, čeprav je močno gorelo.

"O, Marija!"

"Saj smo šli stran. Za mejo. In čakali. Ja. Kar dolgo. Toliko, da je pogorelo. Pa nič."

Še enkrat so nanegli dračja in spet so dolgo čakali. Prasica pa ne bev, ne mev. Gotovo je jalova! Tudi prav, so skomignili z rameni in se odpravili. Takrat se je Urn, ki je pionirski gasilec, spomnil, da morajo žerjavico pogasiti. Kakšen veter bi jo lahko zanesel v hosto.

Tu so bili fantje zelo razočarani, ker mame niso zmogle nobene pohvale. Samo čudno so jih gledale. Očitno sploh niso vedele, kako hudo je, če zagori gozd. Tudi vas, ja, tudi vas bi zgorela, saj je čisto zraven. Do Ljubljane bi se videlo. Ampak oni so ravnali kot pravi gasilci in žerjavico ukrotili brez težav!

"Kako?" so le hotele vedeti.

Enostavno! Postavili so se v krog, odpeli razporke, vzeli ven šprice in špricali, da je avionka zacvrčala kot ujeta podgana.

"Ji ni pasalo!"

"Tudi tebi ne bi, če bi te ciljalo enajst gasilcev!"

"In potem?"

"Potem smo se odpravili. In ko smo bili, hja, ne tako zelo daleč, je počilo. Kar popadali smo."

Tam, kjer je prej jezno cvrčala prasica avionka, je sedaj zevala jama. Morda ne tako velika kot je izkop za temelje nove hiše, za kakšnih deset grobov pa.

"O, Marija!"

*AFŽ = kratica za Antifašistično žensko zvezo

**Šraufštuk = primež

III. POŽERUHNIKOV

Junjski dan je bil popolnoma skregan s šolskim urnikom. Hipotenuza na kvadrat; ki, ker, ko, da, če; H₂O; Faradeyeva kletka; gravitacija; bitka na Kosovem; bitka na Neretvi, Sutjeski, desant na Drvar; glavno mesto Kitajske; proteus in druga strašila niso prav nič umirile sonca, ki je nesramno razbijalo okna učilnic in misli v glavah. Zvonec za veliki odmor je sprožil hurikansko olajšanje, ki se je najprej zagostilo med glavnimi vrati, nato se izstrelilo na dvorišče in se, kot mastne kaplje na juhi, oblikovalo v različne skupinice. Nekateri so zaupno stikale glave, druge si sproti izmišljale igrice, tretje skakale ristanc, razni prosti tekači pa so se zabavali s tekanjem po dolgem in počez, se nalašč zaletavali, cukali punce za kite in sploh počeli, kar jim je padlo na pamet, da je bilo dvorišče tudi zvočno pestro.

Dežurna tovarišica Zora je vse opazovala z okna v prvem nadstropju in obenem kontrolirala čas. Ko je potekel, je ukazala dijaku, ki je stal ob njej, naj pozvoni. Dijaki in osnovnošolci so ...
... pa niso!

Dvorišče se je ravno takrat spremenilo v rokoborski ring in zdelo se je, da je zvonec oznanil začetek runde. Borila sta se komar in obad. Koščeni Silvo se je zgrabil z dve leti starejšim in še več let močnejšim Marjanom. Pa ne za šalo, je hitro ugotovila tovarišica na oknu. Obema je že tekla kri.

"Takoj narazen!" je v najvišjih tonih ukazala.

Samo nekaj šolark in morda še kakšna dijakinja je pogledalo proti oknu v prvem nadstropju. Drugi so že padli v navijaški vrtinec, kot se na rokoborskih tekmah spodobi. Ali pa še malo bolj. V nekaj minutah, kolikor je učiteljica Zora potrebovala, da je pritekla z opazovalnice v ring, je drobceni komarček že spravil obilnega obada podse, ga mlatil s pestmi, kjer je nanoslo in grizel, kar mu je prišlo med zobe. Obad se je trudil na vse kriplje, da bi se izkopal, vendar mu je slabo kazalo, čeprav je odprl pipo na komarjevem nosu, da je rdeče teklo. Kričeči prihod dežurne "tršice" je malce zmedel navijače, bojevnikov ne. Težko bi ju spravila narazen, če ne bi dijaki priskočili na pomoč.

"Takoj v razrede! Vidva pa k upravitelju!"

Beseda upravitelj je učinkovala kot bi kopriva udarila po golih nogah. Dvorišče je bilo v hipu prazno. Še tisti, ki so držali oba

bojevnika, so izginili. Bojevnika sta postala zelo krotka in če ne bi bila do krvi opraskana, Marjan še ogrizen, Silvo pa s krvavečim nosom, ne bi nihče rekel, da sta se še pred minutko borila na življenje in smrt. No, ali pa vsaj do trenutka, ko bi eden rekel: se predam. Tako je bilo pravilo. Poseg učiteljice je takó borbo pustil v zraku, brez zmagovalca, čeprav so bile stave na strani komarja, saj je obada že spravil na hrbet.

Imela pa sta srečo, Silvo in Marjan, kajti upravitelj je še pred njunim bojem nekam odšel. Učiteljica Zora je zato oba usmerila v zbornico, se usedla za mizo in rekla:

"Povejta!"

Po četrtem ukazu sta bila še vedno oba tiho.

"Prav. Bomo pač počakali tovariša upravitelja."

Takrat sta začela oba hkrati. Oba hkrati sta tudi utihnili in spet začela.

"Silvo, povej!" je učiteljica začela delati red.

"Pljuval je po očetu."

"Ni res!" se je branil Marjan. "Rekel sem, da je njegovemu očetu počil želodec."

"Lažeš! Rekel si: Kaj boš ti Požeruhnikov!"

Učiteljica Zora je komaj verjela. Nemočno se je zagledala v njuna otroška obraza in iskala idejo, kako iz te godlje. Silvov oče se je po koncu vojne vrnil iz koncentracijskega taborišča. Doma je sam naredil načrt, koliko hrane sme pojedsti, da se bo želodec postopoma privadil na normalno življenje. Neki dan je bil hlebec kruha, ki ga je Silvova mama pravkar vzela iz peči, samo trenutek sam na mizi. Zavit v prt je čakal, da ga bo položila na polico v shrambi, kjer se bo za zaklenjenimi vrati v miru ohladil. Pa je ravno takrat na vhodna vrata potrkal poštar in ravno takrat je tudi oče prišel mimo mize. Kruh ga je tako močno zgrabil, da ni mogel naprej. V tistih nekaj minutah, ko se je v mamino roko iz poštarjeve torbe preselilo pismo, v ušesa pa nekaj svežih vaških novic, se je preselil tudi hlebec. Očetov skrčeni želodček ni zdržal. V bolnišnici so se menda trudili, ampak za nekega taboriščnika ... saj veste, saj še borec ni bil. Vrnili so ga v leseni krsti.

Tragično zgodbo je poznala vsa vas. Tudi tovarišica učiteljica Zora. Ni pa vedela, da otrokom pride prav tudi kot žaljivka. Požeruhnikov! In Marjanu to gotovo ni padlo na pamet tisti hip, ko sta se, kdo ve zakaj, sporekla. Žaljivka je verjetno v

obtoku in jo je uporabil, čeprav je vedel, da je grdo. Ali pa prav zato.

"Tamle je umivalnik in brisača. Umijta se."

Učiteljica si je tako kupila še nekaj časa za premislek. Bila je hvaležna, da ni bilo upravitelja. Oba fanta bi nahrulil, kakšno prisolil za uho, brcnil v zadnjico in nagnal v razred. Dogodek je potreboval drugačno terapijo. O tem se bo potrebno resno pogovoriti v zbornici. Mogoče bo najbolje, če zadevo izpeljejo preko roditeljskih sestankov. Prekleta vojna, kje vse še vedno grize s svojimi uničevalskimi čeljustmi!

Fanta sta se umila in čakala.

"Usedita se."

Ni se slišalo kot ukaz, zato sta bila presenečena. Spogledala sta se, že za istim okopom: le kaj naklepa? Učiteljico Zoro sta sicer oba imela v čislih. Skoraj rada. Resda je veliko lasala in ravnilo uporabljala za vzgojno ravnanje, hudobna pa ni bila. Znala je tudi pobožati. Znala je celo razumeti. Ampak previdnost ni nikoli odveč.

Počasi sta se usedla na rob stola, napeta kot struna in široko odprtih oči.

"Marjan, ali veš zakaj je njegovemu očetu počil želodec?"

Začel se je presedati in pogledovati zdaj učiteljico, zdaj Silva.

"Kar povej. Razčistimo to. Včasih nehote naredimo komu krivico."

"Pravijo, da zato, ker se je preveč nažrl."

"Kdo to pravi?"

"Vsi."

"Kako to misliš: vsi? Tudi tvoji starši?"

"Tudi."

"Da se je preveč nažrl?"

Marjan se je spet začel presedati.

"Kar povej. Tudi Silvo bi rad slišal."

Prostor se je zavrtel kot centrifuga. Odnoslo je vse, prepir in pretep, odrasle in otroške pogovore. Odnoslo je šolo in vas in starše in sošolce. Ostalo je le vprašanje: zakaj se je preveč, karkoli že.

Marjan je porinil roke med kolena in jih stiskal do bolečine. Najraje bi tja zrinil še glavo, pokrtil ušesa in oči. Silvo se

je zazrl skozi okno in si zaželel, da bi postal ptica. Zamahne s krili in že je visoko.

"Ker se ni mogel ustaviti," se je učiteljica izognila sporni besedi. "Pa veš zakaj se ni mogel ustaviti? Ker je dve leti stradal v koncentracijskem taborišču. Ker dve leti ni niti enkrat normalno jedel."

Učiteljica Zora je utihnila in fanta sta vsak s svojim srcem gledala, kako so se v njenih očeh nabrale solze in se potočile po licih. Vstala sta in se po prstih odplazila do vrat.

Vsaj hvala reci! je Silvo zaslišal očetov glas. Obrnil se je, toda nobena prava beseda mu ni prišla na misel. Tudi oče se ni več oglasil. Iz zadrege ga je rešil Marjan, ki ga prijateljsko sunil v ramo:

"Silvo, prebutal bom vsakega, ki ti bo tako rekel." Preden sta zaprla vrata za sabo, je učiteljica Zora še slišala: "Častna beseda!"

Bombe prinese v šolo! mi brni po glavi, ko odsotno opazujem, kako se črke, kot svinčeni vojaki postavljajo nazaj v časopisni naslov:

VOJNA SE NIKOLI NE KONČA.

Jezi me, ker se ne morem spomniti, kako je bilo ime miličniku. Zahvalil bi se za brco. Iskreno. Odraslo. Takrat se nisem. Takrat sem samo pobral njegovo kapo in miličnik se je, dobro se spomnim, nasmehnil. Morda je celo razumel, da otroci ne morejo razumeti, zakaj jim odrasli tako težijo, saj jih samo posnemajo. Saj samo njihove odrasle igre prevajajo v otroške. In bombe so iz teh iger. Toda miličnik je gotovo že pokojni. Več kot šestdeset let je od takrat.

Ampak, porka madona! časopisni naslov je današnji!

Fantek brez roke, deklita brez očesa, eno življenje še visi na nitki.

Ob reki so našli nekakšno hruško, je deklita povedala policistu.

Rezka Povše

IZ CIKLA ŠTIRJE LETNI ČASI

P O M L A D
Ljubezen

Ne morem ga pozabiti.

Odhajam od doma,
v temno ulico,
da ga poiščem.
Ko se sama vračam iz teme,
se razsujem v pesem
in vse žarči v slepeči svetlobi.

Takšen je spomin nanj.

Dež

Vso noč
mi je pohleven dež
šepetal o rasti.

Krožil in pretakal
se je po žilah trav
in jih blagoslavljal.

Drevesa so trepetala
od korenin od vrhov.
Lahki šumi
so se pomenkovali.

Žejne bilke so drhtele
med hrepenenjem lakotne prsti.

Zjutraj sem se napila rose,
še sama sem ozelenela.

P O L E T J E
Poletni dan

Sonce žanje
vroči molk zorečih trav.

Luč se razliva
med žetvenimi psalmi
murnov.

Metulji,
mavrične krpice,
se love

na poljanah luči
in snubijo rože.

V srcu travnika stojim.
Iz ščebeta in petja je stkan.

Odžejam si srce.

J E S E N
Jesen

Jutranji dež.
Kaplje na oknu žuborijo kot kipeča kava.
Trkajo
in brenčijo kot čebele.

Na obrežju srca hrumi poplava pesmi.
Zgrabim eno
in te vpletem vanjo.

Odpre se nebo
in posije sonce.

Z I M A
Spominjanje

Pomnim ga
po škrtanju ključa v vratih,
ki se je oglasil
kot zlovešči kembelj
v jutranjem bitju ure.

Zapeklo je.
Tenko nabrušen žebelj
me je zabodel.

Njegove mačje stopinje
so se tihotapile
med hladne rjuhe.

Stisnila sem ustnice.

Golgota

Čez goličavo se osamelo
vije črna gaz.
Korak zamolklo, votlo odmeva,
vsepovsod je mraz.
Ničesar več nimam.
Kam?

Minil je moj čas.

Primorska

Ilirska Bistrica, 25. september 2014

Strokovno spremljanje:

Patricija Dodič in Tomaž Mahkovic

Sodelujoči avtorji in avtorice:

Ana Balantič, Dragica Čuk Novak, Marija Ferjančič,
Bernarda Gombač, Ivanka Kostantino, Vladimir Kržišnik,
Mojca Lubej, Neda F. Perkan, Ina Stergar, Vesna Šare,
Marta Šavli, Tomaž Švagelj, Neta Vergan, Karmen Vidmar

V ZAVETJU BESEDE, SREČANJE SENIORSKIH PISCEV PRIMORSKE

Ponovno srečanje primorskih seniorskih piscev je tudi letos, tokrat že drugo leto, potekalo v Ilirski Bistrici. Prijetno srečanje, ki se je zaključilo z literanim srečanjem, je privabilo veliko zunanjih poslušalcev, kar razveseljuje tako organizatorje kot pisce. Strokovna sodelavca Tomaž Mahkovic in Patricija Dodič sva dobila v branje štirinajst šifriranih tekstov, med katerimi je prednjačila proza, v manjši zasedbi poezija in morda razveseljivo, četudi potrebno dodelave, dramsko delo. Letošnji poslani teksti so bili od lanskih veliko kvalitetnejši, bolj dodelani, zato sva se odločila, da na državno srečanje v Ljubljano pošljeva tri literatke, in sicer za poezijo Vesno Šare, za prozo pa Ivanko Costantino in Dragica Čuk Novak.

Vesna Šare: Pesmi v prozi, čutna, močna, dovršena poezija, vredna ne samo revijalnih, ampak tudi knjižne objave.

Ivanka Costantino: proza, ki obeta. Kratke zgodbe, ponekod skorajda kadrsko opisovanje, poznavanje jezikovnih prvin, dodelano.

Dragica Čuk Novak: proza, tekoč jezik, tudi vsebinsko dobra zgodba. (žal je na razpis poslala le eno zgodbo, upam, da je tudi ostalo njeno pisanje ravno tako odlično kot poslano).

Patricija Dodič in Tomaž Mahkovic

Dragica Čuk Novak

OTROK IN DREVO

Utrujena sem, do odhoda avtobusa manjka še dobra ura, čez cesto vabi park, ozelenela drevesa, peščene poti in klopi na redkih gredicah cvetijo mačeha. V hipu se odločim, sežem po torbi in stopim čez cesto v park. Klop pod vrbo ob ribniku je še prazna, pa še sonce sije nanjo, tja se usedem. Sežem v torbo iz nje vzamem knjigo in očala, poiščem stran kjer sem v čakalnici končala z branjem, zgodba ni nič posebnega, zanima me stil pisanja, premi govor, opis čustev junakov, kaj je dobro napisano, kaj bi se splačalo posnemati. V vejah vrbe se oglasi sinica, brenčanje čmrlja zmoti s cvetov bližnje mačeh, knjigo zaprem in porinem v torbo. Pogledam po parku, klopi so še prazne, obiskovalcev še ni, le na drugi strani ribnika se na cvetoče drevo okrasne jablane vzpenja otrok. Veje so nizke, sivo deblo je nagnjeno poševno na trato, z levo nogo se opira na drevesno grčo, z desno se poizkuša odriniti od tal, z eno roko objema deblo z drugo pa poizkuša doseči vejo. Ženska v njegovi družbi sedi na klopci, plete, zmotila se je, ponovno šteje zanke na pletilkah in preverja vzorec, samo za hip je izpustila pogumnega radovedneža izpred oči. Fantiču uspe doseči vejo in splezati po deblu. Višje so veje gostejše in tanjšje, vzpon je lažji, pripleza skoraj do vrha, ta se pod njegovo težo malo upogne. Prestraši se, krčevito objame najdebelejšo vejo in za hip obmiruje. Pogleda okrog sebe, najprej žensko na klopci, ki še vedno šteje zanke, nato navzdol proti dober meter in pol oddaljenim tlom in prav počasi z nogo poišče oporo na nižji debelejši veji. Ko jo najde ji sledi z drugo nogo, nato počasi z rokami drsi po deblu navzdol. Zopet na hitro pogleda žensko na klopi, in spuščanje na nižjo vejo ponovi. Ženska že tretjič šteje zanke na pletilkah, iz torbe potegne list, na katerem so navodila za vzorec in zopet šteje, primerja zanke z navodili, jih snema in prelaga s pletilke na pletilko. Plezalca z nogo uspe doseči grčo na deblu, s katero si je pomagal pri vzponu spusti zadnjo vejo in skoči na tla, trenutek pred tem, ko ženska dvigne pogled iznad vzorca.

»Ne plezaj na drevo, lahko padeš in se polomiš!« za hip premolkne in še enkrat zabiča: »Ne plezaj! Si slišal? Ubogaj!«

Ženska se zopet skloni nad pletivo, otrok molči, povzpne se na klop poleg nje in pogleda čez ribnik proti meni. Nasmehnem se mu in mu pomaham, previdno mi vrne nasmeh, že dviga roko, da bi mi pomahal, vendar se najprej ozre v žensko, ko vidi, da je ta zopet zatopljena v zanke na pletilkah, mi z roko pomaha. Otrok se nemirno preseda na klopi in binglja z nogami, ženska je odkrila napako v vzorcu, pletilke v njenih rokah so zopet zapele. Gledava se in deliva skrivnost, ki v meni obudi spomine na otroško radovednost, na plezanje po drevesih, odkrivanje ptičjih gnezd, drobnih jajc in mladičev v njih, vzpenjanje po lestvi in letvah do slemena, samo zato, da bi na vrhu dimnika potipala rdeče trakove krep papirja na smrečici. Spomin na strah, ko je bilo treba sestopiti iz zadnje letve ostrejša na prvi klin lestve, ter na olajšanje, ko sem pod nogami začutila trdna tla.

Otrok na klopi na drugi strani se dolgočasi, ženska hiti, pletivo se daljša.

»Še malo počakaj, potem greva,« deček pokima, se presede, za hip preneha bingljati z nogami in zmigne z rameni, »saj si lahko malo pri miru, samo še to moram končati«, hiti ženska miriti fantka.

Čuvaja skrivnosti se spogledava čez ribnik, bolečina, ki jo slutim v drobnem fantiču tam čez, odpira tudi v meni grenke spomine, za katere sem bila prepričana, da so se v vseh teh letih že nekje porazgubili. Bo tudi on čez nekaj let hodil objemat drevo, na katero se je povzpел, če se ne bodo vrtnarji odločili drugače in ga posekali, izkopal korenine in poravnali prst ter zasejali travo, da bodo izginile vse sledi za jablano, na katero mu je uspelo splezati. Mogoče pa ga bo ženska kdaj odpeljala na travnik, mogoče v gozd, ko bo ona vztrajno pletla v senci dreves, se mu bo uspelo povzpeti na kakšno drevo, ki ga bo pozneje, ko bo hudo, ko ga bodo zapustili prijatelji, dekle, hodil objemati njegovo deblo, tako kot hodim jaz objemati mojo samotno bukev, ki me vedno potolaži.

V zvoniku cerkve na drugi strani parka bije ura, štejem udarce, še petnajst minut imam časa do odhoda avtobusa. Ženska na klopi pospravi volno in pletilko v torbo in vstane: »Greva!« ukaže otroku. Deček skoči s klopi. Poberem torbo in se odpravim, na pločniku ob prehodu za pešce se srečamo in čakamo na zeleno luč. Čutim nemir v njenem prestopanju, globoko vzdihne, kot da bo kaj rekla, vendar molči. Spogledava se, v otroških očeh je dobro znano hrepenenje, pokimava si še zadnjič, zelena luč je, vsi trije stečemo čez cesto.

Avtobus že čaka, vstopim, poiščem sedež, torbo si dam v naročje, ko zapelje s postaje gledam skozi okno in iščem drevesa, na katera bi lahko splezal otrok.

Ivanka Kostantino

VETER SEJE SVIT

Iz nemirnega spanca, prepletene s čudnimi morami, jo je prebudilo cviljenje zavor na cesti tik pod njunim oknom. Ko je preglasen avto sunkovito speljal in zavil po strmini, je še vsa omotična iz scefranin sanj izluščila misel o sosedu, očitno danes bolj zgodnjem kot ponavadi, neprespanem in tečnem povrhu. Sama pri sebi se je nasmehnila. Pomela si je oči. Se pretegnila in se počasi prevalila na bok. Od strani je poškilila na uro, res je bilo še zgodaj.

On je spal. Ležal je vznak in rahlo smrčal. Sapa mu je zaudarjala po kislem.

Vino. Bog ve, kod je hodil? Kod ga je nosilo, potem ko je nagnil prvi kozarec? Najprej samo enega, da bi breme izgubilo vsaj nekaj svoje teže. Z vsakim naslednjim je postajal brezskrbnejši, tudi pogumnejši. V družbi nadelanih prijateljev se je najbrž širokoustil, kako da ni stvari, ki je ne bi zmožel.

- Razumem te, dragi, še kako te razumem. S pomočjo maliganov si postal nekdo. Možakar, gospodar, predvsem pa cenjen delavec. Nič več se ti ni bilo treba sramovati. Nič več žreti. Težave so naenkrat postale rešljive. Izginile so za rožnato meglico. Nič več nisi uboga para v množici poražencev. Nič več žrtev kapitala. Nič več nisi prisiljen klečati v blatu in s spoštovanjem žreti navzgor k peščici povzpenežev. K bogovom našega časa, ki se šopirijo v sončni plimi, v pozlati nepošteno pridobljenega bogastva. Ujede. Razumem te, dragi, še kako te razumem.-

Kisloba je polnila prostor in se zažirala vanjo.

- Vem, ne zmoreš drugače, kot da vedno pogosteje segaš po kozarcu. V njem utapljaš strah. Iščeš tolažbo. Ti, brezposelni oče. Oropan pravice, da z delom poskrbiš za svojega otroka. Žal te razmnoženi promili vedno znova ujamejo v svoj ples. Dvignejo se in odbrbotajo čez rob v sesutje in samopomilovanje.-

V sobi je bilo še temačno, s pogledom je poiskala okno. Skozi odstrto šipo se ji je nasmihal prvi svit. Tiho je obležala in se prepustila toku misli.

Takrat, pred sedmimi leti, jim je bilo lepo. Mala je ravno prerasla plenice in dobila mesto v bližnjem vrtcu. Postajala je ljubka klepetuljica. Njeno neprestano čebljanje, srčkanost in smeh so ju nagovarjali, da je že čas, da se odločita za še enega otroka. Potem sta čakala. Sanjarila sta o njem. Vsak mesec znova sta bila razočarana, ker se ni zgodilo.

V tovarni se je začelo šušljati. Jutranja kofetkanja so postala tiha, brez običajnega smeha, včasih že prav moreča. Besede, ki so vse razločnejše vrele na dan, so bile vedno glasnejše. Dokler niso z vso težo padle na stočlanski kolektiv.

Šivalnico bodo zaprli.

Nemški partner je prekinil pogodbo.

Globalizacija.

Vsega so krivi Kitajci, ki so pripravljene delati za pest riža.

Svet in čas sta se vrtela v začaranem krogu. Poleti se je vse ustavilo. Nekaj zaradi dopustov, še več zato, ker ni bilo dela. Postalo je tiho, še zrak v tistih dneh ni premogel piša. Negotovost je kot debela plast smetane prekrila še zadnje požirke upanja. Tako je tistega avgustovskega jutra sklenila, da se morata pogovoriti, pogoltnila je slino in potihno začela:

»Spet pojdem po recept.«

»Kako? Zakaj si se tako odločila?«

»Šivalnica. Ni dela. Nемеc seli proizvodnjo. Strah me je, da pristanem na zavodu.«

Potem jo je zlomilo. Ramena ji je stresalo ihtenje. Solze so ji kapljale na bluzo in se vpijale v mehko tkanino.

»Prav, prav, ne skrbi! Bova že kako, bova.«

S toplo dlanjo ji je prekril premrle prste. Njegov dotik jo je pomiril. Res se je uredilo. Mama ji je povedala za gospo v Gorici, ki je rabila nekoga za pomoč pri čiščenju. Enkrat tedensko za štiri ure. Dobro jo je plačala in jo kot pridno in zanesljivo priporočila prijateljicam.

Dela je imela na pretek, tudi denarja ni bilo malo. Veliko so ji pomenila darilca pred prazniki, ki so jo prijetno pogrela in ji pokazala, da je cenjena. Primanjkovalo ji je časa. Manjkalo pa ji je tudi občutek varnosti, vedno znova se je spraševala, kaj ji prinese jutri.

Kriza je udarila tudi na drugi strani meje. Trgovine so zapirale svoja vrata, majhna družinska podjetja so propadala. Gospe so ena za drugo ugotavljale, da zmorejo same. Ne rabimo te več, so govorile, preden je po opravljenem delu odhajala domov. Ostala ji je le starejša ženska na invalidskem vozičku. Ni bogata, vendar zaradi težke bolezni še vedno potrebuje njeno pomoč.

On je brez dela. Njegovo podjetje je že pred enim letom šlo v stečaj. Gradbinci. Veljali so za zlato jamo, ki ji ni bilo videti dna, za neusahljivi vir dobička. Bogastvo na dosegu roke. Ne za tiste, ki so garali, oni so ostali brez vsega. O tem molčita. Zadnje mesece se pogovarjata samo o najnujnejšem. Ne poznata več lahkotnih kramljanj, dobre šale, ki ob koncu izzveni v sproščenem smehu. On vedno pogosteje išče uteho v polnem kozarcu. Njej prepušča v kupčkanje tistih nekaj evrov in skrb, kako prebroditi iz meseca v mesec.

Zavzdihnili je. Sedla na rob postelje. Prsti so ji vajeno zdrsnili na budilko, tudi to jutro je izključila alarm, ki ga je vse redkeje potrebovala. Brez naglice je šla proti kopalnici. Malo je slišala, kako šari po kuhinji. Sama pri sebi se je zadovoljno nasmehnila ob misli na hčerko.

Kako pridna in samostojna je za svojo starost.

Stopila je pod tuš in se prepustila razpršenemu curku, da ji je nežno masiral še vedno čvrsto telo. Sprostila se je. Pozabila. Uživala ... Zdrznila se je, ko je skozi šumenje vode zaslišala: »Mami, mami, margarine je zmanjkalo in tudi kosmičev ni več.« Na hitro se je otrla z grobo frotirko, na še vlažno kožo si je navlekla star kopalni plašč. Bosa je stekla v kuhinjo. Mala je stala pri mizi. Nemočno, skoraj zgroženo je zrla v prazno škatlico. Potem je dvignila velike rahlo vlažne oči in s pogledom desetletnice vprašujoče zavrtala v njen obraz. Z njega je skušala razbrati resnico, odgovor na vprašanja, ki so se ji porajala v zadnjem času.

Zakaj? A smo revni? Kaj naj jem, mami?«

»Kruh si nadrobi v skodelico, prelij ga s toplim mlekom, pa žličke sladkorja ne pozabi dodati. Boš videla, kako je dobro. Veš, ko sem bila majhna, sem tudi sama pogosto tako zajtrkovala,« ji je rekla, medtem ko si je z velikim naporom na ustnice risala nasmešek. Ta je bil v resnici krinka za neznosno bolečino, ki ji je vedno globlje razila razmajano samozavest. Deklica je ubogala. Zadovoljno se je lotila hrane, dovolj dobre, da ji je v resnici prijala. Ona se je vrnila v kopalnico. Med oblačenjem je tuhtala.

- Moram po nakupih, še danes moram kupiti nekaj hrane, ne veliko, le tisto najnujnejše. Gospa mi bo plačala šestintrideset evrov za šesturno delo, bom imela dovolj za vse, kar moram kupiti? -

Z nekaj gibi spretnih prstov si je uredila pričesko, za lase je znala poskrbeti sama. Zadovoljno je pogledala svojo podobo v ogledalu in odšla v kuhinjo. Kot vsako jutro si je pripravila skodelico močne nesladkane kave. Izpila jo je stoje, na hitro, v dveh velikih požirkih.

Stopila je v čevlje, ponošene, zato pa bolj udobne. Oblekla si je plašč, star, še iz časov, ko je delala v šivalnici. Z omarice za čevlje je vzela športno torbico. Rada je imela take torbe, vseč ji je bilo, če je vanje lahko spravila manjši nakup.

Zagledala ga je v velikem ogledalu tik ob izhodu. Ves ubog, bled, razmršenih las, podplutih oči se je naslanjal na podboj spalničnih vrat. Kar videlo se mu je, da ima mačka, ki mu mijavka v notranjosti lobanje in ga sili na bruhanje. Zastal ji je dih. Skozi možgane ji je preblisnilo. Pod čelom jo je zaskelilo, za trenutek si je s prsti prekrila oči. Globoko je zajela sapo in čisto počasi izdihnili. Tako ne more iti naprej.

Naredila je tistih nekaj korakov čez hodnik in stopila k njemu, se mu nasmehnila in ga poljubila. Trezno in odločno mu rekla:

»Bodi pripravljen, popoldne greva na proteste. Čas je za spremembe. Adijo!«

Zunaj je začutila toploto sončnih žarkov, ki so prodirali skozi gole veje dreves in se dotikali njenega lica.

DEČEK Z NAPAČNIM IMENOM

Šestdesetletnica. Obrača glavo zdaj levo, zdaj desno, da bi našla udoben položaj na blazini, prepojeni z vzdih. Kako se bo to končalo? Kaj ti je namenjeno? Ko bi lahko bila to noč ob tebi. Naj prižge luč? Ne! V temi, med pregreto posteljnino, pada v spomine. Pogreznjena v misli išče ritem otroštva. Nisva mogla drug brez drugega, nemo razpreda. Barvite polovinke vpleta v melodijo preživetega. Grebe v sebi, istoveti se z medlimi sledmi, z ostanki tistega časa. Noči pusti, da jo muči z nespečnostjo. Za priprtimi vekami sestavlja mozaik.

Tisti predbožični dan se mi še vedno zdi tako nizek in tih. S sivega neba so se v rahlem padu spuščale bele mrvice, okruški oblakov, in sedale na travo. Svet so prekrile s puhasto mehko. Samo spogledala sva se. Brez besed sva se razumela. Ali sva se bala zmotiti tišino? Sva čutila, da govorjenje ne sodi v zimsko idilo? Iz omare sva vzela očetove škornje. Gumijaste. Tiste z globokimi zarezi na podplatih. Stopila sva v isti par in nerodno zagazila v nedolžno belino. Uživala sva. Obenem nama je bilo žal oskrunjene lepote. Gaz sva oblikovala v krog, nato v osmico. Potem naju je preblisnilo: »Narediva rožo!« Izoblikovala sva snežni cvet. Skoraj neopazno je padla noč. Mama naju je klicala v hišo. Nisva takoj ubogala. Zato je prišla na dvorišče in naju nagnala noter. Zjutraj je deževalo.

Prek ustnic ji huščne nasmešek. Doda še kamenček, še eno sliko, lepšo od prve.

Bilo je sredi februarja. Burja je žvižgala okrog vogalov. Ihtavo se je zapletala v še vedno olistano krošnjo hrasta. Puhala je in cvilila sredi vej. Midva sva vsa premražena tekala čez dvorišče in skakljala prek tistih treh stopnic, ki so vodile do potoka. Vodo je prekrivala ledena skorja. Mlinček ob bregu je miroval, vklenjen v beli obroč. Lenoben pretok okrog kamnov, ki jih je zima obložila z debelo plastjo ledu, je bil neslišen. Oči so se nama solzile, lica ledenela pod vlažnimi sragami. Pordele roke so se spreminjale, obarvale so se v nek čuden odtenek med modro in vijolično. Bolečina je postajala neznosna, zato sva stekla v hišo. Mama nama ni pustila k štedilniku, da bo potem še huje, nama je rekla.

Telo skrči. Kolena potisne h prsim, čeznje si potegne spalno srajco in jih tesno objame. Za nekaj minut ponikne v nemiren sen. Potem odpre oči in se zazre v temo. Na nočni omarici tiktaka stara budilka. Spomin na mamu, na mrzlo goriško ulico in urarja Slovence, ki se je bil, res da po dolgem prerekanju, pripravljen pogoditi za dovolj nizko ceno. Od takrat natančno meri čas. Skozi desetletja se ni utrudila, nikoli se ni pokvarila. Samo naviti jo je treba vsak večer. Posluša, kako spalnico polni njen polglasen tiktak. Vse se enkrat začne in enkrat konča, se kopiči v njej.

Nona. Nekega poznojesenskega jutra ni vstala. Mama je rekla: »Nina.« V hiši je zavel čuden nemir. Prihajali so sosede. Molili. Mama je jokala. Naslednji dan je prišel župnik, pomolil je in odnesli so spečo ženico. Ne vem, kaj sem si takrat mislila, zdaj se mi zdi, da mi je bilo hudo. Nono sem imela rada. Pogosto sva se igrali skrivalnice. Nosila me je ob potoku, potem je stekla in skrili sva se v gosto grmovje. Da naju lovijo Nemci, mi je rekla. Mami najina igra ni bila všeč. Iztrgala me je iz starkinega naročja in jo jokaje rotila, naj gre domov. Nemcev, da ni več, in vojna da je že dolgo končana. Nona si je popravila predpasnik in nama ubogljivo sledila. Vsako jutro je pripravila skodelico bele kave, vanjo je nadrobila popečene polente in jedli sva, »eno žlico zate, eno žlico zame,« tako dolgo, da je bila posoda prazna. Mama je bila zadovoljna, ni jokala vse do takrat, ko sva se ponovno igrali skrivalnice. Se skrivali nevidnim vojakom.

Tistega večera, ko so odnesli nono in jo položili v sveže skopano jamo pod cipreso na pokopališču, mi je mama povedala, da bomo kupili Jožka.

Leži v mehki poležani vdolbini. Med pomečkanimi rjuhami vdihuje vonj po mehčalcu. Misli na dan, ko je dobila brata.

Kristina me je držala za roko. Tiho sva vstopili v spalnico. S pogledom sem poiskala mamu. Bila je bleda in do vratu pokrita. Zraven nje je ležalo dete. Bratec da je, tisti, ki ga je v veliki torbi prinesla babica. Boris. »Ne, ne in ne,« sem se uprla. »Kje je Jožko?« Da je babica samo tega dobila v trgovini, je pohitela Kristina. Saj sem vedela, tista debela baba je prepočasna, pustila je, da so Jožka

prodali. Jokala sem in cepetala z nogami.»Tega nočem! Nesite ga nazaj!« Niso me poslušali. Otrok je ostal pri nas. Mama mi je vedno znova ukazovala, naj mu govorim in cingam naj ga, ko se je, ta nebodigatreba, drl. Ne bom delala tega. Vzela sem šibo, tisto, ki mi jo je prinesel Miklavž, in začela mlatiti po košari. Dete je utihnilo. Zato sem vedela, da delam prav. Ga že naučim, ujokanca. Takrat je prišla mama. Zakričala je. Šibo mi je vzela iz rok in me z njo nekajkrat udarila. Jokala sem, za vse je bil kriv on, ta Boris. Kako sem pogrešala Jožka, njega bi zibala, njemu bi govorila, povedala bi mu pravljico, tisto lepo o sedmih kozličih, on bi bil moj brat.

Spet se obrne proti oknu. V sobi postaja svetleje. Prebedela je skoraj celo noč. Res jo skrbi zanj.

Že več kot pol stoletja je od takrat. Občutek krivde ostaja. Zakaj sem tako ravnala? Ker ni bil Jožko? Pozneje sem se izgovarjala, da je bilo po nesreči. Ni res. Namenoma sem ga zadela z gugalnico. Ko sem zagledala kri, ki mu je pricurjajala med redkimi kodri, sem se zbala zanj. Bo umrl? Strah me je bilo zase. Kaj naredijo z mano? Pojdem v zapor? Stekla sem k teti. Potolažila me je in poskrbela za rano na dečkovi glavi. Ni umrl. Postala sva nerazdružljiva.

Vstane. Gre v kuhinjo in pristavi džezvo. Brklja po kopalnici. Umiva se, češe. Ko voda zavre, vanjo vsuje tri zvrhane žlice kave, počaka in s skodelico pred sabo sede za mizo. Počasi sreba vročo tekočino.

Vedno me je reševal iz zagat, ki sem si jih zakuhala. Takrat, ko sem, zdrava, skušala prepričati mamo, kako bolna da sem. Kako naj dobim vročino? sem se spraševala. Termometer sem podržala nad svečo, razletel se je in živo srebro se je kotalilo po mizi. Mami je rekel, da je bil radoveden, zanimalo da ga je, kaj se bo zgodilo.

Tista kakijeva veja. Zdela se mi je primerna zamenjava za drog iz šolske telovadnice. Na njej sem vadila vzmik. Dokler ni

počila in sem obsedela z odlomljeno vejo v naročju. Vztrajala sem, da jo je zlomila sosedova Ivanka. Pritrdil je moji zgodbi, kar mi ni veliko pomagalo. Oče je stvar razčistil. Nisva bila kaznovana, a žalost, ki je odsevala iz njegovih oči, me še vedno boli.

Zmoti jo zvonjenje telefona. Sunkovito vstane in se oglasi. Tiho posluša, potem plane v jok. V slušalko jeclja: »Samo, da se je zbudil. Dobro, da se je zbudil. Kako sem vesela.«

Vesna Šare***gospodinja***

ko je odšel
 je iz nogavic
 stresla njegove muhe
 z obraza
 potrgala limone
 koreninam
 skrajšala hlačnice
 kolena
 posadila na okna
 in ko je prevzela
 še zadnji vogal
 je skočila v čistilnico
 po obleko
 v kateri je pozabila
 sebe

nikoli ne jočem

zakričim
 obzorja
 brez naju
 v laseh
 tisto sonce
 ki sva ga pojedla
 poje o večeru
 v meni
 sedmina

Pesnika hočem!

Vedno je pil samo iz polnega kozarca. Obračal je steklenico z grlom navzdol in vedel, da bo črno ostalo barvasto. Z valovitim vzorcem na robu. Ker je prst lažje zalepil na umazan kozarec, ki že dolgo ni svetil. Megla ni bila pomembna, če je lahko gledal v grlo brez oči.

Srajco je menjal vsak ponedeljek in sredo. Včasih tudi v petek, če je bil vikend preblizu. Črtaste je vrgel v brezno z najdenimi predmeti in nastavlil roki za enobarvno. Ramena je pustil za kasneje. Če ga je vmes nekdo vprašal po sivih stvareh, je skomignil z glavo. Ali z naročjem, ko je bilo prazno.

Rad je hodil po tleh. Le če se je zmotil, je zabredel v višine, iz katerih se je komaj izmozgal. Takrat so hiše rastle na sveže kuhani juhi, jedli smo jo počasi in svečano. Najbolj je napredoval po travi, verjetno mu je dišal beton, ki se je igral ob njej. Med zdrsi je najel preprogo za umetni pristanek.

Tiste gibe je začel v temi, končal jih raje ni, zato je v njegovi sobi vsak dan dišalo po nebesednih pogovorih. Pred znanci se je postavljaj, našli so logično napako in ga spraševali po razliki med njim in njegovim. Povedal je, da ima rad svoj ljubljani počitek z imenom po.

Nekoč je brez pomisleka prestopil z ene mize na drugo in uprizoril pravi bojni trenutek, ko se je razpotegnil. Dlan je imel še vedno obrnjeno navzgor, lahko smo sledili njegovi življenjski nogi, ko je odkorakala. Šepajoč. Do zadnje bergle. Trda kot pesem v krivini.

bratje

vidim brate
 premikajo se skozi poldneve
 veter skriva svojo glasbo
 sence pozablajo naloge
 smrtnikov v plaščih s severa
 na hrbtih noži
 globoko zasajeni v meso
 skozi lupino in ovoje
 da bi bila risba
 mehkejša
 zabrisani s krpo za očala
 se ustavijo bratje
 na vrtu pred začetkom hiše
 odvržejo bremena
 in goli pečejo zemljo
 pred katero so očistili
 ure in drevesa in rojstva
 preslanih sadežev
 gore temnijo obraze
 z dolgim veslom se poslavlja
 starec sredi jezera
 z ribiško kočjo
 in jelenom na straži
 bratom iz prstov kapljajo
 zavetja cvetov
 ki mokrijo njihove drage

brez imena

spraševali so
 kako ti je v resnici ime
 zakaj si v eni sobi marko
 v drugi david v tretji sebastjan
 pustil sem da so besede
 delale luknje v meni
 in risale krog
 vlival sem se vanj in govoril
 z nasmeškom in tiho
 počasi in monotono
 da ne bi prestrašil resnice
 v kateri naj bi bilo moje ime
 nimam imena sem rekel
 moja so vsa in nobeno
 zadnje je vzela ženska
 podaril sem ji ga
 ko je stala na pragu
 z novim bogom v rokah
 in ni vedela nič
 o mojih pesmih
 tako hodim po svetu
 in svet hodi po meni
 iz sobe v sobo
 skozi življenja
 rudnikov in rek
 brez imena
 in mrež

KAZALO

Andreja Repar: <i>Zborniku na pot</i>	4
David Bedrač: <i>Literatura ni rada sama</i>	5

OSREDNJA SLOVENIJA

Lela B. Njatin: <i>Knjiga ali ne knjiga</i>	12
Marta Pavlovič	15
Milan Žniderič	22

CELJSKA KOROŠKA

Liljana Klemenčič: <i>V zavetju besede</i>	24
Lidija Polak	27
Marija Rihter	29
Ivana Žvipelj	30

GORENJSKA

Barbara Korun: <i>V zavetju besede Gorenjska 2014</i>	33
Iztok Alidič	36
Senada Smajič	71
Tanja Vamberger	74

SV SLOVENIJA

Marica Škorjanec: <i>Posvet za pisce-seniorje v Mariboru</i>	80
Marjan Pungartnik: <i>Literarno srečanje starejših avtorjev</i>	82
Zvone Batista	83
Ivana Hauser	86
Metka Lampret	90
Rozika Močnik	94
Olga Paušič	95
Cvetka Pestiček	99
Mira Ribič-Turičnik	104
Bernarda Uršič	110

DOLENJSKA, BELA KRAJINA IN POSAVJE

Ana Porenta: <i>V zavetju besede</i>	112
Marinka Marija Miklič	114
Stane Peček	123
Rezka Povše	132

PRIMORSKA

Patricija Dodič, Tomaž Mahkovic: <i>V zavetju besede, srečanje seniorskih piscev Primorske</i>	136
Dragica Čuk Novak	137
Ivanka Kostantino	140
Vesna Šare	148

KOLOFON

V zavetju besede

Zbornik seniorjev 2014

Izdal in založil:

Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti

Območna izpostava Ljubljana

Zanjo:

Andreja Repar

Za JSKD RS:

mag. gor Teršar

Uredili:

Andreja Repar, Barbara Rigler

Uvodnik:

David Bedrač

Oblikovanje naslovnice:

Meta Wraber

Tisk:

Cicero d.o.o. Begunje

Naklada:

100 izvodov

Ljubljana, november 2014

ISSN 2232-2175

Prvo branje praviloma prinaša zgolj vtise, prvotne okvire, razpršene občutke, subjektivne poglede, vendar postopoma že odstirajo tudi dva pola: močne, presežne elemente, a na drugi strani tudi šibkosti, vrzel in nedodelanosti.

Pri drugem branju poskušam povsem odklopiti svoj bralski apetit, svoje intimne estetike in norme, da bi lahko skozi čim širšo in kar se da objektivno prizmo zajel posamezne poetike.

D. Bedrač, državni selektor

Jskd *mentor*

ISSN 2232-2175